RĂSVAN ŞI VIDRA

POEMĂ DRAMATICĂ IN CINCI CÂNTURI

DE

B. PETRICEICU-HASDEU

cu o introducere de D. P. P. CARP

Mărirea deşértă şi ĭubirea de argint, acestea sînt nesce neputinţe ĭuţĭ ale sufletuluĭ....

MITROP. TEOFIL, *Cazania, 1644.*

EDIŢIUNEA IV

BUCURESCI
EDITURA LIBRĂRIEĬ SOCECŬ & Comp.
21, Calea Victorieĭ, 21.
1895.

Preţul 2.50.

RĂSVAN ŞI VIDRA

POEMĂ DRAMATICĂ IN CINCI CÂNTURI

DE

B. PETRICEICU-HASDEU

cu o introducere de D. P. P. CARP

> Mărirea deşértă şi ĭubirea de argint, acestea sînt nesce neputinţe ĭuţĭ ale sufletului....
>
> MITROP. TEOFIL, *Cazania, 1644.*

EDIŢIUNEA IV

BUCURESCI
EDITURA LIBRĂRIEĬ SOCECŬ & Comp.
21, Calea Victorieĭ, 21.
1895.

43936. Stabilimentul grafic I. V. Socecu. — Bucurescĭ.

PREFAŢA LA A 4-a EDIŢIUNE

A treĭa ediţiune din *Răsvan şi Vidra* de vr'o ḑece anĭ şi maĭ bine nu se maĭ află în vînḑare. Acuma, când Casa Socec et C-ie mĭ-a propus de a scóte acéstă a patra ediţiune, fuseĭ întrebat, dacă nu cum-va doresc a face o nouă prefaţă. Atuncĭ mĭ-am adus a-minte că am o veche socotélă de limpeḑit cu d. P. P. Carp, de pe vremea când domnia-sa «făcea pe grozavul» în literatură. Sînt aprópe treĭ-ḑecĭ de anĭ, amîndoĭ tinerĭ încă, noĭ am lucrat fie-care ce a sciut şi cât a putut: eŭ scrisesem pe *Ion-vodă cel Cumplit* şi pe *Răsvan*; ĭar d. Carp le-a criticat pe ambele, asigurând cu seriositate că ele şi autorul lor nu preţuesc la un loc două parale. Este învederat că eŭ nu puteam să mĕ supĕr şi n'am respuns. Cu timpul, *Ion-vodă cel Cumplit* a devenit o carte clasică, pe care o învéţă eleviĭ în şcólă. *Răsvan*, la rîndul seŭ, ajunge la a patra ediţiune, după ce maĭ în toţĭ aniĭ s'a representat pe scenă, remănênd pînă astăḑĭ în repertoriul teatral. S'a întâmplat însă într'un mod sistematic o poznă: de câte orĭ se afişà *Răs-*

van, se găsĭa la moment vre-o foiţă care, chĭar în ajunul primeĭ representaţiunĭ, reproducea articolul d-luĭ P. P. Carp, ca să facă adecă cunoscut că: Aristotele şi Schopenhauer aŭ spulberat pe Hasdeŭ. Pentru ca foiţele de acest soiŭ să nu'şĭ maĭ dea în zadar o asemenea ostenélă, public eŭ însumĭ, în fruntea ediţiuniĭ de faţă, acel memorabil articol; şi'l public întocmaĭ, din literă în literă, cu logica luĭ, cu erudiţiunea luĭ, cu stilul luĭ, cu ortografia luĭ, cu tóte ale luĭ, érăşĭ fără a'ĭ respunde. Citéscă'l orĭ-cine, citéscă'l o dată, de două orĭ, de treĭ orĭ, pentru a *se montà* astfel sub impresiunea luĭ, o impresiune directă şi immediată, şi apoĭ *montat* să citéscă pe *Răsvan şi Vidra*. Să vedem, ce o să se ḑică atuncĭ despre pretinsul verdict al luĭ Schopenhauer şi al luĭ Aristotele, pe lîngă carĭ, cu acelaşĭ drept, s'ar maĭ puté invoca autoritatea luĭ Confucius. Eŭ unul, maĭ de 'nainte, nu mĕ sfiesc de a mulţumi d-luĭ Carp, plătindu'ĭ cu legĭuita dobândă, acum când amîndoĭ sîntem bătrânĭ, o poliţă din tinereţe; plătind'o cu aceĭaşĭ francheţă şi cu acelaşĭ cavalerism, carĭ ne-aŭ distins boer-boieresce tot-d'a-una pe amîndoĭ, fie în bine, fie în reŭ, fie cu sciinţă, fie cu pospaĭu, după cum e şi boĭerul.

HASDEŬ.

RĂZVAN VODĂ

Dramă istorică în cincĭ acturi de D. B. P. Hajdeŭ.

(*Convorbirĭ literare* din 15 Noemvrie 1867).

Avemu dinaintea noastră a doa ediţiune a unei drame ce n'ar fi trebuit să părăsească cartoanele autorului şi despre care nu amu fi credutu nici-odată că ar puté să găsească cetitori.

De aceea amu şi tăcutu până acum.

Astădi ănsĕ, vĕdĕndu că ea găsesce unu resunetu neasceptatu, venimu a protesta contra unei mistificaţiuni ce prin complicitatea publicului a luatu proporţiunile unei triste esperienţe: să se găsească scriitori care impinşi de o fatală boală dau viaţa şi lumina unor elucubraţiuni ca Răzvan Vodă, aceasta s'a vĕdutu ades, să se găsească ănsĕ unu publicu ce le dă o neinţeleasă aprobaţiune, aceasta e mai rar şi maĭ grav. Mai rar pentru că simţul frumosului e unu ce firescu şi primordialu in omu, neatĕrnat până la unu oare-care punctu de individualitatea popoarelor şi de gradul civilisaţiunii

la care ele au ajuns; mai grav, pentru că o asemene aprobaţiune dovedesce nu o lipsă, ci o corupţiune de gustu, corupţiune ce trebuesce combătută cu cea mai consciinţioasă energie de nu vroimu să devie fatală pentru avĕntul literaru alu ţerei noastre. Ce plăcere de a produce mai poate avè unu adevĕratu poetu ca D. Alecsandri, când tot acele laure asceptu pe pseudo-poetul? Elu ajunge silitu a se ḑice că nu meritul, ci hasardul sau moda hotăresce şi discuragiatu, elu lasă să cadă braţul ce scoteà din liră melodioase armonii. Dacă am trăì pe vremurile antice rĕul nu ar fi atât de mare. Atuncea ḑeii veneau câte o dată pe pămĕntu şi esemplul lui Marsias lecueà pe mulţi de o ambiţiune a căreia talentu le lipseà. Aḑi ânsĕ ḑeii ne-au părăsitu, Apolon nu se mai coboară de pe virfurile resfăţate ale Olimpului şi urmaşii lui Marsias, siguri pe pelea lor, ameninţă de a dărămà altarurile sale. Periculul deci este iminentu şi lupta devine o datorie.

Vomu căutà a ne-o implinì.

Răzvan Vodă, eroul dramei ce ne ocupă, erà fiul unui Ţiganu şi a unei Românce. De la muma sa primise acelu daru divinu ce face pe Românu să-şi traducă simţirile in voioase sau jalnice, satirice sau laudoase cânticele, după cum inima lui se simte sfăşiată de doru, sau imbărbăţită de speranţă şi după cum stăpânii lui erau eroi ca Mihai Vitézul sau calăi ca Lăpuşneanul. De la tatul seu moscenise acelu naivu şi neinvinsu apetitu de binele străinu, ce aḑi âncă este unu semnu distinctivu alu neamului ţigănescu şi dinaintea căruia psichologul se opresce ca dinaintea unei probleme nedeslegate. Celu puţin vedemu la inceputul dramei cum Răzvan lipesce pe zidurile Iaşilor o poesie satirică in-

contra lui Petru Vodă, ear pe de altă parte cum fură o pungă cu bani ce căḑuse din briul unui trecătoru, numitu Sbierea. Poesia ĕi pune viaţa în pericul şi furtul i-o scapă, căci ameninţat de moarte pentru crima de intartare la ura şi dispreţul guvernului, Răzvan se vede apoi predatu lui Sbierea ca sclavu, în plata banilor la a căror inapoire nu se găndise indestul. In actul alu doilea starea morală şi materială a lui Răzvan a făcutu propăşiri. Din sclavu a devenitu liberu, şi din furu de ocasiune, furu de meserie, domnindu ca capitanu de hoţi peste codrii Orheului. In această insuşire i se infăţoşază unu june boeru Ganea care ĕi propune 600 galbeni ca să fure dintr'o monastire vecină pe Vidra, nepoata lui Moţoc. Răzvan găsindu «*simbria destul de bună*» trimete să ridice pe Domnişoara şi să i-o aducă in palatul seu de verdeaţă. Fiindu ănsĕ că fericirea ca şi nefericirea nu iubesce a veni singură se intĕmplă că pe cănd unii din hoţi ridică pe Vidra alţii prindu pe Sbierea ce are buna deprindere de a se găsì pe calea lui Răzvan de căte ori soartea acestuia este să se schimbe. Sbierea şi Vidra sunt condusi dinaintea capitanului care reamintindu celui d'ănteiu căte a suferitu de la dĕnsul in timpul sclaviei sale, ĕi redă libertatea. Această măreaţă resbunare insuflă Vidrei ideea cumcă «*locul luĭ Răzvan este sus*» şi tinḑĕndu'i măna, ea nu'i distăinuesce mai mult admiraţiunea ei. Răzvan vĕḑĕndu aşa, redevine poetu şi căntăndu la urechile junelui boeru:

Voinicu de nimicu
Calea e a ta
Măndra e a mea,
Şi de nu mi-o dai
Hăi la luptă, hai!

ilu chiamă la duelu ca să hotărească armele despre soartea Vidrei. Vidra opreşte duelul, declarăndu lui Răzvan că-lu iubesce şi perdeaua cade. In alu treilea actu Răzvanu a părăsitu cu noua lui tovarăşă codrii Orheului pentru tabera Leşească, unde lupta intre Poloni şi Muscali ĕi dă ocasiunea de a desvĕlì o eroică vitejie. Pe căt ănsĕ isbăndile lui crescu din dosul scenei, pe atăta ambiţiunea lui scade pe scenă, incăt Vidra ce in această piesă joacă rolul unei Lady Macbeth dumesticită, e silită a-i imboldì vrointa şi merge cu nerăbdarea până a-lu sfătuì să treacă la Muscali unde rangul de Capitanu asceptă pe trădătoru. Răzvan respinge nisce insinuaţiuni atăt de perfide şi in fine după ce Leşii insuşi l'au făcutu capitanu, şi după ce Sbierea a avutu bunătatea să mai cadă ăncă odată in mănele lui Răzvan, dăndu-i ast-felu din nou ocasiunea de a se arătà mărinimosu, ajungemu, fără mai multă complicaţiune, la actul alu patrulea in care Răzvan, devenitu colonelu, comendează unu postu inaintitu pe hotarele Moldovei. Acolo revederea holdelor moldovenesci ĕi insuflă unu doru neinvinsu de ţară, doru pe care Vidra, nevoindu părăsì calea mărirei ce se deschidea dinaintea lui Răzvan să incearcă in vanu a-lu combate. Eroul nostru remăne statornicu in hotărirea de a se intoarce in patrie şi sacrificiul carierei ĕi devine cu atăt mai uşoru, cu căt Aron Vodă implicatu şi elu in resbelul cu Leşii şi audindu despre gloria lui Răzvan, ĕi trimite soli oferindu-i hătmănia ţerei. Atunci in fine se desceaptă ambiţiunea lui Răzvan şi vĕdĕndu că Aron e in plecare a face pace şi a-i tăiè astfeliu mijloacele de mărire, ilu restoarnă prin armată şi se prochiamă Domnu. Aci ănsĕ norocul părăsesce pe eroul nostru. Pe când elu primesce

omagiurile supuşilor sei, unu trădătoru introduce pe Leşi in cetate şi Răzvan cade in luptă cu dênşii. Vidra amintindu-se: «que les grandes douleurs sont muettes» işi vêlează faţa, şi drama se sfirşesce, dăndu-ne timpul de a ne gândì la valoarea literară alu opului a cărui analisă am făcut-o tocmai şi care ne se infăţoşază sub pomposul titlu de dramă istorică in cinci acturi.

In adevêru, dacă o dramă nu e alta decăt o istorioară dialogată a cărei diferite fase sunt fără legătură şi a cărei personagiuri se mişcă nu după legile interioare alu fiecărui caracteru, ci după capriciosul placu alu autorului, atunci titlu de dramă nu se poate refusà lui Răzvan Vodă; dacă ănsê o dramă este, cum ḑice deja Aristotele, *«espunerea unei acţiuni serioase şi bine definite de o măreţie oare-care»*, şi in care poetul desşfăură dinaintea ochilor noştri pe omu cu bunele şi relele sale insuşiri, pe omu cum l'a făcutu natura şi cum ilu disvêlesce societatea, intr'unu cuvêntu fiinţa şi esistenţa omenească, atunci cuprinsul opului ce ne ocupă aḑi nu corespunde cu eticheta lui. Mai inainte de toate trebue poetul să ne arăte caractere şi caractere de o individualitate puternică şi bine distinsă, căci numai ele sunt capabile de o acţiune tragică şi niciodată nu are drama a face cu acele sterse, şovăitoare şi mediocre naturê ce se găsescu in adevêru ades pe calea noastră, pe care ănsê nime nu va cutezà a le pune inainte ca infăţoşătoare alu fiinţei omenesci şi mai puţin ăncă ca dricul unei acţiuni ce e menită a ne cuprinde cu compătimire sau groază, oroare saŭ admiraţiune. Desfăşurarea consecinte a caracterelor in dramă, trage logic după sine şi unitatea acţiunii. Fie că poetul ne arată pe omu luptăndu-se cu pasiunea care fiindu semnul distinctivu alu

firii sale e menită a-lu covirşì ş'alu tărì după dĕnsa, fie că ne-lu arată deja cuprinsu de dĕnsa, ori-care dramă, ne avĕndu a face decăt cu o singură pasiune principală şi acţiunea nu poate avè decăt unu singuru şi constantu ţelu ce se resumă totdeauna in doue lucruri: biruinţa pasiunii şi consecinţele ei. Ori-care ar fi altfeliu complicaţiunile in care s'ar complace autorul, ele nu potu avè o valoare dramatică decăt atunce cănd stau in unu raportu intimu cu acţiunea principală. Cu toată frumuseţa ei, scena beţiei din Othello ne-ar mişcà d. e. puţin, dacă nu ar avè de efectu depărtarea lui Cassio şi dacă acea depărtare nu ar face a se intărì prima indoeală ce nasce in peptul gelosului Moru. Spre a ne resumà vom cità un pasagiu din Schopenhauer: «*In dramă*», ne ḑice marele filosofu, «*se atinge ţelul care este desfăşurarea ideii omenirii, mai cu samă prin douĕ mijloace: prin o justă şi adănc găndită infăţoşare de caractere insemnate şi prin invenţiunea de situaţiuni grave ce servescu la desvĕlirea lor*». Aplicăndu acum aceste idei la drama D-lui Hăjdeu şi intrebăndu-ne care este acţiunea, mărturisimu in toată umilinţă că nu putemu găsì nici unu respunsu căt de puţin satisfăcĕtoru. In primul actu vedemu pe erou luptăndu-se cu prejudeţele ce ĕi făceau o crimă din condiţiunea sa socială, demnitatea omenească se revoltă, mĕnia ilu imbărbătesce şi cu cuvintele:

Ce despreţ! Ce vorbe late!.. Tată-seu n'a fost Ţigan!
Lumea-şi bate joc de mine! Lumea ride de Răzvan!
O să rîd şi eŭ de lume!.. Da! vom rîde fiecare!
Ea de mine cu trufie, eu de dînsa cu turbare!..

elu aruncă lumei unu eroicu desfidu.

Aci imaginaţiunea noastră se desceaptă, ne gândimu la Spartacus şi vedemu deja cum Răzvan a cărui inimă puternică se oţelesce ăncă prin nefericirile ce-lu apasă, dechiară societăţii ce-lu condemnă fără vină, unu resbelu fără cruţare, hotăritu sau a sdrobi sclăvia sau a cădè elu insuşi sub povoara unei incercări ce societatea, nematură ăncă, nu puteà să înţeleagă. Dar vai! Visul imaginaţiunii noastre dispare ca negura ce vĕntul de dimineaţă gonesce. Răzvan in locu să devie unu Spartacus, se mulţumesce cu rolul obscuru şi nedemnu a unui Bujor; şi nu mai găsimu intr'ĕnsul nici o schinteie macar din focul şi din mĕnia ce ne dăduse in actul ănteiu aşa frumoase speranţe. Poetul ca cum ar fi simţindu că are a face cu unu trupu mortu, se incearcă a-lu galvanizà prin alte mijloace şi vĕḑĕndu că nedreptatea societăţii nu face din Răzvan unu erou, elu are recursu la amoru. Vidra apare, introducĕndu o nouă motivaţiune dramatică şi prin urmare o nouă acţiune. Pe cine ănsĕ nu-lu inspiră ura, nici amorul nu-lu infoacă. Pasiunile nu au putere decăt asupra naturelor celor tari şi tocmai acestu semnu de tărie este una din causele plăcerei ce jocul lor desceaptă in noi. Răzvan ănsĕ molaticu inaintea amorului, remăne molaticu şi pe urmă, şi cănd in fine după patru acte de peripeţii, elu se hotăresce a resturnà pe Aron, a-şi pune pe frunte cercul de auru a cărui lucire a orbitu atătea consciinţi, care este motivul seu? Resbunarea? Nu. Amorul? Nici atăt. Ce atunce? Următorul pasagiu ne-o ḑice:

Aron se'mpacă cu Leşiĭ, şi sabia-mĭ nu maĭ poate
Prin duşmanĭ să-mĭ dea o slavă, ear slava duce la toate!...
Aron se'mpacă cu Leşiĭ... Fără nume, fără tron,
Ce fac eŭ?.. Respunde-mĭ, Vidro!.. Aşa dară, jos Aron!..

Tot comentarul e aci de prisosu.

Care este deci acţiunea, care pasiunea covirşitoare? Rĕndu pe rĕndu predomnescu fără legătură, mĕnia, setea resbunării, amorul şi ambiţiunea, infine vedemu că conclusiunea e inspirată de celu mai meschinu egoismu şi precum viaţa lui Răzvan n'a fost decât unu şiru de acţiuni ce nu decurgeau una din alta, aşa şi moartea lui nu ne se arată ca consecinţa fatală a faptelor sale. Răzvan moare din intĕmplare, respingĕndu pe Leşi. Richard III, Macbeth, Wallenstein, Phedra moru şi ii, ănsĕ moartea lor erà fatala consecinţă a furtunei ce sternise in jurul lor şi numai o aşa moarte poate avè o valoare şi unu efectu dramaticu.

Ce se ḑicemu acum despre caractere? Desfidemu pe ori-cine să ne esplice caracterul lui Răzvan. In prefaţa autorului, Rĕzvan e unu omu infocatu, generosu şi eroicu, in dramă ănsĕ elu este toate aceste şi... contrariul. Dacă e infocatu pentru ce trecu atătea nefericiri peste dĕnsul, fără să descepte in elu o idee cătuşi de puţin inaltă, dacă e generosu pentru ce fură pe Vidra in folosul lui Ganea, cănd scie şi ḑice că acestu din urmă nu o vra, decăt pentru zestrea ei, de-i in fine eroicu, pentru ce are recursu la calomnie, arma celor mici, ca să restoarne pe Aron? Slăbăciunea ce dovedesce autorul in artea de a desemnà cu o mănă sigură caractere statornice, se distăinuesce in tot cursul dramei. Vidra, femeea a căreia ambiţiune măreaţă o face să părăsească ţară, avere, posiţiune, numai şi numai pentru că nobilimea in care trăeà erà coruptă, ea, care intr'unu minutu, se aruncă la peptul unui hoţu, găndindu că respunde la idealul ei de erou, tot acea Vidră sfătuesce lui Răzvan cea mai laşă din trădări. Aşa cu toate

personagiurile. Dacă autorul ar fi studiatu puţin natura omenească, ar fi sciutu că inima noastră nu este in stare de a conţinè doue pasiuni odată, şi nu s'ar fi incercatu a ne arată in Sbierea unu laşu şi unu sgărcitu. Ori una ori alta din aceste doue pasiuni trebueà să covărşească şi dinaintea celei biruitoare trebue să dispară cealaltă. Aşa ănsĕ vedemu că Sbierea cănd e laşu, nu e sgărcitu şi când e sgărcitu, nu e laşu şi auḑindu d. e. că a rabdatu ani intregi de munci şi inchisoare ca să nu se rescumpere, ne intrebămu unde remăne laşitatea lui? Balzac mai observatoru decăt autorul lui Răzvan, a datu lui Gobseck unu sânge-rece de barbatu pe sine, care-şi pune toate puterile şi chiar viaţa la serviciul singurei sale pasiuni.

Acum ce remăne din o dramă fără acţiune şi fără caractere? Căte odată stilul. In această privire ănsĕ suntemu in dreptu a bănuì autorului o uşurinţă neiertată. Ritmul şi ideea sunt necontenitu jertfite rimei şi imaginile desceaptă de multe ori idei contrare cu intenţiunea autorului. Găsindu d. e. versuri, sute de versuri ca următorul:

Că sînt mulţĭ sermanĭ, că nù vraĭ, ca tu să aibĭ de prisos...

ne intrebămu ce idee işi face autorul de prosodia romănă, şi cănd ne ḑice Răzvan:

Numele-mĭ sună departe, ca o seceră ce sună
Cănd taie earba stricată ca să scape pe cea bună...

ilu credemu, dar mărturisimu că numele lui n'a trebuitu să meargă tocmai departe.

Amu putè inmulţi esemplele, ne oprimu ănsĕ aci,

siguri fiindu că am ḑisu destul pentru acei ce voru şi potu să fie convinşi. Căt pentru autorul lui Răzvan, renoimu consiliul ce i-am mai datu cu altă ocasiune (*), de a se intoarce la redacţiunea lui *Aghiuţă*. Acolo ĕi este vocaţiunea.

Petru P. Carp.

(*) In critica despre *Ion-vodă cel Cumplit.* — II.

RĂZVAN ȘI VIDRA

DEDICAŢIUNE

SOŢIEĬ MELE

JULIA PETRICEICU-HASDEU

Cumplita sărăciă ş'invidia viclénă
Danţaŭ în gĭurul meŭ:
In inimă durere, ş'o lacrimă pe génă,
Şi'n pept suspinul greŭ!

* * *

Tu însă, ca o lampă remasă mângăere
Când faclele s'aŭ stins,
Cu-o radă de ĭubire sorbĭaĭ acea durere,
Secaĭ amarul plîns.

* * *

Suspinul singur numaĭ îmĭ sta mereŭ în cale:
Oftam făr' să voesc,
Ca umbrele ce'n faţa lumineĭ matinale
De nópte ne-amintesc.

* * *

În ḑilele acelea de sumbră poesiă,
　　Cu-o mână'n mâna ta,
Am scris acéstă dramă, ce'n vĭéţă'mĭ o să fiă
　　Ca flórea «nu m' uĭtà»!

* * *

În stalactit se 'nchégă o undă, picurată
　　P'o stâncă ne'ncetat:
Aşa oftarea'mĭ lungă aice'ĭ închegată
　　Suspin cristalisat!

* * *

Mănia misantrópă a omuluĭ în gónă,
　　Sarcasmul infernal,
Le veḑĭ în astă carte, înfipte 'ntr'o icónă
　　Cu vîrful de pumnal!

* * *

Şi cuĭ să'nchin eŭ óre, când timpul se resbună,
　　Echoul amorţit
Din nemilosul viscol pe care împreună
　　Atuncĭ l'am resimţit?

* * *

O tu, ce chĭar suspinul îl împărţĭaĭ cu mine,
　　Făcêndu'l maĭ uşor:
Tăiaĭ oftarea 'ntrégă în două micĭ suspine,
　　Unite prin amor!...

B. P. H.

CÂNTUL I

UN ROB PENTR' UN GALBEN

În Moldova aŭ ceĭ micĭ despre ceĭ marĭ acest obiceĭu de pĭer fără judeţ, fără vină şi fără sémă. Singurĭ ceĭ marĭ judecătorĭ, singurĭ pĕrîşĭ şi singurĭ plinitorĭ legiĭ. Şi de acest obiceĭu Moldova nu scapă...

URECHIĂ, sub anul 1564.

FEŢELE:

RĂSVAN, ţigan desrobit.
SBIEREA, boer bătrân.
TĂNASE, cerşitor.
BAŞOTĂ, mare vătav.
DASCĂLUL.
TÊRGOVÉŢA I.
TÊRGOVÉŢA II.
TÊRGOVÉŢA III.
TÊRGOVÉŢA IV.
TÊRGOVEŢUL I.
TÊRGOVEŢUL II.
TÊRGOVEŢUL III.
FÉTA I.
FÉTA II.
SLUJITORĬ DELA VĂTĂVIĂ.

O piaţă în Iaşĭ, în fund o biserică, maĭ încóce o pétră, în laturĭ case.

TĂNASE (ședênd pe pétră)

Miluesce-mĕ, jupâne! Dumnedeŭ va da 'ndecit
Sufletelor ce se'ndură de-un sărman nenorocit!

SBÏEREA (oprindu-se în drum)

Cum? ce spuĭ? La sută miĭa? O camătă minunată!
De-ar fi astfel, tótă starea'mĭ eŭ țĭ-aș da-o chĭar în dată...
Să sciĭ însă că dând una, n'o maĭ vedĭ, n'o maĭ găsescĭ ...

TĂNASE (sculându-se)

Miluesce-mĕ, jupâne, cu ce singur socotescĭ!
Ș'un bănuț o să 'mĭ ajungă... Ĭată de treĭ dile 'n gură
N'am luat un pic de pâĭne, n'am avut o fărmitură...

SBÏEREA

De treĭ dile? Ce mincĭună!... Ș'apoĭ cine'ĭ vinovat?
Pentru mine e tot una, de-aĭ mâncat saŭ n'aĭ mâncat....
Un bănuț! Cum nu! E lesne!... Bănișoriĭ nu s'aruncă.
Decât cerșitor, maĭ bine ĭea toporul și la muncă.
(Răzvan se arétă în fund și se opresce din dosul luĭ Sbĭerea)

TĂNASE

Vaĭ, jupâne! vaĭ, jupâne!... Nu cerșesce un Român,
Nu cerșesce cât maĭ are un paĭu de nedejde 'n sîn!

Nicĭ eŭ nu cerşĭam, jupâne, pe când aveam vitişóre,
Ş'un pămînt cât trage plugul, ş'o prispuliţă la sóre;
Dar veciniĭ, din rea pismă, la judecată m'aŭ tras,
Ş'acum ĭată-mĕ 's, jupâne, gol pe podurĭ am remas!...
Copilaşiĭ plâng de fóme...

SBÎEREA

Copilaşiĭ!... Vrea să ḑică
Tu eştĭ un nebun de frunte? După ce n'aĭ chĭar nemică!
Te maĭ apucĭ de prăsilă... Auḑĭ! Îĭ trebuĭ copiĭ!
Un ném de netoţĭ... Dă'mĭ pace! Ducă-se pe la pustiĭ!..

TĂNASE (aşeḑându-se)

Of, of, of!... Şi tu, jupâne, o să daĭ de vr'o ispită!
(Sbĭerea face treĭ crucĭ marĭ de 'naintea bisericeĭ şi se depărtéză fără a băga de samă că ĭ-a căḑut o pungă din kimir).

RĂZVAN

Aşa crucĭ evlavióse, aşa faţă restignită,
Aşa 'nchinăcĭunĭ plecate, pînă la brâŭ şi maĭ jos,
Nu facea nicĭ sfântul Petre, nicĭ însuşĭ Domnul Hristos!...
Bre! Jupânul ăsta crede, că drept la raĭu o să mérgă!
Pe când draciĭ după dînsul cu limba scósă alérgă!..
(face câţĭ-va paşĭ şi ridică de jos punga)
Aoleŭ! O punguliţă!... Ba 'ĭ un săculeţ cam greŭ!...
Îl va fi perdut boerul cel cu zor de Dumneḑeŭ...
Măĭ, opresce-te, jupâne!... Stăĭ, jupâne, de m'ascultă!...

SBÎEREA (din afară)

La naĭbă! Ţĭ-am spus o dată că nu'mĭ place vorba multă!
Un singur pas nu poţĭ face făr' să daĭ de vr'un calic!..
Fugĭ! N'am banĭ! N'am o groşită! N'am nemic, nemic,
nemic!

RĂZVAN

Nemic n'are sărăcuţul! Aşa ḑice!... Prin urmare,
Omul neputênd să pérḑă tocmaĭ lucrul ce nu'l are,
Punga nu'ĭ a luĭ. Atuncea... fie dar a cuĭ o vrea,
De vreme ce tótă lumea mi-se lépĕdă de ea...

(numĕră: unu... cincĭ... opt...)

Ḑouĕ-ḑecĭ, şi toţĭ cu găurĭ! Parc'ar fi să'mĭ povestéscă,
Cum se desmĭerdaŭ sărmaniĭ, în salba serbătoréscă,
Pe un grumaḑ de ţĕrăncuţă, grăsuliŭ şi resfĕţat,
Pîn'ce ghĭara ciocoimiĭ din carne ĭ-aŭ înhăţat!...
De-ar avé baniĭ o limbă, lucrurile ce nĭ-ar spune
Pe mulţĭ albĭ ĭ-ar face negri, ca cel maĭ negru tăcĭune...
Nu! Eŭ nu vréŭ astă pungă!... Şi chĭar fóme de mĭ-ar fi,
Pâĭnea astfel cumpĕrată mĕ tem că m'ar otrăvi!...
Moşule!

TĂNASE

Ce vreĭ?

RĂZVAN

Jupânul nu ţĭ-a dat lescae frântă?
Uĭte! Eŭ îţĭ daŭ o pungă.... Scólă, moşule, şi càntă!

TĂNASE

Dela un Ţigan pomană?

RĂZVAN

Dec! Şi totuşĭ pe boer,
De'ţĭ da o scărbă de-aramă, tu l'aĭ fi urcat în cer?

TĂNASE

E Român, orĭ-cum...

RĂZVAN

Jupânul e Român? Vaĭ, ce ocară!
Te 'nşelĭ, moşule! El este pétră, lemn, strigoĭu saŭ féră,
Dar numaĭ Român nu'l chĭamă, că mult maĭ Român sînt
eŭ!...
Nu căta că 'ţĭ pare sérbăd şi pîrlit obrazul meŭ,
Că nicĭ nóptea nu'ĭ bălană, dar pămîntul odihnesce;
Că şi pâĭnea de secară este négră, dar hrănesce!
Ş'apoĭ, moşule, eŭ unul nu's Ţigan de rând, mĕ jur.
Nu, nu, crede-mĕ. In peptu'mĭ bate suflet de vultur.
Măĭculiţa fu Romăncă...

TĂNASE

Moldovéncă?

RĂSVAN

Se 'nţelege.

TĂNASE

Moldovéncă? Ce-audฺ, Dómne!... Dar asta'ĭ o fărdelege:
Unde s'aŭ aflat
Că s'a 'mpreunat
Corbĭ cu turturele,
Şerpĭ cu floricele,
Urşĭ cu căprióre
Şi norĭ cu sóre?...
O porumbiţă să'ndure un bărbat cĭoroĭu...

RĂZVAN

Tacĭ, măĭ!
Că simţesc cum întră'n mine şépte-ḑecĭ de năbădăĭ!...

N'atinge ţĕrîna mameĭ, că nu maĭ sciŭ ce-o să fie:
Mi se 'ntîmplă multe pozne, când sînt cuprins de mănia.
Eŭ nu's Ţigan... ţĭ-am maĭ spus'o!.. Nu mĕ maĭ tot ză-
păci!...
Maĭ pe scurt, na, ĭată baniĭ!.. Plécă draculuĭ de-aci!

TĂNASE

Dela un şerb nu voĭu cere, nu voĭu lua nicĭ odată:
Ursita'mĭ e neferice, dar a ta'ĭ chĭar blestemată.
De mĭ-ar fi să mor de fóme, mâna mea n'o voĭu pĕta,
Primind milă dintr'o mână, care... nicĭ ea nu'ĭ a ta!

RĂZVAN

Eŭ şerb? Dar bată-te focul, mitropolitul Năstase
Nu sciĭ óre că la mórte'ĭ pe toţĭ robiĭ seĭ ĭertase?
Singurul vlădică 'n lume, saŭ cel puţin la Românĭ,
Care nu voĭà, ca fraţiĭ să fie slugĭ şi stăpânĭ,
Fiind tot un os ş'o carne... Aşa scris'aŭ în diată,
Poruncind să plece slobodĭ toţĭ Ţiganiĭ seĭ d'o-dată;
Toţĭ moşule, pîn' la unul: bărbaţĭ, copiĭ şi muerĭ...
S'a spart lanţul! De-atuncĭ ĭată, doĕ ĭernĭ şi doĕ verĭ
Eŭ sbor în stânga şi 'n drépta, ca voĭósa cĭocărliă
Pe care n'o maĭ popresce ferecata coliviă.

TĂNASE

Eştĭ Ţigan pe jumătate, nu eştĭ rob...

RĂZVAN

Asta'ĭ nemic
Maĭ este ce-va. Vĕdut'aĭ..?

TĂNASE

Ce?

RĂZVAN

Un Ţigan grămătic?

TĂNASE

Grămătic?... nu!... nu, băete.... N'am vĕḑut, căcĭ nu se vede,
Şi chĭar de-aş vedé cu ochiĭ, pare-mi-se că n'aş crede.

RĂZVAN

Ţiganiĭ sînt tot ce'ţĭ place: şelarĭ, ferarĭ, potcovarĭ...

TĂNASE

Calâĭ...

RĂZVAN

Adecă, nu'ĭ vorbă, nicĭ calâiĭ nu sînt rarĭ!
Dar grămăticĭ, ba.... Eĭ bine! Numaĭ singur eŭ supt sóre,
Dintre miĭ de ţigănime, sciut-am să 'nvĕţ scrisóre,
Serbéscă şi românéscă, încât ajunseĭ de mic
In casa mitropolieĭ cel maĭ isteţ grămătic...
Grămătic, mosule dragă!... Acuma ĭea dară baniĭ,
Şi te rog a nu me pune într'un hal cu toţĭ Ţiganiĭ....

TĂNASE

Dar aceştĭ banĭ, măĭ băete, vor fi un lucru... furat.

RĂZVAN

Aşa 'ĭ! Tocmaĭ! Aĭ dreptate! Aĭ vorbit adevĕrat!
Toţĭ baniĭ din ţéra nóstră pórtă, moşule, pe sine
Semnul furilor ce'ĭ pradă, pintre lăcrimĭ şi suspine,
Dela noĭ, dela opincă, dela omul cel sărman,
Ş'apoĭ nu vor să nĭ-arunce în obraz un gologan!

Sburătorĭ ce sug în umbră! Javre, moşule, d'acelea
La carĭ omenéscă 'ţĭ-pare numaĭ faţa, numaĭ pĭelea,
Iar sufletul pe dobândă fu luat dela satan,
Cu tocmélă să se 'ntórcă maĭ murdar şi maĭ viclén!...

TĂNASE

Bine, bine spuĭ, băete!....

RĂZVAN

Lucru furat! aĭ dreptate!
Insă n'oĭu fi eŭ acela care va prĕda pe-un frate!
Mama, buna măĭculiţă, din mormînt ar tresări,
De-ar sci că 'n peptu'mĭ se mişcă pĕcatul de-a tâlhări!..
Dar la naĭbă frunḑa verde! Ce să maĭ tocâm degĭabă?
Iată baniĭ, mulţumesce, du-te, caută'ţĭ de trébă!
Află, moşule, atâta: fie baniĭ chĭar furaţĭ,
Copilaşiĭ teĭ te-aşteptă fără pită şi 'nsetaţĭ!...

TĂNASE (luând punga şi sculându-se)

Bogdaprosti, măĭ băete!... Bogdaprosti! Reŭ îmĭ pare
Ca să vĕḑ o lighiónă c'un suflet atât de mare!
De-aĭ fi Român, cale-vale! dar Ţigan, pĕcat! pĕcat!
Tat'-teŭ o fi fost, băete, o grózǎ de blăstemat
De-aŭ întortochĭat pe mă-ta în linguşirile luĭ...
Multe dragostea maĭ face pe faţa pămîntuluĭ!
E curat un fel de bólă, ce de noĭ când se lipesce,
Pe Român mi'l ţigănesce, pe Ţigan mi'l romănesce,
Tóte lucrurile 'n lume cu susul le pune 'n jos:
Îngerul urît se pare, ucigă-l-crucea frumos!...
Dar eram să uĭt, băete, de-a te 'ntreba, cum te chĭamă?

RĂZVAN

Pe mine Răzvan... Smaranda chemà pe drăguţà mamă;
Muri an... ba nu! trăesce! trăesce 'n cugetul meŭ,
Şi va trăi tot-d'a-una, pînă voĭu trăi şi eŭ!..

TĂNASE

Dumneḑeŭ să mi-te-ajute, precum tu m'ajuţĭ pe mine;
Ḑilele tale să curgă tot ḑile lungĭ şi senine;
Iar nevoea să dobóre pe-orĭ-cine'ţĭ va fi duşman!....
Remâĭ sănĕtos, băete!... Ce pĕcat că eştĭ Ţigan!...

(plécă murmurând: Răzvan, Răzvan, Răzvan... apoĭ se întórce)

Sciĭ ce? Mĭ-am luat de samă... Nu'mĭ trebue punga 'ntrégă.
Mĭ-ajunge ş'un singur galbĕn...ḑĕŭ aşa, Răzvane dragă!
Maĭ sînt mulţĭ săracĭ, băete, şi eŭ n'aş vré de prisos,
Pe când se sbucĭumă fraţiĭ, simţind cuţitul la os!

(scoţênd punga)

Na!...

RĂZVAN

Dar, moşule...

TĂNASE

Ascultă, nu maĭ face vorbă lungă!
Maĭ împarte tu ş'altora pâĭne din acéstă pungă.

(ĭea un galbĕn şi dă sacul luĭ Răzvan)

Fă pe gândul meŭ, căcĭ alt-fel, ḑeŭ, nu primesc nicĭ un ban....
Acuma mĕ duc, băete... Mare pĕcat, că'ĭ Ţigan!...
(ese)

RĂZVAN

Bĭetul om!... Ce fuduliă! Ce vorbe late! Ce tónă!
Cine-va, privind, l'ar crede că'ĭ un împĕrat în gónă!
Ce despreț! D'abĭa ne vede... Taĭca luĭ n'a fost Țigan!..

(se uĭtă în giur cu pațlă, apoĭ scóte din sîn o hărtiă)

Lumea 'șĭ bate joc de mine! Rîde lumea de Răzvan!..
O să rîḑ și eŭ de lume!.. Da, vom rîde fie-care:
Ea de mine cu trufiă, eŭ de dînsa cu turbare!..

(lipesce hârtia pe un stêlp și ese, pe când ușa bisericeĭ se deschide, venind maĭ mulțĭ, dintre carĭ dascălul se opresce lîngă hărtiă, ĭar ceĭ-lalțĭ se grămădesc)

TĔRGOVÉȚA I

Uf! Nu maĭ staŭ pe picĭóre de necăjită ce sînt!
Ḑĕŭ, nu'ĭ pré-bună zăbava, fie locul cât de sfînt.
Părințelul Agaftanghel ar fi un preot cu minte,
Dar lungesce, vaĭ!... Te face să fugĭ chĭar de cele sfinte.

TĔRGOVÉȚA II

E maĭ deștept popa Tacu dela sfântul Nicolaĭu;
In doŭe vorbe țĭ-arată calea 'n ĭad și calea 'n raĭu,
Ș'apoĭ îțĭ ḑice: alege'țĭ! — și 'ntr'o suflare sfîrșesce;
De'țĭ place ĭadul saŭ raĭul, cum vreĭ, el nu te silesce...

(Dascălul, stând lîngă hărtiă, începe a rîde cu hohot)

TĔRGOVEȚUL I

Dar tu ce rîḑĭ, măĭ fărtate, singur, chĭar ca un smintit?
Te scieam om de ispravă! Dóră n'aĭ înnebunit?
Spune, ce scrie pe-acolo?

TĔRGOVEȚELE

Cine scrie și cum scrie?

TĔRGOVEŢUL II

Nu cum-va érăşĭ vr'un cântec, rănjind de bĭéta Domnie?

TĔRGOVEŢUL III

Saŭ póte vr'o păcălélă, pe vornicĭ? pe logofeţĭ?

DASCĂLUL

Ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων: nesce caĭ verḑĭ pe păreţĭ!...

TĔRGOVEŢUL I

Eştĭ nerod, şi pace bună! Eŭ nu's cărturar ca tine.

TĔRGOVEŢUL II

Nicĭ eŭ!

TĔRGOVEŢUL III

Nicĭ eŭ!

TOŢĬ

Chiar nicĭ unul!..

DASCĂLUL

Aşa să fie!

TOŢĬ

Veḑĭ bine!

DASCĂLUL

Vaĭ de ţéră!

TĔRGOVEŢUL I

Tu citesce!

TĔRGOVEŢUL II

Eştĭ dascăl!

TÊRGOVEŢUL III

E tréba ta!

TÊRGOVÉŢA I

Curând! Curând!

TÊRGOVÉŢA II

Ḑi o dată!

CELE-LALTE

Nu maĭ putem aştepta!

DASCĂLUL

Fiind-că voĭ nu sciţĭ carte...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Dar faceţĭ gură...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Căcĭ din pĕcate, a Românuluĭ făptură
Este...

TOŢĬ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Să sbĭere cu câtu 'ĭ maĭ nătăreŭ...

TOŢÌ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

De voĭ mĭ-e milă...

TOŢÌ

Eĭ bine?

DASCĂLUL

Voĭu citi eŭ.

TĚRGOVEŢUL I

Citesce!

TĚRGOVEŢUL II

Da! Da!

TĚRGOVEŢUL III

Incepe!

TĚRGOVEŢELE

Ascultare! Ascultare!

TĚRGOVEŢUL I

Eŭ port bumbac în ureche. Ridică'ţĭ glasul maĭ tare...

TĚRGOVEŢUL II

Dar nu răcni, că pe mine mě cam supěră la cap...

TĚRGOVEŢUL III

Maĭ în sfîrşit, haĭ o-dată, mişcă'ţĭ barba cea de ţap!

DASCĂLUL (citesce)

Frunḍă verde de negară!
De când domnesce în ţéră
Petru-vodă şchĭop şi slut,
De rîs ţéra s'a făcut!...

TOŢĬ

De rîs ţéra s'a făcut! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÉRGOVÉŢA I

Petru-vodă schĭopĕtéză, dar nu'ĭ slut!

TĔRGOVÉŢA II

Nu, nu, nu este!
Ba 'ĭ chĭar frumuşel la faţă ca Fĕtul cel din poveste!

TĔRGOVEŢII

Tăceţĭ, găscelor, o dată!

TĔRGOVEŢELE

Auḍĭ, obraznicĭ, mojicĭ!

DASCĂLUL

Orĭ me'ţĭ asculta, saŭ alt-fel mĕ duc şi vĕ las aicĭ...

TĔRGOVEŢIĬ

Ba nu.... Citesce! citesce!

TĔRGOVEŢELE

Noĭ gâsce? Noĭ?... Ce ocară!

TĔRGOVEŢUL I

Tăceţĭ saŭ plecaţĭ!

TÂRGOVEŢUL II

Firesce!

TĔRGOVEŢUL IV

Da, da! Afară! Afară

DASCĂLUL

Vreţĭ să m'ascultaţĭ o dată?

TĔRGOVEŢUL I

Negreşit! Nu ne pricepĭ?

TĔRGOVEŢUL II

Citesce! Haĭde! Tăcere!

TĔRGOVEŢUL III

Apoĭ dară ce nu 'ncepĭ

DASCĂLUL

Frundă verde de negară!
Vodă dórme în cămară,
Iar boeriĭ tot furând,
Îşĭ fac trebile pe rând!

TOŢĬ

Îşĭ fac trebile pe rînd! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! ha, ha!

DASCĂLUL

Frundă verde de negară!
Norodul plânge şi sbĭară,
Dar în cer şi pe pămînt
Nu'l aude nicĭ un sfînt!

Nu'l aude nicĭ un sfînt! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunḍă verde de năg....

TĔRGOVÉȚA I (întrerupênd)

Haĭde! iarăşĭ frunḍă de negară?
Ce Dómne! Tot numaĭ una?..Ca şi când n'ar fi 'ntr'o vară
Felurĭ de felurĭ de frunḍe!..

TĔRGOVÉȚA II

Viorele, rosmarinĭ...

TĔRGOVÉȚA III

Garofițe, busuĭóce...

TĔRGOVÉȚA IV

Trandafirĭ, brănduşe....

TOATE

Crinĭ...

TĔRGOVEȚUL I

Tăcețĭ o dată, că'ĭ poznă!

TĔRGOVEȚUL II

O să vĕ luâm la gónă!

TĔRGOVÉȚA I

Auḍit'aĭ, soro, vorbe!

TĔRGOVĔŢUL III

Bre! Dór' nu eştĭ o icónă?

TĔRGOVÉŢA II

Dar nicĭ dumnéta un vodă, ca să ne batjocorescĭ!

DASCĂLUL

Vreţĭ să citesc maĭ departe? Nu vreţĭ?..

TOŢĬ

Ba da, să citescĭ!

DASCĂLUL

Frunḑă verde de negară!
Decât un Domn de ocară,
Iar boerĭ mişeĭ şi hoţĭ,
Maĭ bine la dracu toţĭ!

TOŢĬ

Maĭ bine la dracu toţĭ! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TĔRGOVĔŢUL I

Măĭ! Óre tocmaĭ la dracu?.. Să nu fie?.. Sciĭ... Maĭ lasă...

TĔRGOVĔŢUL II

Ba nu! Nicĭ decum! La dracu!

TĔRGOVĔŢUL III

La dracu ceĭ ce ne-apasă!

TĔRGOVĔŢUL I

Fie şi la dracu, totuşĭ.., vr'o vorbă maĭ cu papucĭ...

De pildă: la cel cu códă şi cu córne să te ducĭ;
Se 'nţelege că'ĭ tot dracul, dar ocara'ĭ maĭ cĭoplită...

DASCĂLUL

Aş! Cu córne şi cu códă póte să fie ş'o vită!
Maĭ bine dar drept la dracu!

TĔRGOVEŢUL II

Maĭ bine, pre legea mea!

MAĬ MULTE VOCĬ

Ho! Incet! Vine vatavul!

TĔRGOVÉŢA I

O să dăm de vr'o belea!..

(Se arată Başotă, încongiurat de slujitorĭ).

DASCĂLUL

Sosesce nenorocitul, tocmaĭ când vorbĭam de vite:
Se 'ntâmplă, ḑeŭ, câte-odată cimiliturĭ potrivite.

BAŞOTĂ

Ómenĭ bunĭ! Ce staţĭ aice? Ce veste? Ce v'aţĭ oprit?
Cu ce scop?.. A! o hărtiă! Să vedem, ce s'a citit?

TĔRGOVEŢUL I

Va fi o carte domnéscă...

TĔRGOVEŢUL II

O cazaniă...

TĔRGOVEŢUL III

O rugă..

BAŞOTĂ

Slujitorĭ! să fiţĭ cu paḑă, ca nicĭ unul să nu fugă...
Par'c'aş fi sigur că'ĭ érăşĭ vr'un cântec neruşinat!

TĔRGOVEŢUL I

N'aş crede!

TĔRGOVEŢUL II

Nu'l maĭ citesce!

TĔRGOVEŢUL III

Fórte reŭ ne-am încurcat...

BAŞOTĂ (apropiându-se de placard şi silabisind: frun... frunḑă... verde... de negară... de când... dom... dom... domnesce...)

Cum? Impotriva domnieĭ? Impotriva stăpâniriĭ?
Şi voĭ toţĭ sînteţĭ în glótă părtaşĭ aĭ nelegiuiriĭ?
A! v'am prins, litfe spurcate! Vi-ĭ dragă vĭéţa saŭ ba?
Să'mĭ spună dar adevĕrul, pe cine l'oĭu întreba!

(apucă de pept pe tĕrgoveţul I)

Tu aĭ o faţă cam próstă: frunte jos, gură căscată,
Semnele cele maĭ bune de-o inimă nestricată...
Pune dar mâna pe cuget, ş' arată'mĭ, cine l'a scris
Acest cântec ce cutéḑă pe-un Vodă să'l ĭea în rîs?

TĔRGOVEŢUL I

Iértă-mĕ, jupân vatave... măria ta şi stăpâne...
Eŭ nu sciŭ chĭar nemicuţă... de nu'ĭ aşa, să fiŭ câne...
Eŭ am sosit acuşica... Sînt omul cel maĭ smerit...
Eŭ nu sciŭ carte, jupâne... Nu eŭ, altul a citit...

(Răzvan, întrând pe nesimţite, se amestecă în glótă)

BAŞOTĂ

A cetit? Dar cine-anume? Care dintre toţĭ? Arată!

TĔRGOVEŢUL I (arată la Dascăl)

Acesta, jupân vatave....

BAŞOTĂ

A! Fiinţă blăstemată!

DASCĂLUL

Da, da! Cam aşa, jupâne! Ce să ḑic. Eŭ am citit.
Dar nu cu voe veghĭată: chĭar dumnélor m'aŭ poftit...
Cercetéză'ĭ şi'ĭ întrébă... Nu sînt eŭ cel cu pricina.
A citi când nu te lasă, de! a cuĭ să fie vina?

BAŞOTĂ

Ómenĭ bunĭ! Acuma dară, ca să vĕḑ ce'ĭ de făcut,
Vĕ maĭ întreb, cum anume a citit acest limbut?

TĔRGOVEŢUL I

Curat pe moldoveniă..

TERGOVEŢUL II

Negreşit! Cum se citesce!

BAŞOTĂ

Drace! nu'ĭ aci 'ntrebarea. Eŭ sciŭ că moldovenesce.
Dar citit'a óre ĭute? Fără a se 'nvălmăşa?
Resfirat? Limpede? Neted? Repede?

MAĬ MULŢĬ

Aşa! aşa!

BAŞOTĂ

Aşa'ĭ, hoţule?.. Eĭ bine! Acuma ce'mĭ veĭ respunde?

DASCĂLUL

Hoţ! Γνῶθι σαυτὸν, jupâne. Eŭ nu doresc a m'ascunde.
Citit-am cum este rostul; veḑĭ bine că nu 'n zădar
Am tot învĕţat la buche. Sînt dascăl. Sînt cărturar!

BAŞOTĂ

Ticălosule! Cum, Dómne, nu'ţĭ e greŭ, nu'ţĭ e ruşine
Să'mĭ spuĭ mie la palavre, când vorbescĭ tocmaĭ cu mine?..
Eŭ! eŭ vătavul cel mare, mĕ 'nţelegĭ tu cine's eŭ?
Mâna dréptă a luĭ Hatman, carele la rîndul seŭ
Este şi el mâna dréptă a luĭ Vodă.... Prin urmare,
Vréŭ să'ţĭ spuĭu, cap făr' de crierĭ! că eŭ, vătavul cel mare,
N'aş puté citi pré ĭute ceea ce alţiĭ aŭ scris.
Ş'apoĭ tu! tu s'o poţĭ face? Ar fi un lucru de rîs!
Un dăscălaş, o nemică, tu să mĕ 'ntrecĭ chĭar pe mine?
Acésta'ĭ peste putinţă! Acésta nu se cuvine!...
Decĭ, judecata'ţĭ e scurtă, fiind fórte 'nvederat,
Că cine'ĭ fórte obraznic, este fórte vinovat.
Tu aĭ scris cântecul ăsta! Te cunoscĭ după sprincénă:
Un nas ascuţit de vulpe, o bărbiuţă viclénă,
Ochĭ micĭ şi buză subţire... chĭar un chip de fariseu!
Veḑı că te-am ghicit? Pe mine nu mĕ'nşelĭ tu, fĕtul meŭ!..
Slujitorilor, luaţi'l! E bun de spînḑurătóre!

RĂZVAN

Maĭ staţĭ! De ce'ĭ aşa pripă? Turcĭ, Tătarĭ sînteţĭ voĭ óre
De săriţĭ dintr'o năvală grabnic a ne spînḑura?

Jupân vatav, mână dréptă! Mĕ rog nu te supĕra!
Să fie óre cu cale, în ţéra moldovenéscă,
A omorî pentr'un cântec o fiinţă omenéscă?

BAŞOTĂ

Ţigan! Cĭóră! Faraóne!

RĂZVAN

Fie tóte cum veĭ vra,
Dar pe bĭetul om, jupâne, ĭértă'l, nu'l maĭ spînḑura!
El nu'ĭ Faraon, nu'ĭ cĭóră; e Român, îţĭ este frate...

TĔRGOVEŢIĬ

Are dreptate Ţiganul! Ţiganul are dreptate!

BAŞOTĂ

O să'l învĕţ eŭ îndată! Să mĕ 'nfrunte ş'un netot?
Báeţĭ! Pe-amîndoĭ luaţi-ĭ! Spînḑuraţi-ĭ bot la bot!

RĂSVAN

Ḑeŭ? Ce spuĭ? Aşa'ĭ povestea? De minune! Fórte bine...
Atuncĭ lăsaţi'l pe dascăl, şi luaţi-mĕ pe mine;
El nu'ĭ vinovat, sărmanul; cântecul făcut-am eŭ;
L'am scris, l'am lipit şi pace! De nu'ĭ bun, îmĭ pare reŭ...
Ce privițĭ aşa la mine? Dóră nu's o arĕtare...

MAĬ MULŢĬ

Tu aĭ scris?

RĂZVAN

Chĭar eŭ, firesce.

BAŞOTĂ

Lucru vrednic de mirare.
Un Ţigan să scrie stihurĭ, n'aş fi creḑut'o... Ce'ĭ drept,
Mutra'ĭ óre-cum arată suflet ager şi deştept...
Vrea să ḑică, ş'acea doĭnă din septĕmâna trecută?..

RĂZVAN

Frunḑă verde magheran,
Logofĕtul e viclén...

Da, da, jupâne vătave! Tot de mine e făcută.

TOŢĬ

Bre!

BAŞOTĂ

Cĭudat! Să scie carte o jivină de Ţigan!

RĂZVAN

Ba póte că 'ntrec, jupâne, pe mulţĭ boerĭ din Divan...

BAŞOTĂ

Slujitorĭ! lăsaţĭ pe dascăl, măcar că eŭ cu arcanul
Pe toţĭ dascăliĭ ĭ-aş prinde ş'aş spînḑura ca toptanul;
Căcĭ eĭ resvrătesc norodul, eĭ învaţă pe ceĭ mulţĭ
C'ar trebui ca boeriĭ să umble goĭ şi desculţĭ;
Şi chĭar ăst Ţigan n'ar merge astă-ḑĭ la spînḑurătóre
De n'ar fi fost nicĭ un dascăl ca să'l pună la scrisóre...
Cată dar, dascăle, cată! Scăpat-aĭ cum aĭ scăpat,
Dar păzesce-te de dracul, c'o să daĭ de vr'un păcat!..
Acuma tu, faraóne, respunde'mĭ dar d'o cam dată,
De ce te-apucĭ tu d'o trébă poprită şi neĭertată?
O facĭ óre dela tine? saŭ cine-va ţĭ-o fi spus?

RĂZVAN

Apoĭ de, jupân vătave, Stan e jos şi Oprea'ĭ sus !
Dumnéta mereŭ ne spînḑurĭ, ş'astfel trăescĭ boeresce;
Eŭ fac doĭne şi doĭniţe, ca să'mĭ petrec ţigănesce;
Fie-care cu ce póte!.. Nu'ĭ dat dreptul orĭ-şi-cuĭ
Să pună 'n ştréng omenirea în mijlocul tîrguluĭ!..
Ş'apoĭ acest drept, jupâne, dacă mi s'ar da şi mie,
Eŭ n'aş omorî nicĭ unul, ca să pot ĭerta o mie.

BAŞOTĂ (surîḑênd)

Şiret Ţigan!.. Dar nu'ĭ lesne a scăpa pe-un osândit!
Fapta ce tu aĭ făcut'o, e un lucru de gândit.
A necinsti cârmuirea, a batjocori Divanul,
Póte numaĭ dóră Vodă, saŭ măria sa Sultanul...
Totuşĭ, dragul meŭ, o lege, un vechĭu şi sfânt obiceĭu,
Te-ar scóte din gura morţiĭ...Eştĭ însurat saŭ holteĭu?

RĂZVAN

Ba nu's însurat, jupâne...

BAŞOTĂ

Mare noroc! Eştĭ ferice!
Aĭ puté să scapĭ cu ḑile.. In pravila ţeriĭ ḑice
Cum-că de-osândă se ĭértă pe cine 'l ĭea de bărbat
O copilă, o fecĭóră, un suflet nevinovat...
Aşa 'ĭ obiceĭul nostru, datina cea strămoşéscă.
Acuma remâne numaĭ vr'o fată să se găséscă...

(cătră tîrgoveţe)

Printre voĭ nu este óre?

FATA I

Sînt eŭ.

FATA II

Şi eŭ.

BAŞOTĂ

Minunat!
Doŭe fete cum se cade? Nu'ĭ aşa? De măritat?

FATA I

Negreşit!

FATA II

Fără 'ndoélă!

BAŞOTĂ

Pré-bine. Spuneţi'mĭ dară,
Care dintre voĭ, de milă, nu va lăsa ca să péră
De-o caznă fórte cumplită acest băét priceput?
Însuşĭ eŭ voĭu face nunta, după cum am maĭ făcut.
M'eţĭ fi ciracĭ...

FATA I

Iertăcĭune! Eŭ una nu vréŭ, jupâne!..
Un bărbat Ţigan! O Dómne!.. Cum se póte!.. E ruşine!

FATA II

Şi nicĭ eŭ!.. Feréscă Sfântul!.. Maĭ bine foc şi potop!
S'ajung de povestea lumiĭ? Eŭ, fată de potropop?..

RĂZVAN

Aşa'ĭ? Atuncĭ de ce dară eşit'aţĭ voĭ amîndouă,
Resărind în sus de-o dată, ca cĭupercile când plouă,
Ca să ne cântaţĭ cu ison că sînteţĭ de măritat?

FATA I

De ce!.. Ĭată!.. Să se scie!..,

FATA II

Ce Ţigan neruşinat!

RĂZVAN

Măĭ! Le-aţĭ auḑit cu toţiĭ dela mic şi pîn' la mare!
Astfel dar, de-acu 'nainte veţĭ sci bine fie-care,
Spunênd'o 'n tótă Moldova, spre sciinţa tuturor
Dela Nistru pîn' la Munte, că cine sînt dumnélor!
Mirese de poruncélă ce-ar vré bărbaţĭ să'şĭ găséscă...
Iar dumnéeĭ maĭ cu samă, o fată potropopéscă!

(Toţĭ rîd cu hohote)

SBĬEREA (intrând)

Ce ómenĭ lipsiţĭ de minte. Să rîḑă chĭar de prisos:
Şi fără nicĭ o dobândă, şi fără nicĭ un folos.

RĂZVAN

Aĭ vĕḑut, jupân vătave, că nu 'ĭ nicĭ o fată 'n lume
Ca să nu se 'nfiore, când aude de-al meŭ nume...
Frumósă 'ĭ legea străbună, ce ĭértă pe-un vinovat,
Dacă póte să'l ĭubéscă un înger fără pĕcat;
Frumósă 'ĭ legea străbună, care pricepe c'o céţă
Se perde, când o resbate o raḑă de diminéţă;
Frumósă 'ĭ legea străbună, care crede că nu'ĭ reŭ
Alesul uneĭ fiinţe curate ca Dumneḑeŭ!...
Frumósă 'ĭ legea străbună... dar dînsa nu'ĭ pentru mine,
Precum într'o florăriă nu'ĭ loc unuĭ mărăcine,
Precum într'o serbătóre nu'ĭ loc unuĭ cerşitor,

Precum în zvonul de rîsurĭ nu'ĭ loc plânsuluĭ de dor;
Căcĭ numaĭ cerul primesce, sub stréşina'ĭ milostivă,
Scaĭu şi flóre, catiféŭa şi sucmanul d'o potrivă!..
Eŭ Ţigan! eŭ... o, jupâne! Decât vaĭ, decât amar,
Maĭ dulce'ĭ spînḑurătórea! Nu maĭ aştepta 'n zadar!..

(In acest interval Sbĭerea, zărind capĕtul pungiĭ eşit din cămaşa luĭ Răzvan, se pipăe cu 'ngrijire la chimir)

BAŞOTĂ

Pentru cea de 'ntâĭu greşélă, mórtea ştrénguluĭ e mare...
Slujitorĭ, acum d'o dată... duceţi-mi'l la 'nchisóre.

SBĬEREA (smulgênd punga din sînul luĭ Răzvan)

Sacul meŭ, jupân vătave! Iată'l, săculeţul meŭ!

(se pune a numĕra baniĭ)

BAŞOTĂ

Cum? Asa să fie óre? L'aĭ furat? Tu?

RĂZVAN

Ba nu eŭ.

TERGOVEŢUL I

Ţiganul la mal se 'nnécă!

TERGOVEŢUL II

Ţiganul îşĭ dĕte 'n petec!

TERGOVEŢUL III

Ḑi că'ĭ un Ţigan, şi pace!

TERGOVEŢELE

Un ticălos! Un besmetec!

SBÎEREA

Fost'aŭ două-ḑecĭ de galbenĭ... Numaĭ noĕ-spre'cĭ maĭ sînt !...
Unde'ĭ unul? unul? unul?...Daţi mi-l de sub pămînt!

BAŞOTĂ

Unde'ĭ galbĕnul, Ţigane?

SBÎEREA

Un gălbĕnaş rupt din sóre,
Strălucitor, fără gaură, ferecat.. M'auḑĭ tu óre?

BAŞOTĂ

De ce nu respunḑĭ, Ţigane?

SBÎEREA

De ce mĕ nenorocescĭ?

RĂZVAN

Apoĭ de!... Iértă, jupâne ... Galbĕnu'ţĭ nu'l maĭ găsescĭ ...
In locu'ĭ va fi o pâĭne într'o colibă săracă...

SBÎEREA

Eŭ nu te 'nţeleg! Eŭ nu sciŭ!.. Scóte-mi'l din pétră sécă!

BAŞOTĂ

Ţiganul e pré-obraznic. Am fost cu dînsul pré-blând.
Slujitorilor, luaţi'l! Spînḑuraţi'l maĭ curând!

SBÎEREA (apucând pe Başotă de mână)

Maĭ stăĭ, jupâne vătave! Nu te grăbi! Maĭ aştéptă ...
Spînḑură'l, dar maĭ 'nainte fă'mĭ o judecată dréptă.

BAŞOTĂ

Cĭudat, boerule dragă! Apoĭ ce'ţĭ pot face eŭ?

SBĬEREA

Cum ce? Vréŭ sfânta dreptate!.. Cum ce? Dă'mĭ galbĕnul meŭ!..
Uĭtat'aĭ pravila ţĕreĭ? obiceĭu? canóne? lege?..

DASCĂLUL

În ce gurĭ încape legea!

SBĬEREA

În gura mea, se 'nţelege!..
Ascultă, jupân vătave... Nu mĕ lăsa păgubaş!..
Saŭ Ţiganul să'mĭ întórcă acel galbĕn... gălbĕnaş...,
Orĭ de nu, atuncĭ, jupâne, stăpânul să mi'l plătéscă...
Astfel este obiceĭul, pravila moldovenéscă...

BAŞOTĂ

Al cuĭ eştĭ tu, măĭ Ţigane? Cine e stăpânul teŭ?

RĂZVAN

Sînt Ţigan ĭertat, jupâne: Ţiganul luĭ Dumneḑeŭ!

SBĬEREA

Iertat? cu atât maĭ bine! Dup'a legiĭ glăsuire,
Băétul mi se cuvine în loc de despăgubire,
Aşa'ĭ, jupâne vătave!.. Pravila ḑice curat:
Furul să se dea aceluĭ dela care a furat.
Dă-mi'l rob..

RĂZVAN

Eŭ rob?

SBÎEREA

Veḑĭ bine!

BAŞOTĂ

Adecă, orĭ-cum să fiă,
Vréĭ, boerule, să'l capeţĭ jidovesce în robiă.
Sciĭ c'un Ţigan, chĭar de lae, se plătesce orĭ-şi-când
Peste doĕ-ḑecĭ de talerĭ, pe când ăsta nu'ĭ de rând:
E frumos şi scie carte...

SBÎEREA

Scie carte?

BAŞOTĂ

Fórte bine.

SBÎEREA

Tocmaĭ aşa rob îmĭ trebuĭ. Este tocmaĭ pentru mine.
Îmĭ va ţiné catastişe, socotelĭ şi daraverĭ.
Dă-mi'l după legea ţĕreĭ...

DASCĂLUL

Cea făcută de boerĭ!

SBÎEREA

Nu sciŭ de cine'ĭ făcută, dar sciŭ că'ĭ fórte cu cale.

BAŞOTĂ

Atuncea se schimbă tréba...Să'ţĭ spuĭu verde dumitale

C'aş avé şi eŭ nevoe de-un Ţigan aşa de rar,
Cam cutedător, cam ţanţoş, dar deştept şi cărturar.
Nu 'nţeleg, nu pot pricepe şi nu vréŭ ca el să fie
Bună pradă pentru altul, pe când îmĭ place şi mie...
Decĭ, ĭea'ţĭ galbĕnul din parte'mĭ, ĭar eŭ pe Ţigan mi'l ĭéŭ.

SBĬEREA

Nu, jupâne! Nicĭ o dată! Nu, nu, nu! Nu vréŭ! Nu vréŭ!..
Vinovatul să'mĭ plătéscă! Nu altul! Nu orĭ-şi-care!

BAŞOTĂ

Boerule! Sciĭ pré-bine, cine'ĭ vătavul cel mare..?

SBĬEREA

Dec! şi eŭ la visteriă fost'am ftori-cămăraş!

BAŞOTĂ

Boerule! Află dară că postelnicul mĭ-e naş...

SBĬEREA

Dar apoĭ şi eŭ, jupâne, cu logofĕtul sînt rudă...

BAŞOTĂ

Boerule! Nu m'aprinde!.. Mĕ facĭ să plesnesc de cĭudă!..

SBĬEREA

Plesnesce. Eŭ nu te'mpedec... Dar Ţiganu'ĭ tot al meŭ!..

BAŞOTĂ

Boerule! Tacĭ din gură, căcĭ mĕ jur că eŭ... eŭ... eŭ...

RĂZVAN (către popor)

Câinii osul ca s'apuce, corbii stîrvul ca să'mpartă,
Boerii ca să robéscă, unii cu alţii se céortă!..

TĔRGOVEŢUL I

Se 'nţelege!

TOŢI

Aşa este!

SBIEREA

Îi veḑi, jupâne vatav!
Taie-i pe toţi! Nimicesce mojicimea cu nărav!
Dar pe Ţigan dă-mi'l mie.

RĂZVAN

Staţi, boeri! Vorba'i degiabă!
Nu me'ţi robi voi pe mine! Nu me'ţi robi! Mai de grabă
Veţi pune 'n lanţuri furtuna, cu tunete şi cu ploi,
Decât s'ajung eŭ vr'o dată rob la unul dintre voi!..
Jupâne! Eŭ cer osânda. Spînḑurătórea m'aştéptă.
Mi-am bătut joc de Domniă: e cea mai grozavă faptă!..
Cine-va póte să rîḑă de sfinţi şi de Dumneḑeŭ,
Dar de Vodă, nu... Ei bine! Dă'mi, jupâne, ştréngul meŭ!

BAŞOTĂ

Slujitorilor, luaţi'l!.. Ba nu...

(lui Sbierea la o parte)

Boerule dragă,
Uită cérta, căci, pe cinste, am glumit, a fost o şagă,
Un nemic. Dumnéta, frate, cu logofĕtul eşti ném,

Şi chiar la logofeţiă eŭ o judecată am
Cu nesce reḑaşĭ.., Un petec... Nu'ĭ tocmaĭ o trébă mare...
Mĕ 'nţelegĭ...Să fim prietenĭ...O pricină de hotare...

(se strîng de mânĭ cu căldură)

RĂSVAN

Ce maĭ aşteptaţĭ voĭ dară? Ce staţĭ? Ce vĕ maĭ gândiţĭ?..
Calâĭ ce pe robĭ ucideţĭ, pe ceĭ sloboḑĭ îĭ robiţĭ!

TOŢĬ

Are dreptate Ţiganul! Ţiganul are dreptate!

BAŞOTĂ

Slujitorĭ! Daţi'mĭ afară tóte gurile căscate!

(Slujitoriĭ gonesc poporul, care se depărtéză cu nemulţumire).

TĔRGOVEŢUL I

Lasă-mĕ, jupân vătave, să vĕḑ cĭoroĭu spînḑurat!

CEĬ-LALŢĬ

Şi eŭ! şi eŭ!

BAŞOTĂ

Ba la naĭbă!

SBÎEREA

Afară dela mezat!

BAŞOTĂ

Aşa'ĭ! Acum sîntem singurĭ! Nimenĭ nu'mĭ maĭ stă la spate,

Ca să strige că'ĭ cu cale saŭ că nu este dreptate...
Slujitorilor, la lucru!.. Apucaţi'l pe Ţigan!

RĂZVAN (lăsându-se în mânile slujitorilor)

Mĕ daŭ eŭ singur, jupâne.

BAŞOTĂ

Tréba merge găitan.
Legaţi-mi'l şi duceţi-l..

RĂZVAN

Intins la spînḑurătóre!
Omul om, să fie slobod; decât rob, maĭ bine móre;
Ş'apoĭ mórtea'ĭ înviere pentru cel despreţuit!

SBĬEREA

Aleŭ! Vorbesce 'ntr'aĭurea... Necum să fi 'nebunit!..

BAŞOTĂ

Prietene! Ĭea'ţĭ Ţiganul, şi nu uĭtà maĭ cu samă
Pricina cea de hotare...

RĂZVAN (sbucĭumându-se cu desperare)

Unde eştĭ, o! mamă! mamă!

CÂNTUL II

RESBUNAREA

Ţiganul şi clăcaşul
Aŭ fost gândirea mea ;
Stăpânul, arendaşul,
Şi legea lor cea grea...

C. Bolliac.

FEŢELE:

RĂZVAN, căpitan de haĭducĭ.
REDAŞUL, **VULPOĬU**, céuşĭ de haĭducĭ.
VĂSCAN GANEA, boer.
VIDRA, nepóta vorniculuĭ Moţoc.
SBĬEREA.
MOŞ-TĂNASE.
HOŢUL I.
HOŢUL II.
HOŢUL III.
CĬOBANUL.
HAĬDUCĬ.

Un crâng în codrul Orheĭuluĭ în Băsarabia. In fund un părîŭ. Maĭ încóce un trunchiŭ resturnat. In laturĭ stâncĭ.

HOŢUL I

Ian' să'mĭ spuneţĭ, ce să facem ca să maĭ scurtàm din vreme?

HOŢUL II

Face-vom ce face frunḑa, când prin codru vîntul geme;
Orĭ vom face ca isvorul, când aruncă spuma luĭ,
Scăpĕrând argint din undă, pe verdéţa crânguluĭ;
Saŭ să facem ca securea, când feru 'n copacĭu lovesce,
Iar copacĭul nu se lasă, luptându-se bărbătesce;
Frunḑa, securea, isvorul, tote ne cântă cu dor:
Să cântăm şi noĭ ca frunḑă, ca secure, ca isvor!

HOŢUL III

Cântecul să fie frémĕt, troscot, şóptă, tóte 'ntr'una;
Blând ca sărutarea mumeĭ, crunt şî gróznic ca furtuna!

HOŢUL I

Să cânte Reḑaşul dară!

REḐAŞUL (oftând)

De ce nu, de-aş avé cuĭ,
Ştergêndu'mĭ plânsul cu plânsul, cum se scóte cuĭu prin cuĭu!..

Dar ce ḑic! Nu sînt eŭ numaĭ, care sufere şi plânge;
N'oiu fi singur eŭ, în care doĭna'mĭ cugetul va frânge;
Tot ca mine vérsă lăcrimĭ, despuĭaţĭ şi nevoĭaşĭ,
Toţĭ aceĭ ce 'n ţéra nóstră se mândresc a fi reḑaşĭ,
Păstrând, ca o móşte sfântă, crisóve, peceţĭ, urice,
Putreḑite de vechime şi 'n carĭ cu fală se ḑice
Că, scăldându-se în sânge, moşiĭ şi strămoşiĭ lor
Aŭ câştigat ca resplată câte-o brazdă de ogor!..
Tune, fulgere, trăsnéscă, cu potopul şi pojarul!
Mult-mare mĭ-este mânia! Mi-este mare-mult amarul!

HOŢUL I

Eŭ am auḑit, bădiţă, c'adecă şi la Muntenĭ
Ar fi reḑaşĭ ca ş'aĭ noştri, numiţĭ acolo moşnenĭ..

HOŢUL II

Sînt şi 'n Ardél, mâĭ fârtate; ba şi 'n ţéra unguréscă;
Le ḑice kinejĭ, dar este chĭar o bréslă reḑăşéscă.

REḐAŞUL

Apoĭ orĭ-unde să fie, tot o sórtă, tot un drac!
Tot veciniĭ mi'ĭ înşélă, tot veciniĭ mi'ĭ desbrac;
Vecinĭ de ceĭ cu putere, cu căftane daurite,
Numaĭ fir, numaĭ mĕtasă, numaĭ cu samur blănite;
Vecinĭ dintr'aceĭa care, c'o 'nbrâncire, c'un cuvînt,
Satul întreg plin de vĭéţă mi'l prefac într'un mormînt!
Vecinĭ dintre carĭ acuma, de 'ĭ vĕḑ în cale'mĭ, îĭ spintec,
Şi hohotesc spintecându'ĭ..

HOŢUL III

Dar tu aĭ uĭtat de cântec.

REDAȘUL

Ba n'am uĭtat. Vrut'am numaĭ sângele'mĭ să'l puĭu în joc,
Ș'asfel, pomenind trecutul, să pot cânta maĭ cu foc.

(Îșĭ drege glasul, îșĭ apasă cușma pe frunte și cântă)

Frundă verde de sălciă!
Bat'o scărba redășiă!
Eŭ credeam că'ĭ boeriă,
Și'ĭ curată caliciă!
Anĭ întregĭ m'am judecat,
Sănĕtatea mĭ-am mâncat,
Și nimic n'am câștigat.
Eŭ umblam la judecată,
Copii'mĭ plângeaŭ pe vatră,
Nevésta'mĭ era uĭtată!
Dar acuma Dumnedeŭ
A făcut pe gândul meŭ,
Ca să'mĭ maĭ resbun și eŭ!
Pentru dalba haĭduciă,
Pentru mândra voĭniciă,
M'am lăsat de redășiă,
Ș'am ales judecătorĭ
Ceĭ stejarĭ nestrâmbătorĭ,
Ca să'mĭ fie frățiorĭ!

TOȚĬ

Numaĭ codrulețul drag
Dă dreptate la sărac!
Numaĭ arcul după spate
Dă săracuļuĭ dreptate!

HOȚUL II

Di, Redașule, 'nainte! Di 'nainte! Nu maĭ sta!
Că să sciŭ că pere lumea, tot cu drag te-aș asculta!

HOȚUL II

Ḑi 'nainte! Ḑi 'nainte! Să te-audă sfântul sóre!

HOȚUL III

Uf, uf, uf! Reŭ mĕ frămîntă! Mĭ-e şi cald, mĭ-e şi recóre!

REḐAŞUL (ĭea arcul în mână şi cântă)

Frunḑă verde lemn sucit!
Şi ḑe când m'am haĭducit,
Dragu-mi'ĭ drumul cotit
Şi de umbr' acoperit.
Când vĕḑ pe cĭocoĭu viind,
Mĕ fac bróscă pe pămînt,
Îmĭ aşeḑ săgéta'n vînt,
Şi mi'l ĭeaŭ la căutare,
Dela cap pîn' la picĭóre,
Fără ah, fără cruțare!
Şi chitesc, şi socotesc,
Şi cuget, şi mĕ gândesc,
Pe unde să'l nemeresc:
La reteḑul pĕruluĭ,
Din dosul işliculuĭ
Unde'ĭ greŭ cĭocoĭuluĭ!

TOȚĬ

Las'să móră ca un câne,
Că mult te-a căznit pe tine!
Las'să móră ca o fĭară,
Că mult geme bĭéta țéră!..

(Se arată, trecênd punțea păriuluĭ, Ganea şi Cĭobanul)

HOȚUL I

Un boĭer aice'n codru!

CEÏ-LALŢÏ (apucând armele)

Un căftan!.. Sîntem trădaţĭ!

CÏOBANUL

Liniştiţi-vĕ, că dóră ne cunóscem, mâĭ fârtaţĭ!
Eŭ vi'l aduc pe credinţă: eŭ vi's chezaş şi povaţă;
Voĭ aveţĭ lipsă de galbenĭ, el are lipsă de braţă..

GANEA

Care'ĭ căpitanul vostru?

RĂZVAN (eşind dintre tufe)

Ce'ţĭ trebue? Ce poftescĭ?

GANEA

Pe căpitan...

RĂZVAN

Căpitanul?.. sînt eŭ; dar tu cine eştĭ?

GANEA

Dumnéta? Să fie óre? Sabia cea de vĕpae,
De care tremură téra?

RĂZVAN

Numaĭ pe ceĭ reĭ îĭ tae.

GANEA

Dumnéta Răzvan?

RĂZVAN

Eĭ bine, sciĭ acuma cine's eŭ;
Spune-mĭ dar şi tu, jupâne, cum se chĭamă cĭocul teŭ?

GANEA

Nu'ĭ vorba de nume...

CĬOBANUL

Lasă! ţĭ-oiŭ spune eŭ, căpitane.
Din botez Văscan îĭ ḑice, ĭar după poreclă Gane;
Fecĭorul luĭ Osip Gane ce fusese căminar...

GANEA

Eŭ n'am venit în pădure, ca să vorbim în zadar.
Lucrul, care mĕ zoresce, trebuĭ isprăvit în dată...
Nu'ncape nicĭ o zăbavă... Află că ĭubesc o fată...

RĂZVAN

Atuncĭ du-te la vr'un popă, dintre ceĭ ce pentr'un zlot
Cunună soră cu frate şi mĕtuşă cu nepot!
N'aĭ ce căta pe la mine,
Preoţit de cruda sórte
Ca să cunun al-de tine
Numaĭ cu duhul de mórte!
Aşa dar plécă, jupâne; plécă, vesel c'aĭ scăpat...
Insă de-aĭ venit aice cu vr'un scop înveninat...

(pune mâna pe pumnar)

CĬOBANUL

Nu'l sperià, căpitane... Boeriĭ sînt slabĭ la fire:
Braţul, haĭna, mintea, faţa, inima, totu'ĭ supţire.

RĂZVAN

Urméză'ţĭ vorba, jupâne. Te-ascult...

GANEA

Apoĭ îţĭ spuneam

C'am îndrăgit pe-óre-cine, firesce fétă de neam;
Din nenorocire totuşĭ ea n'are mamă, nicĭ tată,
Ş'unchĭu-seŭ vrea să'ĭ răpéscă moştenirea cea bogată,
Luându'şĭ de gând s'o 'nchiḑă călugăriţă la schit...
O faptă nelegĭuită! Un lucru nepilduit!

RĂZVAN

Sărmana!... Dar zestrea'ĭ mare?..

CĬOBANUL

Avuţiĭ nenumĕrate!..

RĂZVAN

Sărmana!.. Morĭ după dînsa?

CĬOBANUL

Lîngă Nistru patru sate!..

GANEA (dând luĭ Răzvan o pungă)

Ĭată treĭ-sute de galbenĭ. Alţĭ treĭ-sute, negreşit,
O să'ţĭ aducă cĭobanul, după lucrul săvărşit...

RĂZVAN

Cum o chĭamă pe sărmana?.. Pe ĭubita cea bogată?

GANEA

Nu'ĭ vorbă..

CĬOBANUL

O chĭamă Vidra... Sciĭ?.. A luĭ Moţoc nepótă...
Şi cin' óre n'o cunósce!

RĂZVAN

Da! Am audit şi eŭ...

HOŢUL II

Un fĕtoĭu ce călăresce şi 'mpuşcă chĭar ca un zmeŭ..
Intr'o di am întâlnit'o alergând la vînătóre...
E voĭnică, n'am ce dice! Şi'ĭ frumósă ca o flóre...

REDAŞUL

Sciut! După ce'ĭ din osul aceluĭ vornic Moţoc,
De care Moldova 'ntrégă mi se temea ca de foc!

GANEA

Căpitane! Noĭ în vorbe perdem vremea fără trébă...

RĂZVAN

Se'nţelege! Tu aĭ sete s'apucĭ zestrea maĭ în grabă...
Spune'mĭ însă maĭ 'nainte, pentru baniĭ ce nĭ-aĭ dat,
Ce fel de marfă anume să'ţĭ dea codru 'ntunecat?

GANEA

Chĭar acuma, căpitane, dece călăraşĭ în silă
Tăresc la călugĕriă pe nefericea copilă...
Mănăstirea nu'ĭ departe... S'o smulgĭ din mâĭnile lor...
Dă-mĭ-o mie...

RĂZVAN

Te ĭubesce?

CĬOBANUL

Aşa! Nu'ĭ ce-va uşor!

Vidra'ĭ o fétă seméţă, băcsită cu fudulie,
Care n'o să bage 'n samă nicĭ chĭar pe sfântul Ilie!..
Să ĭubéscă pe jupânul? Dec! Să-şĭ pună pofta 'n cuiu...
Boerul sciŭ c'o ĭubesce, dar nu ea pe dumnéluĭ!..

GANEA

După cununiă, lasă! şi ĭubirea o să vie...
Dar grabesce, căpitane...

RĂZVAN

Aşa'ĭ! După cununie!
Adeverat. Eŭ uĭtasem c'asta'ĭ lege pe la voĭ:
Numaĭ zestrea înainte, ĭar ĭubirea maĭ apoĭ!..
Maĭ apoĭ? ba nu! ĭubirea nu maĭ vine nicĭ o dată,
Unde dintre doĕ inimĭ, una'ĭ bórfă cumpĕrata!..
Dar, maĭ în sfîrşit, ce'mĭ pasă!..

CĬOBANUL

Curat aşa ḑic şi eŭ:
De nu se ĭubesc boeriĭ, pentru dînşiĭ e maĭ reŭ.

RĂZVAN

Băeţĭ! Mergeţĭ cu jupânul. Aţĭ auḑit ce poftesce.
Simbria'ĭ destul de bună: faceţĭ tréba voĭnicesce...

CĬOBANUL

Sănĕtate, căpitane!..

GANEA

Nicĭ o dată n'oĭu uĭta
Slujbuliţa cea frumósă ce-o mi'ĭ face dumnéta,

Şi'ţĭ făgăduesc pe cinste, că dacă din întămplare
Veĭ fi prins de cărmuire, te scap eŭ din supĕrare:
Sînt cumnat cu părcălabul, ĭar vornicii amîndoĭ
Mi's cam rude de departe...

RĂZVAN

Cĭocoiĭ sînt tot cĭocoĭ!

(către Reḑaşul, care vrea să plece cu ceĭ-lalţĭ)

Reḑaşule! Maĭ aştéptă...

REḐAŞUL

Poruncesce.

RĂZVAN (luându'l de-o parte)

Cată bine.

De'ĭ pricepe că mirósă...

REḐAŞUL

A trădare? Las' pe mine!

RĂZVAN

Dar nu v'atingeţĭ de Vidra... E femee.

REḐAŞUL

Chĭar să vreĭ,

Reḑaşul nu se pogóră la bătae cu femeĭ!

(Ganea, Ciobanul şi haĭduciĭ es)

RĂZVAN

Femee!... Precum pojarul se nasce dintr'o scântee,

Aşa m'aprinde pe mine cíudată vorba: femee!..
Femee! Decând pe dînsa o făcuse Dumnedeŭ,
El nu maĭ face nemica, fermecat de lucrul seŭ,
Şi privind cu mulţumire la lumea cea zîmbitóre,
Dice: eŭ sînt rădăcină, dar femee este flóre!..
Femee!.. Şi totuşĭ omul, de lăcomiă tărît,
Iubesce nu pe femee, ci auru'ĭ cântărit!..
Pentru dînsul e femee moşia cea mĕsurată,
O sculă preţeluită saŭ o pungă numĕrată!..

(Se aude afară un glas, strigând: Răzvan! Răzvan!!)

Mĕ chĭamă?.. Cine să fie...

TĂNASE (arătându-se dintr'o parte)

A! Iată că te-am găsit!

RĂZVAN

Stâĭ!.. Tu eştĭ... Mĭ-aduc aminte... Eştĭ acel nenorocit,
Carele la Iaşĭ pe podurĭ obosĭaĭ strigând «jupâne»,
Pîn'să capeţĭ o lescae saŭ o fărâmă de pâne!..
Te cunosc, deşi de-atuncea trecut-aŭ un véc întreg:
Treĭ anĭ cumplițĭ de robiă...

TĂNASE

Robiă? Nu te'nţeleg!
Te scieam slobod, băete; sprinten ca o rîndunică;
Bătêndu'ţĭ joc de necazurĭ... Deŭ! nu maĭ pricep nemică..

RĂZVAN

Da! O robiă de spaĭmă, cum numaĭ duhul cel reŭ,
De-ar puté să biruéscă, ar robi pe Dumnedeŭ!

Fost-am şerb, fost am în lanţurĭ, ş'acum inima'mĭ sus-
pină
Intălnindu-te pe tine, căcĭ tu, tu aĭ fost pricină!..

TĂNASE

Eŭ?

RĂZVAN

Tu, moşule! Tu singur! Asta'n vecĭ eŭ n'oiu uĭta..
Ş'apoĭ ĭată-mĕ's în codru, haĭducind din vina ta;
Şi mâĭnĭ, de'mĭ va fi ursita să mor pe spîndurătóre,
Ţĭ-o voĭu datora tot ţie...

TĂNASE (făcênd semnul crucií)

Poznă!.. Nu glumescĭ tu óre?..
Să sciŭ c'aşa'ĭ adevĕrul, o clipă n'aş zăbăvi,
Dându'ţĭ peptul meŭ drept ţintă, să te poftesc a lovi!..

RĂZVAN

Tu! da, tu eştĭ o unéltă a puteriĭ fără nume,
Care ţese nevĕḑută tóte lucrurile 'n lume,
Ast-fel c'ades muritorul, bun ca blândul mĭeluşel,
Face rele peste rele, făr' s'o scie singur el!..

TĂNASE

Dar ce spuĭ?...

RĂZVAN

Ţĭ-aducĭ aminte nenorocita de pungă,
Din care luaşĭ un galbĕn, ḑicêndu'mĭ c'o să'ţĭ ajungă,
Că sînt mulţĭ sărmanĭ în ţéră, că nu'ţĭ place de prisos,
Pe când se sbucĭumă fraţiĭ, simţind cuţitul la os?..

Moşule! Făcênd acésta, puteaĭ să prevedı tu ore
C'o să mĕ cufundĭ pe mine în robia 'ngrozitóre?..
Eĭ bine! cădut în fére pentr'un galbĕn ce-a lipsit,
De primĭaĭ tu punga 'ntrégă, eŭ scăpam nepedepsit!..
Ha, ha, ha! Ş'apoĭ maĭ strige căpĕţinele 'nţelepte
C'omul scie tot ce face, scie tot ce-o să'l aştepte,
Uĭtând c'un flutur de séră, ce trece repede 'n sbor,
Este 'n stare să restórne tótă prevederea lor!..
O faptă cât de frumósă, ca o flóre cu otravă,
Tăinuesce câte-o dată peirea cea maĭ grozava!..
In sfîrşit, tu eştĭ pricină!...

TĂNASE

Dar de ce, copilul meŭ,
Să nu mĕ vestescı în clipă, lăsându-mĕ'n locul teŭ
Insuşĭ eu să'ncarc robia pe 'caruntețele mele,
Şi scăpându-te pe tine, să port lanţurĭ cât de grele?..
Un Ţigan ce miluesce pe-un neputincĭos bătrân,
Dica tot ce'ĭ place lumea, este chĭar ca ş'un Român...

RĂZVAN

Haĭde! Ce-a fost, se trecuse... Spune'mĭ acuma, ĭubite,
De ce'ţĭ tărescĭ tu la codru óşele cele 'nvechite?
Cum de ţĭ-aĭ lăsat copiii?

TĂNASE

Ba copiiĭ m'aŭ lăsat.

RĂZVAN

Te-au lăsat? Nu'mĭ vine-a crede!..

TĂNASE

Săraciĭ aŭ reposat.

In ţéra nóstră cea mare şi bogată, mâĭ băete,
Sînt Românĭ ce pĭer în fóme! sînt Românĭ ce mor de sete!...
Ast-fel în tótă Moldova, pĕcătosuluĭ Tănas
Nicĭ un sprijin, nicĭ un raḑĕm, nicĭ un scut n'a maĭ remas,
Decât numaĭ să'şĭ însemne peptul cu cea sfântă cruce
Şi ḑicêndu'şĭ «Dómne-ajută!» calea codruluĭ s'apuce;
Căcĭ de-o bucată de vreme, cerşitorind pe meĭdan,
Auḑĭam mereŭ tot vorbe de căpitanul Răzvan...

RĂZVAN

Cum? La Iaşĭ?..

TĂNASE

La Iaşĭ, băete, se vorbesce despre tine
Felurite verḑĭ ş' uscate, câte nicĭ în cap nu'ţĭ vine!
Uniĭ te laudă fórte, ca pe-un strălucit vitéz;
Alţiĭ, adică boeriĭ, te sfâşie cu năcaz;
Iar Ţiganiĭ teĭ... ĭertare! O să'mĭ puĭu lacăt la limbă,
C'alta orĭ-ce ĭ-aş maĭ face, degĭaba! tot nu se schimbă!..

RĂZVAN

Ḑi, moşule! ḑi 'nainte... Eŭ nu mĕ supĕr de loc.

TĂNASE

Eĭ bine, Ţiganiĭ sbĭară că tu eştĭ al lor proroc:
Tu o să'ĭ scoţĭ din cătuşe, tu o să'ĭ spelĭ din pĕcate,
In tine'ĭ tótă nădejdea, fără tine nu'ĭ dreptate;
O nebună de Ţigancă le-a spus c'a visat prin somn,
Că tu o s'ajungĭ o dată nu numaĭ jude, ci Domn!..

RĂZVAN

Cĭudat!

TĂNASE

O blestemăţiă! Auḑĭ cine să domnéscă!
Insuşĭ dracul nu croesce mincĭună maĭ ţigănéscă.
Dar nu'ĭ vorba de Ţigancă... Apoĭ precum îţĭ spuseĭ,
Remâind singur în lume, fără copilaşiĭ meĭ,
Fără milă şi'ndurare, fără căpătâĭu şi vatră,
Maĭ reŭ decât chĭar Ţiganiĭ ce colindéză cu şatră,
M'am pus pe gândurĭ, băete; gânditu-m'am, resgândit,
Ş'acum ĭată-mĕ's aicea, bucuros că te-am găsit...
Nu cătà că-s vechĭu de ḑile: în tinereţele mele
M'am bătut cu multe litfe, care de care maĭ rele,
Ba Leşĭ, ba păgânĭ, ba Ungurĭ, ba Frânciĭ de-aĭ luĭ Despot,
Şi ce-am învĕţat atuncea, n'am uĭtat încă de tot...
Mĕ veḑĭ prăpădit, dar altfel acéstă mână secată
Tot ar maĭ puté trimite duşmanuluĭ o săgétă...
Decât să mor în oraşe de cruḑimea celor reĭ,
Maĭ bine voĭu în pădure prin mine să pĭéră eĭ!..
O ființă cât de slabă, sporesce când îşĭ resbună.
Incércă-mĕ şi pe mine... Sînt haĭduc şi pace bună!

RĂZVAN

Aşa te vréŭ, moş Tănase! Ş'o să veḑĭ peste puţin,
C'oraşu'ĭ o leghiónă şi numaĭ codru'ĭ creştin...
In oraş totu'ĭ robiă; cel maĭ mic şi cel maĭ mare,
Toţĭ ca unul pórtă lanţurĭ, toţĭ ca unul gem în fére;

Fie-care slugăresce, şi nicĭ unul nu'ĭ stăpân;
Insuşĭ Domnul cu ruşine plécă fruntea la pagân!..
Pe când aicea stejarul lângă buruénă cresce,
Dar fie cât de puternic, el pe dînsa n'o robesce;
Iar selbatecele fĭare, ce flămânde retacesc,
Omóră sărmana jertfă pe care mĭ-o nemeresc,
Dar n'o'njugă cu năpaste, ca fiara cea omenéscă,
Care prada'ĭ n'o ucide şi n'o iértă să trăéscă!..
In oraş totul se'ngrópă şi putrедesce de viŭ
In locuinţa'ĭ îngustă şi rece ca un sicriŭ,
Unde suflarea se curmă, unde vĕzduhul lipsesce,
Unde cărămidă, lespeдĭ, lut şi pétră te'nvelesce;
Pe când aicea verdéţa ne ţine loc de păreţĭ,
Ne-acopere numaĭ frunдa şi numaĭ cerul măreţ,
Iar jos s'aşterne covorul, vĕpsit cu miĭ de vĕpsele,
Ce singură firea 'l ţese din ĭerburĭ şi floricele!..
Lumea totuşĭ de departe ne numesce cu fiorĭ
Ucigaşĭ, împuşca'n-lună, hoţĭ, tâlharĭ, omorîtorĭ...
O nu, moşule! Nu crede! Aşa fost-aŭ tot-d'a-una
Că de cel gonit se légă clevetirea şi minciuna,
Precum muşchiul se laţesce pe-un copacĭu pe care'l taĭ,
Şi nu'l lasă pîn'ce vermiĭ nu'l prefac in putregaĭ!
Săracul ţeran ce'şĭ perde vitişórele sau plugul,
Robul osândit ce fuge, blăstemând bicĭul şi jugul,
Toţĭ ceĭ slabĭ, isbiţĭ de sórtă, de nevoĭ încungiuraţĭ,
Află'n codru mângăere şi ne dau nume de fraţĭ.
Când privescĭ Moldova 'ntrégă părasită 'n jaf şi'n silă,
Pe ceĭ bunĭ în neputinţă, pe ceĭ reĭ fară de mila,
Veneticul şi pagânul, cel de ném şi cel bogat,
Numaĭ eĭ avênd dreptate şi la Voda şi la Sfat,
Căcĭuliţĭ de tótă lumea, fără grija de nemică...
O! atunce'ţĭ pare bine când de-o dată se ridică

Spaĭma de haiducĭ în ţéră, născuţĭ din al ţereĭ chin,
Precum o durere crudă nasce'n pept câte-un suspin!

TANASE

Urméză, frate Răzvane! Maĭ vorbesce! Maĭ vorbesce!..
Focul cuvintelor tale m'alină, mĕ recoresce!
Sînt vorbe de sus, băete, ĭar nu de-un om pămîntén...
O Dómne! Să ésă tocmaĭ dintr'o gură de Ţigan!..

VULPOĬU (de departe)

Căpitane! Căpitane!

RĂZVAN

Ce veste?

VULPOĬU (târînd după dînsul pe Sbĭerea)

O caracudă!
Am pescuit'o acuma pe-uscat fără multă trudă..

RAZVAN

Sbierea? In mâĭnile mele?

SBĬEREA

Chiar Răzvan!.. Vaĭ!.. Sînt topit!..

TANASE

Te cunosc şi eŭ pré-bine!

SBĬEREA (căḑênd în genunchĭ)

Şi dumnéta?.. Am murit!..

Sfinte Petre!.. Sfântă Ana!.. Mucenice Spiridóne!..
Scăpaţi-mĕ din peire!.. O să vĕ daŭ treĭ icóne,
Tot de-aramă poleită cu aur... saŭ cu argint!..

VULPOÏU

Drace! Nu scieam eŭ singur c'am pus mâna chĭar pe-un sfînt!
L'am găsit în drum la stînga, într'o căruţă stricată;
De gras ce'l veḑĭ, de departe mi se păru că'ĭ o rótă;
Dar fiind că vrea să fugă, îĭ deduĭ un bobărnac,
Şi simţiĭ atuncĭ de-aprópe că'n rótă 'ĭ ascuns un sac.
Decĭ acuma, căpitane, poţĭ să'ĭ daĭ revaş la dracul,
Că tot ce-a fost bun într'însul, nu maĭ este: ĭată sacul!..

SBÏEREA (frîngêndu-şĭ mâĭnile)

Talerĭ treĭ miĭ patru sute cincĭ-ḑecĭ şi şépte ş'un ort!..
Sînt perdut!.. Pré-sfântă Troĭţă! Maĭcă precistă!.. Sînt mort!

TĂNASE

Daţi-'mĭ cine-va-şĭ o armă, căcĭ poftesc cu pofta mare
Să'ĭ numĕr, tot unul-unul, vr'o ḑece miĭ pe spinare!

RAZVAN

Eŭ Ţigan, şi ĭată cine se laudă că'ĭ Român...
Fraţilor! Priviţi'l bine: eŭ sînt rob, dînsu'ĭ... stăpân!..

TOŢĬ

Stăpân?..

RAZVAN

Boerule, scólă!.. Nu'ĭ frumos şi nu'ĭ cu cale

Să 'ngenuchezĭ de'naintea unuĭ rob al dumitale.
Jupânuluĭ, ce'ĭ cu dreptul d'a şedé chĭar în Divan,
Nu se cade să se plece de frica unuĭ Ţigan...
Scólă dar ca ş'altă dată, scuĭpă-mĕ şi pălmuesce,
Că Vodă nu'ţĭ cere sama, şi pravila nu te-opresce!
Scólă dar ca ş'altă dată, şi pune pe-argaţiĭ teĭ
Ca să'mĭ dea şi dînşiĭ palme, ca să mĕ scuĭpe şi eĭ!
Ţéra 'ntrégă nu'ĭ a vóstră?.. Codru saŭ oraş, ce'ţĭ pasă?
Orĭ-când ş'orĭ-unde, jupâne, sînteţĭ tot la voĭ acasă!..

(Sosesc Vidra, Ganea, Reḑaşul şi ceĭ-lalţĭ hoţĭ)

REḐAŞUL

Căpitane! Îţĭ aducem pe nepóta luĭ Moţoc.
E cam cu nărav cĭocóĭca: n'o auḑĭ vorbind de loc...

VULPOĬU

Bre! Ce de maĭ boerime! Doĭ jupânĭ ş'o jupânésă!

HOŢUL I

Par' că'ĭ la curtea domnéscă!

HOŢUL II

O adunare alésă!

REḐAŞUL (privind la Sbîerea)

Haĭde-de! Dar ăsta cine'ĭ?.. De când maĭca m'a făcut,
N'am întâlnit nicĭ o dată om maĭ pocit şi maĭ slut!

HOŢUL I

O gadină!

HOŢUL II

O şopârlă!

HOȚUL III

O năpârcă 'nveninată.

RAZVAN

Tăcere! Să fiţĭ cu toţiĭ marturĭ la o judecată.
Ast boer, pe care-acuma îl vedeţĭ îngenuchĭat
Şi care la Iaşĭ se plimbă mândru ca un împĕrat...

SBĬEREA

Nu, nu nu...

VULPOĬU

Tacĭ, caracudă!

RAZVAN

Ast boer prin reutate
Întrece gadinĭ, şopârle şi năpârcĭ înveninate...
Ca painjinul ce ţese pe furiş viclénu'ĭ cĭur,
Şi'l întinde, şi'l anină, şi'l acaţă pe'npregĭur,
Şi drept din mijloc pândesce, pironit în neclintire,
Aşteptând să'ĭ între gâza în căpcana'ĭ cea subţire,
Apoĭ lacom se repede, bucuros ç'au înşelat,
Ş'o tot rumpe, ş'o tot viră în stomahu'ĭ desfundat,
Şi ĭar îşĭ cărpesce cĭurul, şi ĭar la pîndă s'aşéḑă,
Şi ĭar ochesce 'n tăcere, nouă pradă să'ĭ maĭ caḑă...
Astfel şi boerul ăsta e păinjinul sătul,
Gata să'şĭ maĭ drégă cursa, tot strigând că nu'ĭ destul!

SBĬEREA

Nu, nu...

VULPOÏU

Tacĭ, că te ĭea naïba!

HOŢUL I

Nicĭ ĭadul n'o să'l priméscă!

RAZVAN

Insă din jertfele sale, nu'ĭ alta ca să'l urască
Cu furiă maĭ cumplită, cu foc maĭ înverşunat,
Decum Răzvan îl uresce, setos de-a fi resbunat!
Pentr'un galben, ce pe drumurĭ l'am găsit pe néşteptate,
El, cu pravila'ĭ în mână şi pe buză'ĭ cu dreptate,
Mĕ ĭea rob... rob pentr'un galben, şi mĕ face nevĕḑut
Intr'un becĭu, de muceḑélă în mocirlă prefăcut,
Unde mĕ legase 'n sgardă, ca pe-un câĭne 'n bătătură...
Îl uresc cu cea maĭ cruntă şi nepovestită ură!..

(Vidra face o mişcare de gróză)

TANASE

Resbunare! Resbunare!

HOŢIĬ

Furcă!

RAZVAN

Da! voesc şi eŭ
Să'mĭ resbun; dar mórtea 'n furcă ĭ-ar fi pré-puţin...

SBÏEREA (căḑênd jos)

Valeŭ!

RĂZVAN

Cruce, ţépă, glonţ, săgétă... Nu'ĭ destulă resbunare!
Vréŭ o alt-fel de pedépsă: o pedépsă şi maĭ mare...

REḐAŞUL

Căpitane! Ian sfîrşesce! Că decât să maĭ aştept,
Maĭ bine-acum dintr'o dată să'ĭ înfig măcĭuca'n pept!

RĂZVAN

Mâĭ Vulpoĭule, rădică'l!..

SBÎEREA (când îl scólă Vulpoĭu)

Vaĭ mie!.. Răzvane frate!..
Mĕ jur c'am lăsat acasă catastişe ne'ncheĭate...
Iartă-mĕ!.. Tocmaĭ pe tocmaĭ!.. Fost'aĭ rob, te ĭert şi eŭ...
De vreĭ, îţĭ voĭu da ş'un zapis... Martur mĭ-este Dumneḑeŭ!..

RĂZVAN

Vulpoĭule, du'l din codru! Scóte-mi'l pîn' la respînte,
Arétă'ĭ drumul cel mare, şi ḑi'ĭ aceste cuvinte:
Iată drépta, ĭată stânga, ĭată jos şi ĭată sus;
Alege la dél, la vale, la resărit, la apus;
Răzvan te-avusese'n palmă, şi numaĭ c'un semn de mână
Ar fi putut să te facă praf, pulbere şi ţĕrână...
Totuşĭ uĭte! Nu'ţĭ lipsesce nicĭ un fir din periĭ teĭ...
Să trăéscă codrul verde!... Plécă slobod unde vreĭ!...

(Vidra e fórte mişcată)

TĂNASE

Cum? Îl ĭerţĭ? Îl laşĭ să scape?...

REḐAŞUL

Căpitane! Mi se pare
Că tu 'ţĭ cam petrecĭ cu glume, ş'aĭ uĭtat de resbunare!

RĂZVAN

Resbunarea cea maĭ crudă, este când duşmanul teŭ
E silit a recunósce că eştĭ bun şi dînsu'ĭ reŭ!..

REḐAŞUL

Astea nu se trec la mine! Dóră nu's o fată mare,
Ca să cred că resbunarea nu'ĭ decât o sărutare!..
Noĭ l'am prins, al nostru'ĭ dară, al codruluĭ, nu'ĭ al teŭ!
Nu'l ĭert eŭ, bată'l să'l bată!..

VULPOĬU

Şi nicĭ eŭ nu'l ĭert!

HOŢUL I

Nicĭ eŭ!

HOŢUL II

Bagă sama, căpitane! Noĭ nu te-am ales pe tine,
Ca să te pupĭ cu boeriĭ şi să ne daĭ de ruşine!

O VOCE

Ţiganul se pré-gurguţă!

ALTĂ VOCE

Se cunósce că'ĭ Ţigan!

MAĬ MULTE VOCĬ

Ţigan! Chĭar Ţigan!..

RĂZVAN

Ţiganul nu maĭ este căpitan!

(scóte din brâŭ o bardă poleită)

Când voĭ m'aţĭ pus peste codru, dându'mĭ în mână securea,
Juratu-mĭ-aţĭ să m'asculte lunca, drumul şi pădurea.
Iată barda ce-a pătat'o jurămîntul cel viclén:
Daţĭ-o unuĭ alt maĭ vrednic, care nu va fi Ţigan!
Puneţĭ dintre voĭ pe-acela care-ĭ meşter să vĕ'nveţe
A năvăli 'n slăbicĭune, a vĕ isbi 'n betrăneţe,
Saŭ pe-o singură furnică să daţĭ ĭurăş câte doĭ!
Aşa căpitan vĕ trebuĭ, dar Răzvan nu-ĭ pentru voĭ!

(aruncă barda şi voesce a eşi)

REDAŞUL

Haĭde, haĭde, căpitane! Te ĭuţescĭ peste mĕsură!
Nu te perdem noĭ pe tine pentru astă pocitură!

(privesce incruntat la Sbĭerea, apoĭ rădică de jos securea şi o dă luĭ Răsvan)

Iată barda, ĭea-ţĭ-o érăşĭ, fă ce'ţĭ place, tă cum scĭĭ...
Dar eŭ unul... of, măĭcuţă!... l'aş tăĭa făşiĭ-făşiĭ!

VULPOĬU

Să trăéscă căpitanul!

TOŢĬ

Căpitanul să trăéscă!

TĂNASE

Da, da! Şi de ţigănie să nu se maĭ pomenéscă!

RĂZVAN (către Sbĭerea)

Stăpâne, acuma plécă!..

SBÎEREA

Să plec?.. Cum?.. Adevĕrat!...
O, ce om! Ce pétră scumpă! Ce suflet de matostat!..
Dar fiind că scapĭ de mórte pe-un creştin fórte cucernic,
O să te blagoslovéscă Dumnedeŭ a-tot-puternic!..

RĂZVAN

Fugĭ, boerule, de-aice!.. Fă'mĭ şi tu pe placul meŭ!..
Mĭ-e scârbă s'aud din gură'ţĭ numele luĭ Dumnedeŭ!

VULPOÏU (împingênd pe Sbîerea)

Mişcă! Mişcă, caracudă!

SBÎERERA

Ba nu.,. Mĕ rog! Fără pripă!..
Maĭ avem o socotélă... Numaĭ un cuvînt... O clipă!..
Daţi'mĭ sacul meŭ!.. Răzvane!.. Nu mĕ sărăci de tot!..
Talerĭ treĭ miĭ patru sute cincĭ-decĭ şi şépte ş'un zlot!

(ese ghiontit de Vulpoĭu)

VIDRA (înaintând şi întindênd mâna către Răzvan)

Aş fi mândră, căpitane, ca să strîng o mână, care
Nu voesce să'şĭ resbune decât numaĭ prin ĭertare!..

RĂZVAN

Mâna mea?.. Acéstă mână, desmĭerdată de cuţit,
Arsă de foc şi de vînturĭ bătută necontenit,
Spĕlată de ploĭ şi grindinĭ, aspră şi négră din fire,
Cuteda-va ea s'atingă mâna'ţĭ albă şi subţire?...

VIDRA

Decând ómeniĭ din codru răpitu-m'aŭ după drum,
N'am oftat, n'am dis o vorbă, fost'am mută pîn'acum,

Oprind lacrima pe génă şi 'necând în pept suspine,
Ca să nu pogor pe Vidra pîn'la eĭ şi pîn'la tine...
Dar nu'ĭ pasere pe lume să nu cânte maĭ cu dor,
Când ḑioa'ĭ plină ḑe sóre şi cerul e fără nor;
Nu'ĭ femee să nu'şĭ simţă inima'ĭ în tulburare,
Când s'aşterne de 'nainte'ĭ luminând o faptă mare!..
Rob, Ţigan, haĭduc, de-orĭ-unde sórtea să te fi adus,
Un suflet c'al dumitale îşĭ va face loc în sus!

(Răzvan remâne aţintit)

TĂNASE

Aferim! Ce maĭ muĭere! De-ar fi mulţĭ boĭerĭ ca tine...

GANEA

Ce facĭ, dragă jupânésă? Cine-ar crede!... E ruşine!
Nepóta mareluĭ vornic şi fiĭca unuĭ spătar,
Dumnéta să staĭ la vorbă... Ce 'njosire!.. c'un tâlhar!..

BEḐAŞUL

Căpitane! Căpitane!.. Fă'ţĭ cu mine o pomană:
Dă'mĭ voe măcar dintr'însul să'ţĭ ferb de prânḑ o tocană!

HOŢIĬ

Da, da! Să'l tăem îndată!..

BEḐAŞUL

Să'l bucăţim mărunţel,
Ca să nu se maĭ cunóscă de-a fost boer saŭ viţel!..

RĂZVAN (eşind din gândire)

Cum? De ce'ĭ aşa urgiă?.. Lăsaţi'l în bună pace!...

El nu v'a făcut nemica..

REḌAŞUL

Nu cum-va! Iată ce'mĭ place!
Dór n'aĭ fost surd, căpitane?. Nu'l maĭ apĕra 'n zadar!..
Nu l'aĭ auḍit tu singur că te numesce tâlhar?..

RĂZVAN

Eŭ tâlhar?.. Dar cin'a ḍis'o?.. Răsvan nu putea s'auză,
Căcĭ simţirea 'ĭ se perduse, retăcindu-se pe-o buză
Din care sorbĭa cu 'ncetul cuvinte ce'mĭ par mereŭ
Că tot încă sună, sună, şi resună 'n gĭurul meŭ!..
O tu, femee măréţă! tu un ânger! tu o ḍină!
Tu, ivire minunată ce'mĭ resaĭ ca o lumină!
Să te maĭ auḍ o dată că locul meŭ este sus...
Aşa c'aĭ spus'o? Maĭ spune'mĭ! Maĭ spune'mĭ încă!..

VIDRA (cu sfială)

Am spus...

RĂSVAN

Aĭ spus!.. Eŭ credeam că 'n lume nu va fi nicĭ o fiinţă
Ca să'şĭ cufunde privirea, sub gunoĭu de umilinţă,
Pîn'la omul care'n vĭéţa'ĭ n'a gustat de nicăirĭ
Decât despreţ şi nemilă, batjocură şi lovirĭ!..
Dar sciĭ tu óre puterea ce-o aŭ cuvintele tale,
Luminându-mĕ ca raḍa străcurată jos în vale,
Unde de-ale nopţiĭ umbre, supt un vĕl întunecos,
Ascundeaŭ în adormire tot ce'ĭ bun, tot ce'ĭ frumos?..
Tu mĭ-aĭ dat o lume nouă, mĭ-aĭ deschis o nouă cale!
C'un cuvînt, c'o vorbă numaĭ, cu suflarea gureĭ tale,

Ca Domnul Hristos pe Lazăr, tu din mórte m'aĭ sculat!..
Ce putere! Ce minune!..

REDAȘUL

Căpitanu'ĭ fermecat!

RĂZVAN

Dar tu staĭ și tacĭ acuma?.. Îțĭ pare reŭ dumitale
C'aĭ picurat o nedejde peste un noĭan de jale?
Póte 'țĭ maĭ aducĭ a-minte, cine eștĭ?.. Eĭ bine dar,
Nicĭ eŭ n'o să uĭt atunce că Răsvan e un tâlhar!

(către Ganea)

Sînt tâlhar!.. Așa'ĭ, jupâne?.. Eĭ da! Sînt tâlhar! Firesce!..
Am înțeles cum mĕ chĭamă, ș'o să mĕ port tâlhăresce...

(aruncând jos o pungă)

Na, boerule! Ĭea'țĭ punga!..

GANEA

Ba nu! Ĭea-țĭ-o dumneta...
Îțĭ maĭ datoresc treĭ sute... Crede-mĕ că n'oĭu uĭta...
Cĭobanul o să'țĭ aducă.

RĂZVAN

Nu'mĭ pasă de datoriă!
Iată baniĭ teĭ, jupâne! Dă'mĭ o altfel de simbriă!..
O simbriă tâlhăréscă! Las' prin cântec să țĭ-o spuĭ:
Numaĭ cântecul deschide cugetul haĭduculuĭ!

P'un dél, p'un colnic,
Mergea un voĭnic,

Voĭnicul voĭnicilor
În ţéra piticilor:
Cu faţa voĭnică
Ş'o inimă mică!
Lângă el mergea,
Şi la el privĭa,
Şi mereŭ ófta,
Póte că'l ĭubĭa,
O copilă dalbă
Cu galbenĭ în salbă,
O dulce fetiţă
Cu florĭ în cosiţă,
Cu raĭu în guriţă!
Amîndoĭ mergea,
Şi mergênd grăĭa,
Şi grăind zîmbĭa,
Când ĭată
D'o dată
Pe drum mi s'arată,
Stând în calea lor,
Vătavul haiducilor,
Căpitanul hoţilor,
Gróza veneticilor!
Şi cum mi s arată,
Privesce la fată,
O vede şi ĭată:
I se face milă
De bĭata copilă!
Şi dice apoĭ
Către cel cĭocoĭ,
Către cel voĭnic,
Voĭnic de nemic:
Calea e a ta,
Mândra e a mea,
Şi de nu mĭ-o daĭ,
Haĭ la luptă, haĭ!..

(Vidra îşĭ pune mâna pe frunte)

TĂNASE

Uf, uf, ce inimă mare! Pĕcat, ḑeŭ, că nu'ĭ creştin!..

GANEA

Eŭ nu 'nţeleg, căpitane... Ce vreĭ?.. Ţĭ-oĭu plăti deplin...

REḐAŞUL

Nu 'nţelegĭ ce este lupta?

GANEA

Lupta?

REḐAŞUL

Lupta voĭnicéscă:
Unul pe-altul să'mĭ apuce, ş'apoĭ să mi se trântéscă!

GANEA

Dar căpitanu'ĭ maĭ tare... maĭ umĕros... maĭ cu pept...
Lesne póte să mĕ bată... nu se cade... n'ar fi drept.

RĂZVAN

A! jupânuluĭ, pe semne, îĭ place lupta nemţesce?
Daţi'ĭ săbiĭ dumisale: să'şĭ alégă ce poftesce!..
Pentru mine 'ĭ chĭar tot una: ne vom bate cum va vrea;
De oĭu muri, nu'ĭ mare trébă, ĭar de nu, Vidra 'ĭ a mea!

(scóte paloşul, pe când Reḑaşul dă pe al seŭ luĭ Ganea)

Apucă spata, jupâne!..

GANEA (scoţênd paloşul)

Din dragoste!

CIOBANUL

Patru sate!

RĂZVAN (năvălind)

Apĕră-te!..

VIDRA (descoperindu-şĭ faţa şi punêndu-se între amîndoĭ)

Nu, Răzvane!.. N'aĭ cu cine!.. Nu te bate!..

CÂNTUL III

NEPÓTA LUI MOŢOC.

Să nu te blăsteme cine-va : s'a-
jungĭ slugă la caĭ albĭ şi stăpân
femee s'aĭbĭ !

ANTON PANN.

FEŢELE:

RĂSVAN, ostaş leşesc.
VIDRA, ĭubita luĭ.
REDAŞUL } tovarăşiĭ luĭ.
VULPOĬU } tovarăşiĭ luĭ.
SBĬEREA, prins în resboĭu.
HATMANUL
MINSKI } căpitanĭ.
PIOTROWSKI } căpitanĭ.
ISCOADĂ MUSCĂLEASCĂ.
OSTAŞUL I.
OSTAŞUL II.
OSTAŞUL III.
CĂPITANĬ ŞI OSTAŞĬ LEŞESCĬ

O tabĕră leşéscă la marginile ţĕreĭ muscălescĭ: corturĭ, tunurĭ, arme...

(Treĭ ostașĭ, din carĭ I și II duc pe cel al treilea, greŭ rănit)

OSTAȘUL I

Mulţĭ Muscalĭ ucis'aĭ óre?

OSTAȘUL II

Cu sabiă?

OSTAȘUL I

Cu ce vreĭ!

OSTAȘUL II

Cu suliţa doĕ sute și cu paloșul vr'o treĭ!
Opt saŭ noĕ-ḑece sute... Póte și maĭ mult!..

OSTAȘUL I

De sigur!

OSTAȘUL II

Dar tu?

OSTAȘUL I

N'am ucis nicĭ unul. Nu'mĭ place. N'am vrut
eŭ singur!..

Rănit-am însă vr'o mie... Tu mĕ sciĭ că's cam voĭnic:
Tot rânĭ de cele maĭ grele, dela cap pîn' la buric...

OSTAŞUL II

Vedĭ aşa sîntem noĭ Leşiĭ!

OSTAŞUL I

Trăéscă ţéra leşéscă!
Muscalul de-ar fi cu dracul, tot nu'ĭ chip s'o biruéscă!...

OSTAŞUL III

Of!.. Eŭ mĕ sfîrşesc cu ḑile... şi voĭ, ca nesce nebunĭ,
Când nu tremuraţĭ în tufe, vĕ desfĕtaţĭ în mincĭunĭ!..
Ah! duceţi-mĕ la doftor: încaĭ mórtea să mĕ scape...

(Câteşĭ-treĭ es la drépta, pe când la stânga se arată Minski şi Piotrowski).

MINSKI

Uĭte, mâĭ! Inima 'n mine plesnesce, gata să crape!..
Sângele mi se rădică şi se suĭe în obraz
De cĭudă, de 'ntărâtare, de durere, de necaz!
Cum ţi se pare, ĭubite? într'o tabĕră crăéscă,
Tocmaĭ în mijlocul nostru şi 'n ţéra nóstră leşéscă,
Un străin, o venitură, un om fără căpătâĭu,
Un nătărâŭ din Moldova să fie tot cel de'ntâĭu?
Pe când eŭ zac la o parte, lăsat fără nicĭ o tréba,
Uĭtat ca o jucăriă, ca un copil, ca o babă!

PIOTROWSKI

Ce vreĭ! *Ut verum dicamus*, mărturisesce şi tu
C'acest *vir Valachus* este *strenuissimus*...

MINSKI

Ba nu!
Eŭ nu recunosc acésta! Nu se chiamă vitejiă
A nu se teme de mórte numaĭ din obrăsniciă!
Un nu sciŭ cine ca dînsul, un mojic necunoscut,
Nu'ĭ este ĭertat a face lucrurile ce-a făcut!
Să cuteḑe el s'apuce stégul muscălesc cel mare...
Acésta m'aruncă 'n frigurĭ, în furiă, în turbare!..
Să pétrunḑă chĭar în cortul voevoduluĭ rusesc...
O! acéstă'ĭ grozăviă! Sînt gata să'nebunesc!
Spune singur tu, fărtate, dacă nu era maĭ bine
Nesce astfel de isbânde să se fi făcut de tine?
Saŭ de-un altul orĭ-şi-care.. ĭar de mine maĭ ales!..
Spune, spune tu!..

PIOTROWSKI

Fiřesce! *Non est in dubio res.*
Inse, *carissim'amice*, aşa va fi tot-d'a-una
Că *virtus* nu'ĭ alta 'n lume decât *prospera fortuna.*
Răzvan e *felix ad casum*! Totu 'ĭ merge găitan!
E noroc. *Venti faventes!*

MINSKI

Tot Răzvan! Răzvan! Răzvan!
Tabĕra leşéscă 'ntrégă mi'l înalţă şi'l ridică,
Iar despre noĭ nu s'aude, nu se vorbesce nemică!..
Dreptu'ĭ óre, ca'ntr'o ţéră, în care eŭ sînt născut,
Un venetic fără nume să fie maĭ cunoscut?!..
Ḑicĭ că'ĭ noroc? .. Nu'ĭ acésta!.. Nicĭ noroc, nicĭ vitejie!
Este alt ce-va, ĭubite, ş'o să ţĭ-o spuĭu numaĭ ţie...
Eŭ sînt sigur ş'aş fi gata chĭar să jur c'acest Răzvan
E frate...

PIOTROWSKI

Frate cu cine?

MINSKI

Cu...

PIOTROWSKI

Dic quaeso!

MINSKI

Cu satan!

PIOTROWSKI

Ce spuĭ, *Domine mi Deus*!... Dar de-unde s'o sciĭ acésta?..

MINSKI

O veĭ sci şi tu ca mine... Spune'mĭ, vĕḑut'aĭ nevésta
Imbrăcată bărbătesce, haĭne negre, chip bălan,
Care întovărăşesce ne'ncetat pe-acest Răzvan?

PIOTROWSKI

Am vĕḑut'o... E frumósă! *Virgo facie concina,*
Perdecora, pervenusta...

MINSKI

Ha, ha, ha! Asta'ĭ pricina!
Răzvan ḑice că'ĭ e soră, dar eŭ pot să'ţĭ dovedesc
C'acea muĭere 'ĭ chĭar dracul, numaĭ botu'ĭ femeesc!
Dînsa'ĭ o fermecătóre ce cu farmecele sale
Are puterea pe-orĭ-cine să'ntunece, să'l înşale,
Să'ĭ ĭea vĕḑul, să'l orbéscă, să facă nópte n'améz,
Încât s'o creḑĭ că'ĭ frumósă şi pe Răzvan că'ĭ vitéz!..

PIOTROWSKI

Ce'ĭ drept, *Sanctissimus Thomas* în *Summa Theologiæ*
Firmat asemenea fapte, ĭar *Petrus Hispanus* scrie
Cumcă *foemina* şi dracul sînt *affines* óre-cum:
Dracul e foc, ĭar femeea ese dintr'însul ca fum...

MINSKI

Crede-mĕ c'acea muĭere, orĭ-ce'ĭ spune, orĭ-ce'ĭ ḑice,
Orĭ-ce'ĭ vré, e însuşĭ dracul...

PIOTROWSKI

Tacĭ, că ĭată vin aice
Alii duo Valachi, ce'ĭ tot vĕd maĭ-maĭ de-un an
Conjunctissime vivendo nedespărţiţĭ de Răzvan...

MINSKI (privind în partea de unde vin Reḑaşul şi Vulpoĭu)

Piha! Ce făpturĭ cĭudate! Ce fiinţĭ nesuferite!
Ce mişcărĭ respingĕtóre! Ce obrazurĭ necĭoplite!
Eŭ unul îţĭ spuĭu atâta că de-oĭu fi vr'o dată craĭ —
Lucrul este cu putinţă, — eĭ bine, de treĭ orĭ vaĭ
Ce legĭ aspre n'aş maĭ face, ca să daŭ peste hotară
Şi să gonesc într'o clipă toţĭ Moldoveniĭ afară!
Însă toţĭ! Toţĭ pîn'la unul! Nicĭ un om! Nicĭ un picĭor!
Numaĭ pe Răzvan, el singur, l'aş lăsa... ca să'l omor!

REḐAŞUL (cântând de departe)

Vom îmblăti la săcară
Pînă 'n mândra primăvară
Ş'om eşi la codru éră,
In capĕtul şesuluĭ,
La marginea drumuluĭ,
In calea Arménuluĭ!

MINSKI (dulce)

Să trăiţĭ, voĭnicĭ!

VULPOĬU

Pré bine; mulţumim...

REDAŞUL

Şi sănĕtate,
Căcĭ în lume sănĕtatea e maĭ bună decât tóte!

MINSKI

Mĕ pré-bucură 'ntâlnirea... Doriam să vĕ vĕd de mult...
Eram să vĕ 'ntreb un lucru...

REDAŞUL

De nu'ĭ fi lung, eŭ te-ascult,
Fiind că noĭ, Moldovenii, scim aşa că vorba lungă
E nebunia de crierĭ şi sărăcia de pungă.

MINSKI

Aş dori s'aflu... Pe cinste, Răzvan al vostru mi'ĭ drag
Şi.. vorbind c'un óre-cine... făcut'am un remăşag...
Ca să nu'l perd... mĕ pricepeţĭ... vréŭ să dic... îmĭ trebuĭ mie...
In sfîrşit, ce fel de slujbă saŭ ce fel de boerie
Va fi avut în Moldova vitézul cel strălucit,
Ostaşul cel maĭ de frunte, bărbatul cel maĭ vestit,
Podóba tabereĭ nóstre, un lucéfĕr, o minune!..

VULPOĬU

Drace! Vreĭ numaĭ atâta?..

REḌAȘUL

Tacĭ, Vulpoĭule! Nu'ĭ spune...

VULPOĬU (zîmbind)

Ba să'ĭ spuĭu! De ce să pérḍă săracul un remășag?
Maĭ vîrtos când sciŭ acuma că Răzvan îĭ este drag!..
Învaţă dar dela mine, că slujba, ce-o avusese,
In ţéra Moldoveĭ este dintre cele maĭ alese;
O tréptă atât de 'naltă, încât era mititel
Boerul cel maĭ puternic, când se punea lîngă el...

PIOTROWSKI

Admirandum!

MINSKI

Dar ce slujbă? Cum se chĭamă?

REḌAȘUL

Mâĭ, ţĭ-ajungă!
Că ne-am înţeles o dată de-a nu face vorbă lungă...
Sînt cam ĭute. Bagă sama!..

VULPOĬU

Las', Reḍașule!.. Eŭ vréŭ
La tóte câte doresce, să'ĭ pot respunde pe șléŭ.
Că dór' nu ne cercetéză cu vr'un scop de reutate,
Maĭ cu samă când ĭubesce pe Răzvan ca și pe un frate...
Așa dar, mĕ 'ntrebĭ ce slujbă? Cum se chĭamă?..
Fel de fel!
Uniĭ căpitan îĭ ḍice, alţi'ĭ ḍice vătășel!..
Dar trépta'ĭ mult maĭ de frunte, prin putere și simbriă,
Decum pe la voĭ aice este chĭar o hătmăniă!..

PIOTROWSKI

Capitaneus pedestris?

VULPOÏU

Ba şi călare ades:
Pedestrime la strîmtóre şi călărime la şes...
In codru se pedestresce, pe câmp încalecă ïară:
Asfel este rînduéla oştilor la noï în ţară...

MINSKI

Dar avea moşiï?

VULPOÏU

Ha drace! L'asta eŭ nu m'am gândit!..

(după o tăcere)

Cât póte da o moşiă, Răzvan căpĕta 'nḑecit...
Adecă ce-va-şï ca dijmă, în banï, în grâne şi'n vite,
Ce trebuïa la poruncă să'ï dea toţï pe negândite..

PIOTROWSKI

Şi'ţï fi avut multe *pugnas, videlicet* bătăliï?

VULPOÏU

O! se 'ntâmpla câte-o dată şi 'ntr'o ḑi doĕ saŭ triï,
Cât ţinea vremea de vară, căcï în urmă, la ernatec,
Ne hodinïam cum fac Turciï: obiceïu îndemănatec!

MINSKI

Dar spune'mï, acea femee...

REḐAŞUL (cu furiă)

La dracu! La noŭe dracï!
La noŭe-sute!..

MINSKI

Ce'ţĭ trebuĭ? Ce vreĭ, voĭnice?..

REŢAŞUL

Să tacĭ!
Bătă-te mama păduriĭ! Te maĭ legĭ şi de muĭere?

MINSKI

Ba nu; doriam să sciŭ numaĭ...

REŢAŞUL

Ţeŭ, maĭ bine fă'mĭ plăcere,
Orĭ ne lasă tu aice, saŭ noĭ te lăsâm aicĭ!..

MINSKI (către Piotrowski)

Haĭdem, tovarăşe!

PIOTROWSKI

Ergo...

MINSKI

Să fiţĭ sanĕtoşĭ, voĭnicĭ!

(ese cu Piotrowski)

REŢAŞUL

Bună trébă!.. Pizma, ura, zavistia, vrăjmăşia,
Şi nicĭ un paĭu de resplată pentru tótă vitejia,
Iată câştigul cel mare, ce Răzvan l'a dobândit
De când părăsise ţéra şi codrul blăgoslovit!
Vaĭ de dreptatea leşéscă! Vaĭ de bunătăţĭ streine!
Ne-am păcălit, măĭ fărtate! Reŭ ne-am păcălit!..

VULPOÏU (gânditor)

Veḑĭ bine!..

REḐAŞUL

Maĭ înţelept moş-Tănase, când ḑicea oftând cu foc:
Tu fâ ce'ţĭ place, Răzvane, dar eŭ o să staŭ pe loc;
Nu las Moldova, şi pace! fómete, sete, ruşine,
Aice să sufĕr tóte, căcĭ e cuĭbul meŭ...

VULPOÏU

Veḑĭ bine!..

REḐAŞUL

Şi eŭ, Vulpoĭule dragă, trebuĭa verde să'ĭ spuĭ,
Iar nu să caut orbesce buricul pămîntuluĭ,
Uĭtându'mĭ de reḑăşiă!.. Póte că prin judecată,
De maĭ remâneam în ţéră, tot o câştigam o dată.
Hrisóvele mele ĭată's!

(scóte din sîn o legătură)

Aci treĭ urice sînt
Dela Alexandru-vodă şi dela Ştefan cel Sfînt,
Pe carĭ le stropesc cu lăcrimĭ, le şterg de praf cu suspine,
Şi le sciŭ pe din afară, fâr'să fi citit!

VULPOÏU

Veḑĭ bine!

REḐAŞUL (sărută şi apoĭ ascunde legătura)

Îĭ ḑiceam eŭ: mâĭ Răzvane, nu plecà! nu fiĭ nebun!
Decât orĭ-ce traĭu în lume, traĭul codrulu'ĭ maĭ bun...
Of! Nu vru să mĕ'nţelégă!.. Şi tu sciĭ, a cuĭ e vina?

Aşa'ĭ când tace cocoşul, lăsând să cânte găina;
Aşa'ĭ când capra'ĭ în frunte, poruncind în loc de ţap;
Aşa'ĭ când bărbatu'ĭ códă; aşa'ĭ când muĭerea'ĭ cap!..
Din dobitócele tóte, numaĭ matca la albine
N'are cusur ca stăpână... Cele-lalte, vaĭ!

VULPOĬU

Veḑĭ bine!

REḐAŞUL

Dracul ne trimise 'n cale pe nepóta luĭ Moţoc!
Sărmanul Răzvan acuma nu'ĭ om, ci'ĭ un năpĕrstoc,
Pe care Vidra mi'l mişcă şi'l întórce fără preget,
Şi la drépta, şi la stânga, nu cu mâna, ci c'un deget!..
Ş'apoĭ eŭ nu daŭ cu gândul, orĭ-cât de mult chibsuesc,
De ce Vidreĭ nu'ĭ plăcuse obiceĭul haĭducesc?

VULPOĬU

M'am gândit şi eŭ l'acésta, ş'am ajuns drept încheere
Să cred că Vidra'ĭ smintită, ca orĭ-şi-care muĭere,
Iar Răzvan, de-a fost o dată cu o minte de bărbat,
De când ascultă pe Vidra şi dînsul s'a deochĭat;
Căcĭ nebunia s'acaţă maĭ reŭ ca un mărăcine
Şi trece ca o căscare dela om la om...

REḐAŞUL (gânditor)

Veḑĭ bine!

VULPOĬU

Este 'nvederat că Léhul nu face haz de Răzvan...
Ş'apoĭ de-ar maĭ sci, o Dómne! că nu'ĭ creştin, ci'ĭ Ţigan...

Oho! L'ar goni departe! Ba cu dînsul și pe tine...
Iată cum ne duce Vidra, trăgêndu'l de nas!

REḌAȘUL

Veḍĭ bine!

VULPOĬU

Leșiĭ aŭ o lege-anume: un om de ném ţigănesc
Să nu calce cu picĭorul pe pămîntul cel leşesc...
Alte némurĭ să poftéscă, orĭ-și-când saŭ orĭ-şi-cine,
Iar Jidoviĭ, maĭ cu samă, sînt ca'n ţéra lor...

REḌAȘUL

Veḍĭ bine!

ISCOADA (arĕtându-se din fund)

Creștinĭ cucernicĭ. .

VULPOĬU

Ce'ţi trebuĭ?

ISCOADA

V'am vĕḍut, de nu mĕ'nșel,
Umblând cu Răzvan...

REḌAȘUL

La naĭba! Nicĭ tu nu te'mpacĭ cu el?

ISCOADA

Nu mĕ'mpac? Iartă-mĕ, Dómne! Eŭ nicĭ nu'nţeleg ce'ĭ ură:
A ĭubi pe toţĭ creștiniĭ me 'nvéţă Sfânta Scriptură...

Aşa dar, vĕ rog să'mĭ spunețĭ într'un chip cuviincĭos,
Unde pocĭu óre să'l aflu, în numele luĭ Hristos?..

(zărind pe Răzvan, care se apropie)

Dar ce vĕd! Iată chĭar dînsul!.. Dumnéta eştĭ, mi se pare,
În tótă creştinĕtatea luptătorul cel maĭ tare?
Ca sabia luĭ Arhanghel, ca toégul luĭ Aron,
Praştea luĭ David prorocul, buzduganul luĭ Samson...

RĂZVAN

Sînt Răzvan...

ISCOADA

E de nevoe, nimenea ca să n'o scie,
Să vorbim precum vorbise Moĭse cu Iehòva...

RĂZVAN (către Vulpoĭu şi Reḑaşul făcêndu-le semn să plece)

Fie!

REḐAŞUL

Crede-mĕ c'ar fi maĭ bine ca şi pe noĭ să ne laşi.
Aĭ mulțĭ duşmanĭ... Chĭar Muscaliĭ nu'țĭ sînt aşa de vrăjmaşĭ
Ca Léhul cel pizmătareț, care alta nu viséză
Decât el să se rădice şi tótă lumea să cază...

RĂZVAN

N'avețĭ grijă! Fițĭ în pace!... Putețĭ să vĕ depărtațĭ:
Brațul meŭ e lângă mine şi sabia'ĭ lângă braț...

VULPOÏU (depărtându-se cu Redașul)

Haïdem, Reḑaşule dragă! Să'ĭ spunem Vidreĭ acésta:
Cine pe noĭ nu ne-ascultă, o s'asculte pe nevasta...

RĂZVAN

Sîntem singurĭ. Ce vreĭ?

ISCOADA

Jură de-a nu spune nimĕruĭ
Taïna cea de mântuire ce-am venit ca să ţĭ-o spuĭ.

(Răzvan face un semn de învoire)

Nu'ĭ aşa! Eŭ vréŭ anume pe crucea pré-lăudată,
Pe ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ apostolĭ şi pe maïca cea curată,
Pe cele şépte bisericĭ, pe ceĭ patru-ḑecĭ de sfinţĭ,
Pe soborul din Nikeïa cu treĭ-sute de părinţĭ,
Pe-o sută cincĭ-ḑecĭ de psalmurĭ, pe şépte-ḑecĭ de tâlcovnicĭ,
Pe toţĭ fericiţiĭ pusnicĭ şi mucenicĭ şi duhovnicĭ,
Şi pe ïeslele, la care se 'nchinară ceĭ treĭ craĭ,
Să'mĭ jurĭ maĭ întâĭ de tóte că Leşilor nu mĕ daĭ..

RĂZVAN

Tu nu eştĭ Léh prin urmare?

ISCOADA (făcênd cruce)

Dumneḑeŭ să mĕ păzéscă
De-a fi eretic ca Leşiĭ de lege papistăşéscă!..
Dar dumnéta, ca şi mine, eştĭ pravoslavnic curat,
Şi slujind în astă ţéră, facĭ cel maĭ mare pĕcat,
Precum ḑice sfîntul Pavel...

RĂZVAN

Aşa! Iarăşĭ cele sfinte..?
Tu eştĭ Muscal! Numaĭ dînşiĭ sînt meşterĭ cu jurăminte
Tot crucĭ şi tot evangheliĭ să 'nşire ca din fuĭor
Chĭar atunce când li-ĭ gândul să ne 'nşele maĭ uşor!..
Ce vreĭ? Ce cauţĭ pe-aice? Dela cine viĭ şi de-unde?
Ce facĭ în óstea leşéscă şi ce-aĭ cu mine?.. Respunde!..

ISCOADA (vĕḑênd pe Vidra, care se apropiase şi se puse în faţa luĭ)

Acest om... astă muĭere... muĭerea nu 'ĭ tocmaĭ om,
După cum mărturisesce fericitul Chrisostom...

RĂZVAN

Tacĭ!

ISCOADA

Femeĭa 'ĭ cam limbută: ea nu pricepe ce'ĭ taĭna;
Vorba'ĭ lungă ca şi códa, códa'ĭ lungă ca şi haĭna,
Precum arată prorocul...

RĂZVAN (apucându-l de barbă)

Ḑeŭ, nu mĕ maĭ stăpânesc!

ISCOADA

Nu mĕ necinsti!.. Sînt preot şi părinte sufletesc...

RĂZVAN

Ḑicĭ că eştĭ preot?.. Dar spune'mĭ, popeĭ i se cade óre
Să'şĭ arunce jos veşmîntul, călcând rasa sub picĭóre,

Şi prin fapta cea maĭ négră să mănjéscă sfântul dar,
Iscódă 'n întréga lume, preot numaĭ în altar?

ISCOADA

Fiĭule! Eŭ nu vĕd reul de a lucru cu stăruinţă
Pentru sfîntul tzar şi pentru pravoslavnica credinţă.
Pĕcatu'ĭ al dumitale, care fiind Moldovén,
Îţĭ daĭ sufletul în ghĭara Léhuluĭ celuĭ viclén,
Popor depărtat de lege, oĭ retacite din turmă
Şi pe carĭ o să'ĭ strivéscă judecata cea din urmă,
La un loc cu Filisteniĭ şi cu Gog şi cu Magog...
Ş'apoĭ făcêndu-le astea, unde'ĭ folosul, mĕ rog?

RAZVAN

Eŭ caut numaĭ la cinste..

ISCOADA

Flécurĭ! Trébă de cuvinte!
Folos, cinste, tot aceĭa, deşi se chĭamă altminte!
Aşa dar, ce fel de cinste dobândit'aĭ, de când eştĭ,
Ca Nemvrodul din Scriptură, flórea ceteĭ dĭavolescĭ?

VIDRA

Are dreptate, Răzvane! Iat'a treĭa bataliă,
In care braţul teŭ vérsă ploĭ de sânge pe cămpiă,
Ş'apoĭ unde'ĭ mulţumirea şi resplata ce-o primescĭ,
Rădicând pe brazda morţiĭ clăĭ de stîrvurĭ duşmănescĭ?..
Pe când tu gonĭaĭ vrăjmaşul, dănd cu peptul la năvală,
Alţiĭ mulţĭ s'ascund în umbră, de-unde resărind cu fală
Îĭ veḑĭ marĭ, îĭ veḑĭ în frunte, lăudaţĭ, slăviţĭ, aleşĭ,
Iar tu remâĭ tot în urmă, ca o slugă pintre Leşĭ!

RĂZVAN

Şi tu, Vidro?

ISCOADA

Jupânésa vorbit-aŭ dumneḑeesce!
Câte-o dată prin femee Duhul cel Sfânt ne vorbesce;
De pildă, Ana, Iudita, Estera... maĭ în sfîrşit,
Este 'nvederat că Léhul de loc nu te-a resplătit...
Rusul scie mult maĭ bine să dea orĭ-şi-cuĭ dreptate...

RĂZVAN

Tacĭ! Destul!

VIDRA

Vorbesce!

ISCOADA

Tzarul îţĭ dăruesce treĭ sate...

VIDRA (cu dispreţ)

Bogăţiă? Nu'ĭ acésta!

ISCOADA

Treĭ sate lângă Kazan,
Şi cât va ţiné resboĭul, o tréptă de căpitan...

VIDRA (mişcată)

Căpitan?

ISCOADA

Maĭ pe d'asupra, pentru creştinésca faptă,
După mórte fericirea ş'un locaş în raĭu te-aştéptă...

RĂZVAN

Nu primesc!

VIDRA

Ce spuĭ, Răzvane! Dar de ce să nu primescĭ?..
Nu'ĭ puţin căpitănia în oştile muscălescĭ.
Tu nu escĭ născut aice; poţĭ să mergĭ în lumea 'ntrégă
De Leşĭ n'aĭ nicĭ o nevoe şi nemica nu te légă...
Cată'ţĭ norocul aĭurea, dacă nu'l găsim aicĭ!

RĂZVAN

Am jurat!

ISCOADA

Dar jurămîntul nu se dă la ereticĭ.
Decĭ, mitropolitul nostru pe dată o să'l deslege,
Judecând după sobóre şi dumneḑeésca lege,
Precum anume se scrie în sfântul Nomocanon,
Citesce cap paĭ-spre-ḑece soborul din Chalkedon,
Cap treĭ-ḑecĭ şi treĭ saŭ patru sobor din Laodikia,
Asemenea capul doĕ sobor din Antiohia...

RĂZVAN

Fugĭ, popă fără credinţă, ce legea ţĭ-o ĭeaĭ în ris!
Fugĭ, şi spune celor javre ce la mine te-aŭ trimis
Că Răzvan nu vrea să guste dreptatea vóstră ruséscă,
Pentru care lumea tótă 'ĭ o marfă negustoréscă,
Ĭar omul se socotesce ca vita, ce-un precupeţ
O cumpĕră 'n aşteptare s'o desfacă maĭ cu preţ!
Numaĭ la voĭ vrednicia prin cumpĕnă se cunóşte,
Deprinşĭ a vinde cu dramul pînă şi sfintele móşte,
Şi cu mâna pângărită remăşiţa unuĭ sfînt

A schimba, după tocmélă, pe aur saŭ pe argint!..
Fugĭ de-aci!..

VIDRA

Dar uĭţĭ, ĭubite, că de-ar fi orĭ-cum să fiă,
Muscalu 'ţĭ dă chĭar în dată cinstea de căpităniă...
Veĭ fi căpitan, Răzvane!.. Căpitan, acésta 'ĭ mult!..

ISCOADA

Şi treĭ sate marĭ...

RĂZVAN

Lipsesce! Mĭ-e greŭ să te maĭ ascult!..

VULPOĬU (venind ĭute, turburat)

Topeniă! Grozăviă! Bazaconiă!..

RĂZVAN

Ce este?

VULPOĬU

Lucru nevisat în vise, nepovestit în poveste!..
Veḑĭ pe hatmanul acolo, stând la vorbă şi la sfat,
De tótă căpitănimea ocolit şi 'ncongĭurat?

(Iscóda se uĭtă unde arată Vulpoĭu, şi fuge în partea cea-laltă)

RAZVAN

Eĭ bine, ce mĕ privesce?

VULPOĬU (cu necaz)

Eĭ bine!.. Ba ḑeŭ nu'ĭ bine!..
Eĭ vorbesc şi pun la cale şi se 'ntrébă chĭar de tine...

RĂZVAN

De mine? Ce nălucire!

VULPOÏU

Căpitaniĭ într'un gând
Îţĭ tot caută pricină şi te defaĭmă pe rând;
Unul cere să te scóţă din óste, altul din ţară,
Al treilea chĭar din lume te-ar da bucuros afară,
Iar hatmanul mi'ĭ ascultă, neclintit ca un butuc:
De multe, ce tot aude, s'a făcut şi el năuc!

VIDRA

Veḑĭ, Răzvane, ce greşélă de-a ne vesteji aice,
Pe când într'o altă parte aĭ puté să fiĭ ferice?
Haĭ în óstea muscăléscă! Atâta ne-a maĭ remas...
Te-aştéptă căpitănia, de'ĭ face numaĭ un pas...

VULPOÏU

Vine hatmanul... Privesce!.. S'aŭ oprit în doĕ rândurĭ..
E posomorît bĕtrânul: se cunósce că'ĭ pe gândurĭ.

RĂZVAN

Fie ce-a fi, las' să fie!.. Eŭ unul tot ce-am jurat
Păstrez cu fruntea senină şi cu cugetul curat!
Jurămîntul nu'ĭ o glumă, născută printre pahare
Şi, de-o dată cu beţia, resuflată prin uĭtare:
Jurămîntul pentru mine este mândrul curcubeŭ,
Ce légă josul cu susul şi pe om cu Dumneḑeŭ!..

VIDRA

Ba maĭ bine'ĭ o unéltă, o păpuşă, o moméla,

Prin care cel ce nu crede pe toţĭ ceĭ-lalţĭ îĭ înşélă!..

(Se pune de o parte. Vin hatmanul, Piotrowski, Minski, maĭ mulţĭ căpitanĭ, şi în urma lor Reḑaşul).

MINSKI

Sciŭ bine, sînt fórte sigur şi de tot încredinţat
Çă tabĕra n'o să guste hotărîrea ce-aĭ luat...

PIOTROWSKI

Asciscere peregrinos, multe primejdiĭ aduce:
Pe străinĭ lasă-ĭ în códă, *sapientissime duce*...

HATMANUL

Cine pentru noĭ se luptă, nu'ĭ străin, ci'ĭ pămîntén..
Eŭ te căutam pe tine, vitézule căpitan.

RĂZVAN

Póte mĕ ĭeaĭ drept un altul, hatmane pré-luminate.
Eŭ nu's căpitan ..

HATMANUL

Acésta'i cam puţin; după dreptate
Ar trebui să fiĭ hatman, căcĭ chĭar bătălia de-az,
Nu eŭ, tu aĭ câştigat'o, vitézul cel maĭ vitéz!

RĂZVAN

Ĭértă-mĕ ..

HATMANUL (*ridicând buzduganul*)

Decĭ, în puterea semnuluĭ de hătmăniă,
Resplătind măcar în parte minunata-ţĭ bărbăţiă,

Căpitan pe câmpul lupteĭ te rădic şi te vestesc,
In faţa tabereĭ mele şi prin numele crăesc!

(Muzica militară intonéză un marş triumfal. Vulpoĭu sare în sus, Reḑaşul îşĭ frécă mâĭnile)

RĂZVAN

Eŭ?.. Dar cum... In ce cuvinte..

MINSKI (cu căldură)

Căpitane, eŭ aş cere
Să te facă chĭar polcovnic! Aş leşina de... plăcere!
O dorinţă 'nvĕpăĭată mĕ tot róde ne'ncetat,
Ca dup' atâtea resbóĭe să te vĕd... înaintat!..

PIOTROWSKI (sărutând pe Răzvan)

Satisfactionis causa, şi eŭ te sărut acuma,
Sciindu-te *dignum esse* chĭar *amplitudine summa!..*

HATMANUL

Însă nicĭ căpitănia, mĕ jur pe-acest buzdugan,
Nu'ĭ ce-va destul de mare pentru braţul luĭ Răzvan.
La seĭmul cel maĭ de-aprópe, ţéra o să te priméscă,
Spre maĭ deplină resplată, în boerimea leşéscă...
Voĭu stărui şi eŭ însumĭ şi toţĭ prieteniĭ meĭ...
Dar pîn'atuncĭ, căpitane, spune'mĭ singur, ce maĭ vreĭ?

RĂZVAN

Nu pot mulţumi... n'am vorbe, hatmane pré-luminate...

HATMANUL (zimbind)

A, da! Mĭ-am adus a-minte! Pintre prăḑile luate
În tabĕra muscăléscă, găsit-am un Moldovan,

Un boer, un om de frunte, judecând după căftan,
Deşi de multă vechime nu maĭ are nicĭ o faţă,
Iar din ceprazurĭ sclipesce icĭ-colea d'abĭa vr'o aţă...
Ţi'l dăruesc...

(Răzvan se închină, Hatmanul şi căpitaniĭ încep a eşi)

MINSKI (întorcêndu-se ĭute)

Căpitane! În vecĭ nu m'oĭu sătura
Tóte bunurile lumiĭ cu toptanul a'ţĭ urà,
Şi vĕḑêndu-te pe cale la o tréptă şi maĭ 'naltă,
Inima'mĭ de bucuriă saltă, saltă, saltă, saltă...

(Ese. Răzvan încrucişéză mâĭnile pe pept şi remâne nemişcat pe gândurĭ. Vidra îl privesce în tăcere).

VULPOĬU

Iată 'n sfîrşit, căpitane, eştĭ chĭar căpitan acum!
Şi'n pădure, căpitane, fuşĭ căpitan óre-cum,
Astăḑĭ însĕ, căpitane, eştĭ maĭ cu căpităniă!

BEḐAŞUL

Bată'l norocul să'l bată! Haí să facem o beţiă!

(tăresce afară pe Vulpoĭu, cântând)

Frunḑă verde de castan!
Căpitanu'ĭ căpitan!
Tan! tan! tan!
Tan! tan! tan!
Căpitanu'ĭ căpitan!
Frunḑă verde de castan!..

RĂZVAN

Ĭértă-mĕ, scumpo ĭubită!.. Chĭar fericirea ne-apasă,
Când de-o dată, ca un fulger, pe sărmanul om se lasă!..

Simţ în mine-o greutate... Doresc şi nu pot să crez...
Nu 'ĭ cumva vr'o nălucire? Póte dorm? Póte visez?...

VIDRA

Cum? Atâta veseliă? Pentru ce?.. Pentr'o nemică?
Căpitan! Ce mare trébă!.. Căpitanu 'ĭ o furnică!..
Veseléscă-se Reḑaşul saŭ Vulpoĭu, făpturĭ de rând,
Care pentr'un paĭu sînt gata a se tăvăli cântând!..
Dar tu?.. Tu s'o facĭ, Răzvane?.. Căpitaniĭ într'o óste
Sînt atâţĭa că'n mulţime se lovesc cóste la cóste...
Căpitan!.. O jucăriă!.. Căpitan!.. E un covrig,
După care colindéză bĭeţiĭ copilaşĭ pe frig!..

RĂZVAN

Ce? Căpitanu'ĭ o glumă? Într'o tabĕră crăéscă?
Dar ce fel de lucru 'ţĭ trebuĭ, care să te mulţumésca?..
Aŭ nu mĕ'nvĕţaĭ tu, Vidro, a merge chĭar la duşman,
Câştigând prin vicleniă tot cinstea de căpitan?
Nu'mĭ spuneaĭ tu dineóre, cu măniă şi mustrare,
Că'ntr'o tabĕră domnéscă căpitanu'ĭ lucru mare?..
Lămuresce-mĕ, ĭubito, unde vreĭ tu să m'aducĭ?
Nu'ĭ de mult de când în codru, cu o cétă de haĭducĭ,
Numele'mĭ suna prin ţéră, ca o seceră ce sună
Când reteḑă buruéna să crésca érba cea bună!
Eŭ credeam atuncĭ că'n lume nu-ĭ chip să fie pe-aĭurĭ
O zodiă maĭ ferice ca traĭul uneĭ pădurĭ,
Unde braḑiĭ şi stejariĭ, uriaşĭ din vremea veche,
Înfruntând miĭ de furtune, vitejĭ fără de pĕreche,
Mi se'nchinaŭ cu rebdare m'apĕra şi m'asculta,

Pîn' ce din sînul lor verde nu m'a smuls voinţa ta!..
Te vĕḑuĭ... ĭubirea şterge tot ce'ĭ place ca să ştérgă:
Lăsat-am cărărĭ înguste ş'am eşit la calea largă,
Uĭtat-am codrul, Moldova, tot ce-a fost, tot ce-a trecut,
Venit'am în ţĕrĭ strĕine, cum aĭ spus şi cum aĭ vrut...
Astăḑĭ norocu'mĭ zîmbesce; sînt căpitan şi pe cale..

VIDRA

De-a fi boer ca toţĭ Leşiĭ: o boerime de jale!

RĂZVAN

Hatmanul mĕ socotesce, de ceĭ-lalţĭ sînt căutat,
Numaĭ tu pe bucuria'mĭ tragĭ un vĕl întunecat,
Pe când c'un cĭas maĭ 'nainte eraĭ de-o altă părere...
Nu sînt un copil, de care să-şĭ bată joc o muĭere!

VIDRA

Da! O muĭere din némul aceluĭ gróznic bărbat,
Care numaĭ c'o 'mbrăncire patru Domnĭ a resturnat,
Ş'al căruĭa falnic sânge clocotesce cu putere,
Ca talazurile măriĭ, în peptul meŭ de muĭere!
Ah, ascultă-mĕ, Răzvane! Şi'ntre firile de jos
Fórte mulţĭ sînt tarĭ de mână ş'aŭ un suflet inimos,
Dar totuşĭ remân ca brosca cea cufundată 'ntr'o baltă,
De-unde numaĭ câte-o dată, eşind pe uscat, tresaltă,
Privesce la mândrul sóre, se'ntinde pe-un verde strat,
Sughiţă 'n sine cu poftă vezduhul lin şi curat,
Încât aĭ crede, vĕḑênd'o, c'a priceput ce'ĭ lumina
Şi nu maĭ póte să guste întunerecul şi tina,

Pe când n'a trecut o clipă: iată brósca înapoĭ
Se 'ntórce ĭarăşĭ în nópte, în mocirlă şi 'n noroĭ!..
Vitejia cea maĭ mare, inima cea maĭ alésă,
Miĭ de bunătăţĭ cu care nu sciŭ cine te 'nzestrasă,
Sînt, ĭubitule, ca ferul ruginit şi fără preţ,
Pînă când încape 'n mâna lucrătoruluĭ isteţ
Ce 'l apucă strîns în cleşte, îl curăţă pe cărbune,
Şi dintr'o grămadă négră mi'l veḑĭ scoţênd o minune,
Strălucită ca oglinda, gingaşă încât suflând,
Suflarea'ĭ întipărită pe luciul cel plăpând!
Acel lucrător, Răzvane, se numesce...

RĂSVAN

Se numesce?

VIDRA

Setea de-a merge 'nainte... Iată ceĭa ce 'ţĭ lipsesce,
Acea sete care frige şi 'nghéţă inima mea!
Dar trebuĭ s'o aibĭ, Răzvane! Eŭ voesc, ş'o veĭ avea...
Atunce când buza Vidreĭ obrazu'ţĭ pĕrlit l'atinge,
Ochiĭ meĭ în ochi'ţĭ cată, mâna mea pe mâna'ţĭ strînge,
Sufletul meŭ desfăşóră
Câte-o părtecea mereŭ
Ce pe furiş se străcóră
Adânc în sufletul teŭ!
Vidra'ĭ pentru tine 'n lume
Ca izvórele de munte
Ce fac Dunărea să spume
Din pĕraele mărunte...

VULPOÏU (vine şovăind)

Hi, hi! Dunăre!.. Departe!.. Căpitane, eŭ sînt bét,
Ş'aş vré să'ţĭ spuĭu, căpitane, un lucru fórte cĭudat...
Adecă-te, căpitane... ḑeŭ, n'are nicĭ o părechе...
Dar lasă-mĕ, căpitane, ca să ţĭ-o spuĭu la urechе...

RĂZVAN

Spune...

VULPOÏU

Apoĭ, căpitane, scіĭ Léhul cel blăstemat?..
Scіĭ cela ce'ţĭ strîngea mâna?.. Căpitane, eŭ sînt bét!..
Scіĭ, se vêră 'n om ca musca?.. Scіĭ, chĭar cu nepusă
masa?..
Hi, hi! Scіĭ Léhul acela? Ĭubesce pe jupânésa?

RĂZVAN

Vidra?

VIDRA

Eŭ?

VULPOÏU

Da, da, da, Vidra!.. Mĭ-a spus că'ĭ place
de foc!
Ḑeŭ aşa! Chĭar acuşica!.. Ha, ha, ha! Ce dobitoc!..

(Minski se arată în fund)

Dar ĭată'l! Întrébă'l singur! Bată'l năbădaĭca Léhul!..
Hi, hi, hi!.. Mĭ-e somn... Mĭ-e lene!.. Ba nu! Mĕ dóre
stomahul!..

(ese)

RĂZVAN (mergênd ĭute înaintea luĭ Minski şi apucându'l de mână)

Ascultă-mĕ, cum te chĭamă!... Sciĭ un lucru? Sciĭ saŭ ba?
Noĭ ţrebue să ne batem!..

MINSKI

Dar pentru ce?

RĂZVAN

Nu 'ntreba!..
Pentru ce?.. Pentru că... pentru.. pentru că, privind la tine,
Simţesc un fel de simţire... maĭ în sfîrşit nu mĭ-e bine!..
O să ne batem chĭar astăḑĭ... chĭar acuş! M'aĭ auḑit?..

MINSKI

Cum aşa?.. Nu pot pricepe, tovarăşe pré-ĭubit...
Eŭ nu ţĭ-am făcut nemica... Să ne batem nu'ĭ cu cale...
Spune maĭ întâĭu pricina?

RĂZVAN (cu furiă)

Nu'mĭ plac ochiĭ dumitale!
Mĕ supĕră, mĕ'ntărîtă, m'aprind... Nu maĭ pot vorbi!..

MINSKI (zimbind cu dulcéţă)

Numaĭ atâta? Eĭ bine... atuncĭ, când ne-om întâlni,
Mĕ jur a'mĭ închide ochiĭ... O să mĕ feresc de cértă...
Dar sînt grăbit... Am o trébă... Mĕ duc... Iértă, ĭértă, ĭértă!..

(fuge)

RĂZVAN (cu desgust)

Ce mişel!

VIDRA

Mĕ mir, Răzvane, vĕḑêndu-te temĕtor.
Nu cum-va m'aĭ crede 'n stare pîn'la vĭermĭ să mĕ pogor?..

RĂZVAN (luând-o de mână cu aprindere)

Şi palaturĭ aurite, ş'un acoperiş de pae,
Când flacăra le cuprinde, fac tot un fel de văpae:
Iubirea'ĭ un foc, ĭar focul, orĭ-cât de jos ar veni,
E grozav când isbucnesce, şi'ĭ lesne a isbucni!
Mĭ-eştĭ dragă şi 'n tótă lumea găsesc cu putinţă tóte,
Dar dragoste fără témă, nu se póte, nu se póte!..

VIDRA (arĕtând în urma luĭ Minski)

Cugetă acum, ĭubite, de 'ĭ cinste pentr'un Răzvan
O biétă căpităniă: şi dînsul e căpitan!

OSTAŞUL (aducênd pe Sbĭerea, care vine cu capul plecat şi numĕră pe degete)

Robul dela hatman...

(se închină şi ese)

RĂZVAN

Sbĭerea!..

SBĬEREA (rădicând capul, cu bucuriă)

Tu eştĭ, Răzvănică dragă?.
Şi dumnéta, jupânésă?.. Par'că vĕd o pungă 'ntrégă!..

RĂZVAN

Te rog să ne spuĭ şi nouĕ, prin ce minune 'ncăpuşĭ,
Aşa departe de ţéră, tocma'n tabĕră la Ruşĭ?

SBÏEREA

Încăpuĭ ca doĕ'n patru... Ce 'ntrebare! Nu sciĭ óre
Că tabăra muscăléscă este fórte 'ncăpĕtóre?
Ş'apoĭ, maĭ avênd necazurĭ, slăbisem maĭ mult de-un şfert:
Carnea spînḑură pe mine curat ca un sac deşert...

RĂZVAN

Eŭ te 'ntreb, prin ce 'ntămplare te găsescĭ în astă ţară?
Cum de te-aŭ luat Muscaliĭ?..

SBÏEREA

Dela Tătarĭ mĕ luară...

RĂZVAN

Dar Tătariĭ?

SBÏEREA

Mĕ robise maĭ an-ţĕrţ, când aŭ trecut
Prin moşia mea Flămânḑiĭ, o moşiă lângă Prut.
Asta n'ar fi fost nimica, să nu fi luat cu mine
Un chimir cu treĭ făşicurĭ pline, pline, pline, pline:
Cel de'ntâĭu erà cu talerĭ, altul numaĭ cu florinţĭ,
Al treilea galbenĭ, galbenĭ de ceĭ unguresci cu zimţĭ!...
Ce chimir!... De pele négră, şi bagă bine de samă,
Avea 'n gĭuru'ĭ acăţate ḑece năsturaşĭ de-alamă...

RĂZVAN (zîmbind)

Tătarul dela Moldova, Muscalul dela Tătar,
Dela Muscal te ĭea Léhul, ş'ar fi cu putinţă ĭar
Dela Léh să te ĭea Némţul, încât ast-fel într'o ḑi
De-o dată cine maĭ scie prin ce ţéră te-aĭ treḑi!..

Óre nu era maĭ lesne, cu puţină cheltuélă,
Să te rescumperĭ din lanţurĭ şi să scapĭ de tărbăcélă?

SBÎEREA

Cum? Să maĭ plătesc? Vaĭ mie! Ar fi maĭ bine să crap!
O asemenea prostiă nicĭ nu mĭ-a trecut prin cap!
Ce'mĭ pasă că nu sînt slobod, când stăpânul mĕ hră-
nesce?
Iar pîn'atuncĭ în Moldova venitul meŭ cresce, cresce...
Ş'apoĭ eŭ am tot-d'a-una o nădejde 'n Dumneḑeŭ
Că sfîntul mereŭ mĕ scapă, fără să'ĭ daŭ nicĭ un leŭ,
Decât numaĭ câte-o dată vr'o lumînare de céră,
Care, de frica scumpeteĭ, o fac la mine la ţéră...

RĂZVAN

Du-te, boerule, du-te! Nădejdea te-a măntuit...
Întórce-te la Moldova, fără să fi cheltuit!
Te ĭert pentr'a doŭa óră...

SBÎEREA (făcênd cruce)

În sfîrşit, o Dómne sfinte!

RĂZVAN

Te-am maĭ ĭertat în pădure...

SBÎEREA

Bine că'mĭ aducĭ aminte!
Răzvănaşe, cer dreptate! Ar fi un pĕcat să tac...
Hoţiĭ teĭ atuncĭ în codru mĕ despoĭară de-un sac.
Fiĭ şi tu om cum se cade, fă'ţĭ o pomană deplină:
Nu te bucura, drăguţă, de-o avuţiă streină...
Dă'mĭ înapoĭ săculeţul!.. tu sciĭ c'a fost peste tot
Talerĭ treĭ miĭ patru-sute cincĭ-ḑecĭ şi şépte ş'un zlot...

VIDRA (luând pe Răsvan la o parte)

Vedĭ! Invéță dela dînsul patima ce vrea să dică!
Acest om pentr'o lescae, acest om pentr'o nemică
Va suferi cu plăcere, făr' să scóță un suspin,
Robiă, lanțurĭ, rușine, bătâĭ, închisóre, chin...

SBĬEREA (zimbind cu mândriă)

O da, da...

VIDRA

Ș'orĭ-ce adaos, orĭ-ce spor de bogățiă,
În loc ca să'l mărginéscă, îĭ dă o poftă maĭ viă,
O dorință maĭ setósă ș'un avînt maĭ ardĕtor
De-a vedé lucind în lada'ĭ sunător pe sunător!

SBĬEREA

O așa... așa...

VIDRA

Așterne de'nainte'ĭ ca zăpadă
Covóre cu petre scumpe, aur și argint grămadă...

SBĬEREA (cu desfĕtare)

Și...

VIDRA

Dînsul tot n'o să 'țĭ dică: stâĭ! acuma's mulțumit!

SBĬEREA

Haĭ-de-de-de! Na! Firesce! Dóră n'am înnebunit!

VIDRA

O! dacă şi tu, Răzvane, aĭ simţi aşa de tare
Măndra patimă de-a cresce tot maĭ mare şi mare,
Precum Sbĭerea miĭ de galbenĭ din nemic a secerat,
Tu dintr'o căpităniă aĭ ajunge împĕrat!..

SBĬEREA

Atuncì me'ĭ da şi dobânda... Acum însă, de-o cam dată,
Să ne răfuim cu sacul. Fiĭ datornic bun de plată...
Răzvănică, sufleţele, să nu uĭţĭ că eştĭ creştin...
Numaĭ camătă s'ar face noĕ-sute pe puţin...

RĂZVAN

Nu!.. Departe dela mine tóte patimele care
Cu lăcomia luĭ Sbĭerea aŭ vr'un fel de-asemĕnare!

VIDRA (respingêndu'l cu dispreţ)

Fugĭ! Mĭ-e milă şi mĭ-e jale! Mic, tot mic şi érăşĭ mic!
In deşert din înjosire eŭ mĕ'ncerc să te rădic!
Du-te dar de te'nvîrtesce în îngusta'ţĭ vizuină:
Cércă'ţĭ mintea 'n întunerec, scaldă'ţĭ sufletul în tină!
Eŭ te las! Te las, Răzvane! Om tîmpit şi sfiicĭos!
O prăpaste ne desparte: eŭ pré-sus şi tu pré-jos!

(Vrea să ésă, Răzvan se repede după dînsa, Sbĭerea strigă: Sacul meŭ! sacul meŭ!..)

CÂNTUL IV

ÎNCĂ UN PAS

Pentru Ţiganĭ s'aŭ ḑis multe, ca să nu fie primiţĭ
Căcĭ ruşine Eterieĭ a fi cu Ţiganĭ uniţĭ,
Căcĭ luandu se Elada, de vor fi şi eĭ ostaşĭ
Vor cere cu tot cuvîntul şi eĭ să fie părtaşĭ...

BELDIMAN, *Jalnica tragodiă.*

FEŢELE:

RĂZVAN, polcovnic leşesc.
VIDRA, nevasta luĭ.
REḐAŞUL.
VULPOIU.
SBÎEREA.
HATMANUL.
BAŞOTĂ.

REḌAŞUL

Nu maĭ pot, bată'l năpastea! De-atâtica timp în şir
Să nu veḑĭ o sărmăluţă, ci tot numaĭ borş cu ştir!
Destulă străinĕtate!

(arată la gât)

M'am săturat pîn'aice:
De-amărîtă ce mĭ-e vĭéţa, nu maĭ sciŭ cum ĭ-aş maĭ ḑice!..
Şése verĭ şi ĭernĭ vr'o şépte, nu o lună saŭ un an,
De când par'c'aş fi o umbră după paşiĭ luĭ Răzvan;
Ba ḑeŭ, chĭar umbra, fărtate, când e lumină, s'ascunde,
Pe când eŭ remân cu dînsul, amîndoĭ orĭ-când ş'orĭ-unde!..
Haĭducit'am împreună şi'mpreună am trecut
In astă ţéră leşéscă, unde dracul s'a născut!
Cu Muscaliĭ, cu păgâniĭ, nu vr'un an şi nu vr'o lună,
Şése verĭ şi ĭernĭ vr'o şépte bătutu-ne-am împreună!

VULPOĬU (cu desplăcere)

Haĭde! Cine-va te-ar crede că numaĭ voĭ amîndoĭ
Aţĭ făcut şi marĭ şi late! Dar uĭtat'aĭ pe Vulpoĭ?

REḌAŞUL

Orĭ-ce'ĭ ḑice tu, acuma fostul nostru harambaşă
Ajuns'aŭ obraz de cinste, cât un vizir saŭ un paşă;

E polcovnic, e om mare, şi ca mâînĭ o să'l privim
Inălţându-se de-o dată şi maĭ ce-va!.. Aferim!
Nu'ĭ vorbă... I se cuvine! . N'a căştigat de pomană!
Chĭar septĕmâna trecută a maĭ căpĕtat o rană
In lupta cea cu Tătariĭ...

VULPOĬU

Aş! D'abĭa l'aŭ sgăriat!
Sărutare de săgétă... Nu'ĭ lucru de speriat...
Dec! A fost rănit şi dînsul într'o singură bătae,
După ce trecuse téfĕr prin doĕ-ḑecĭ de resboae.

REḐAŞUL

Dar să lăsâm tóte astea... Nu sciŭ, ce voĭam să'ţĭ ḑic..
Aa! Uĭte pe feréstră!.. Privesce!.. Nu veḑĭ nemic?..

(cântă, arĕtând cu mâna)

Cu miros de viorele,
Trandafir şi micşunele,
Bate vîntul ţereĭ mele!
Bate-aĭ, vîntule, curat,
Să alinĭ al meŭ oftat!
Bate-aĭ, vîntule, uşor,
Să'mĭ maĭ trécă din cel dor!
Bate-aĭ, vîntule, cu foc,
Să mĕ muţĭ din acest loc!

Aşa'ĭ, Vulpoĭule dragă! Tare mĕ furnică dorul!
Ţerişóra 'ĭ pré aprópe: de'ĭ asvîrli cu toporul,
Daĭ de brazda românéscă!.. Nu maĭ este pe-unde fuĭ:
Pe la Muscalĭ, pe la dracu, pe la tatăl draculuĭ!
Ş'apoĭ astăḑĭ în Moldova nu maĭ e nicĭ Petrea Şchĭopul,
Prietenul cĭocoimiĭ, bat'o focul şi potopul!

Alt vodă stătuse 'n locu'ĭ, un stăpân maĭ omenos,
Care șéde sus, dar ține cu norodul cel de jos!
Cică'l chiamă Aron-vodă... un voĭnic, un flăcăĭandru,
O viță lăpușnenéscă: fecĭorul luĭ Alexandru...
Sciĭ? Cel Alexandru-vodă ce mânca boerĭ de viĭ,
Incât îĭ făcea de grózá bejenarĭ pe la pustiĭ!..
Așa dar, pe-aci mĭ-e drumul. Trec prin foc și prin furtună!
Să maĭ stea Răzvan și singur... Nu remâĭu și pace bună!..
Mĕ duc la Iașĭ cu hrisóve...

(scóte din sîn o legătură)

Ĭată-le! Aice sînt
Ispisóce și direse chĭar dela Ștefan cel Sfînt!..
E cam veche legătura, de mare mult ce'ĭ purtată,
Dar n'o las de lîngă mine, n'o las cu capul o dată!
O voĭu strînge tot la sînu'mĭ, cât voĭu umbla pe pămînt,
Și'n urmă, dând ortul popeĭ, o voĭu duce și'n mormînt!..

(sărută legătura ș'o ascunde)

Voĭu merge ĭar cu proțapul, o să vorbesc cu domnia,
Dóră va da Sfîntulețul să'mĭ întórcă reḑășia...

VULPOĬU

Drace! Nu cum-va-șĭ aĭ crede c'o să remâĭu numaĭ eŭ?
Culcă-te pe-acea ureche! Nu cunoscĭ tu gândul meŭ.
Orĭ-ce țipeniă 'n lume un sfînt are saŭ o sfîntă:
Pe tine, veḑĭ bună-óră, reḑășia te frămîntă,
Pe mine mĕ prigonesce frumusețea codruluĭ,
Când ședeam cântând din frunḑă la umbra stejaruluĭ.
Tu a tale, eŭ a mele, fie-cine ale sale!..
Uĭte, ḑeŭ, când mi se'ntâmplă de'ntâlnesc viind în cale
Un cĭocoĭu ca o fetiță, mititel și curățel,
Lins la céfă, dres la față, sprintenel și spĕlățel,

In sfîrşit, o pocitură dintre cele gurĭ căscate, —
Mĕ'nvóltă, mĕ resucesce ca să'ĭ daŭ pe după spate!..
Când privesc într'o livadă copăcelul ofticos,
Cu crengĭ tocite de-omidă şi cu trunchĭul găunos,
Hoţomanul meŭ de cuget mĕ gădilă şi'mĭ şoptesce:
Nu'ĭ aşa că 'n codrul nostru cĭuperca maĭ bine cresce?
Când aud o päseruĭcă ciripind pe vr'un zaplaz,
Mi se pare ciripirea'ĭ că, ḑeŭ, n'are nicĭ un haz,
Căcĭ mĭ-aduc aminte bine.. of, of, of, mĭ-aduc aminte
Cum ciripĭa dineóre, cum ciripĭa maĭ 'nainte,
Cum ciripĭa la pădure prin rărişul cel din crâng...
Şi când mĭ-o aduc aminte, pe loc îmĭ vine să plâng!

(Intră Răzvan, cu braţul stâng oblojit)

REḐAŞUL

Polcovnice!

RĂZVAN

Ha? Ce trébă?

REḐAŞUL

Dă'mĭ drumul să plec de-aice.

VULPOĬU

Şi eŭ...

RĂZVAN

Mĕ lăsaţĭ pe mine?

VULPOĬU

Ba nu... totuşĭ. . cum am ḑice..

RĂZVAN

Ce? Nu vĕ maĭ place dară al armelor meşteşug?
In loc de sabia lată vreţĭ la sapă şi la plug?
Vi s'a urît cu resbóe? Poftiţĭ odihnă?..

REḌAŞUL

Nu încă...

RĂZVAN

Póte vi'ĭ fóme? Vi'ĭ sete?.. N'aveţĭ cuşmă saŭ opincă?

VULPOĬU

Nu..

RĂZVAN

Atuncĭ care'ĭ pricina?

REḌAŞUL

Apoĭ dĕ, ce să vorbesc
Mĭ-e dor de ţéra Moldoveĭ, de căminul strămoşesc...

VULPOĬU

Şi mie...

RĂZVAN (furios)

Aşa, nemernicĭ!.. Cum? Voĕ vi'ĭ dor de ţéră!..
Dar eŭ? Ce's eŭ? Ce? Respundeţĭ!.. Sînt o gadină?
O fiară?
Ore inima'mĭ cernită, ca o raḍă dup'un nor,
Nu plânge şi ea, sărmana, de focul aceluĭ dor?
Numaĭ voĭ ĭubiţĭ Moldova?.. Dor de ţéră!.. Dor de ţéră!..
Rîndunicele când plécă, se gândesc la primăvéră,

Ca să se 'ntórcă voïóse ïar la cuïburile lor,
Şi numaï omul, el singur, să nu simţă nicï un dor!
Fugiţï! Lipsiţï de 'nainte'mï...

VULPOÏU

Polcovnice....

RĂZVAN (lovind cu picïorul în pămînt)

Dor de ţéră!..

REĐAŞUL (scărpinându-se la cap)

Đeŭ, n'aï cuvînt să te superï...

RĂZVAN (punênd mâna pe sabiă)

Eşï afară! Eşï afară!..

(Ređaşul şi Vulpoïu es prin o uşă, pe când Vidra întră prin alta)

VIDRA

Ce 'nsemnéză astă larmă?

RĂZVAN

De'ntâï, să mě liniştesc!

VIDRA

Eştï turburat?

RĂZVAN

Nu'ï nemica... Nu pocïu să mě stăpânesc...
Dor de ţéră!.. Sînt cam ïute...

(strigă)

Mâï,Ređaşule! Vulpoïu!..

VIDRA

Dar ce vreĭ să facĭ, ĭubite?

(Vulpoĭu intră cu sfiélă)

RĂZVAN (dându'ĭ mâna)

Fie pace între noĭ!..
Cela-lalt de ce nu vine?..

VULPOĬU

Aş! El fulgeră, trăsnesce,
După cum scĭĭ că'ĭ e firea: când se supĕră, plesnesce!

RĂZVAN

Spune'ĭ că'l rog să mĕ ĭerte..Mĭ-aţĭ vorbit într'un cĭas reŭ.
Cât despre plecarea vóstră, o să vedem maĭ târḑiŭ.

VULPOĬU

Să trăescĭ!

(ese)

VIDRA

Aş vré să aflu şi eŭ cu tot dinadinsul
Ce'ĭ şi cum?...

RĂZVAN

Am fost la hatman...

VIDRA

A! Şi ce-aĭ făcut la dînsul?

RĂZVAN

Dragă, o să'ţi spuĭu în urmă lucrurile ce-am grăit;

Ajungă'ţĭ acum d'o dată că eşiĭ fórte măhnit...
M'arunc pe cal ca vîrtejul, infig în cósta'ĭ un pinten,
Murgul scutură din cómă, sbóră vesel, fuge sprinten,
Şi cu cât sălta maĭ tare, şi cu cât maĭ mult sărĭa,
Mişcarea'ĭ cea furiósă simţĭam că mĕ recorĭa,
Pină ce'l lăsaĭ în voe, asvărlind din mânĭ căpîstru:
Calul, născut în Moldova, mĕ duse drept pîn'la Nistru...
Nistru, apă românéscă, ce spumegă pintre stâncĭ,
Ingropând duşmaniĭ ţereĭ în vălvorile'ĭ adâncĭ!
Nistru, ale căruĭ unde altă dată 'n ḑile grele
Apĕraŭ în loc de tunurĭ hotarele ţereĭ mele!
Nistru!.. Nistru!.. Pîn' acuma sciut-am să mĕ feresc
De-a trece pe lîngă ţermu'ĭ, ca să nu mĕ ispitesc
Şi să nu mĭ-aduc a-minte că remâĭu în ţerĭ străine,
Pe când scumpa mea Moldovă nu'ĭ departe dela mine!
Astăḑĭ însă de nevoe mĕ simţiĭ împins la mal,
Cácĭ dorul ţereĭ rĕsbate pîn' şi sufletul de cal!..
Nainte'mĭ se desvăliră, şerpuind ca un balaur,
Holde şi câmpiĭ, în care, jucând pintre spice de-aur,
Se zărĭaŭ, ca petricele preserate pe-un inel,
Bosoĭoc şi garofiţă, toporaş şi ghiocel,
Iar prin ele 'n depărtare, un Român muncind la sóre,
Falnic, rumen, plin de vĭéţă, se părea şi el o flóre!..
Le vĕḑuĭ acele locurĭ şi din véḑ le sărutaĭ:
Ţéra'mĭ, unde însuşĭ ĭadul par' că se preface 'n raĭ!..
Numaĭ tu poţĭ înţelege, numaĭ tu, Vidro ĭubită,
Poţĭ simţi cu ce durere am trecut eŭ prîn ispită
Şi, scăldând calul în spume, dela ţermul fermecat
Eu şi dînsul, fără voe, amîndoĭ ne-am depărtat!..
Viŭ a-casă... d'abĭa însă pus'am picĭorul, şi ĭată
Vin Reḑaşul şi Vulpoĭul de'naintea mea d'o dată,
Nesciind că 'n peptu'mĭ arde cel pojar îngrozitor,

Şi 'mĭ vorbesc de ţéra nóstră, şi 'mĭ grăesc de-al ţereĭ dor!
Eĭ să plece la Moldova! Dor de ţéră! Dor de ţéră!..
Iară sângele meŭ ferbe! Furia m'apucă ĭară!..

VIDRA

Vrea să ḑică, tu, Reḑaşul, calul vostru şi Vulpoĭu,
Sînteţĭ tocmaĭ de-o potrivă, tot un fel şi tot un soĭu?

RĂZVAN

Cum aşa?..

VIDRA

Inima vóstră se vaetă şi suspină
Dup'o pulbere deşértă, o bucată de ţĕrînă,
Un pămînt uscat şi rece, de ĭerburĭ acoperit,
Printre carĭ o floricică de 'ntămplare-a resărit!.
Asta'ĭ ĭubirea de ţéră?.. De-aşa ĭubire mĭ-e jale,
De-aşa fiinţă mĭ-e milă...

RĂZVAN

Tu ĭar cu visele tale!..

VIDRA

Vise!.. Nu orĭ-cine pote să viseze-al Vidreı vis!..
Când te-am întălnit în codru şi'ntălnindu-te mĭ-am ḑis:
Acest haĭduc o să'ntrécă trăndăvita boerime, —
Eŭ visam... ş'astfel de vise altul nu viséză nime!
Când te-am smuls la lumea largă din ascunsu'ţĭ adăpost,
Impingêndu-te 'nainte, érăşĭ visul meŭ a fost!
Ş'acum eŭ visez, Răzvane, când mi se pare cĭudată
Iubirea ţereĭ ce numaĭ prin buruenĭ se desfată!..

Omul ce'şi ĭubesce ţéra cu adevĕratul dor,
Nu'ĭ pasă de lutul ţereĭ, ci de-al ţereĭ viitor!
Năzuesce pîn' la stele, fă-te tot şi tot maĭ mare,
Şi slava'ţĭ o să măréscă ţéra ta din depărtare,
Precum luminosul sóre,
Din lŏcaşu'ĭ depărtat,
Sparge făr' să se pogóre
Vĕlul nopţi'ntunecat!..
Fie Răzvan orĭ-şi-unde, el tot ţéra şi-o ĭubesce,
Dacă prin faptele sale se rădică şi uĭmesce,
Incât împregĭuru'ĭ face pe străin şi pe păgân
Să şoptéscă cu mirare: multe póte un Român!..

(Sbĭerea se arată în uşă)

RĂZVAN

Tu, jupâne? Cum? Ş'aice?..

SBĬEREA frecându-şĭ mânele)

Da, da! Ş'aice! Ş'aice!
De ce nu? Viŭ din Moldova ca să te fac maĭ ferice...
Jupănésă fórte scumpă, nu sciĭ încă, negreşit,
C'uncheşelul dumitale nu maĭ este?.. S'a sfîrşit:
Şĭ-a incheĭat catastihul, isprăvind de cheltuélă,
Căcĭ şi vĭéţa omenéscă 'ĭ tot un fel de socotélă...

VIDRA (cu recélă)

A murit? Ce spuĭ, jupâne? Şi dumnéta cum o sciĭ?

SBĬEREA

De vr'o cât-va timp încóce eram veciniĭ la moşiĭ...
Când mĕ'ntorseĭ din robiă, cu dobânḑĭ întârḑiate
Cumpĕraĭ pe lingă Nistru nisce cămpurĭ nelucrate...

Apoĭ bine, jupânésă, dumnéta acuma eştĭ
Deplină stăpânitóre moşteniriĭ părintescĭ :
Patru sate, doĕ ĭazurĭ, miĭ de vite rîmătóre,
Şépte morĭ, o hergheliă ş'o pădure .. Nu vinḑĭ óre?

VIDRA

Dumnéta aĭ vrea să cumperĭ?

SBÎEREA

Eften; banĭ în ţéră nu's;
Cu Turciĭ, cu bir, cu dajdiĭ, toţĭ gălbĕnaşiĭ s'aŭ dus...

RĂZVAN

Nu! Noĭ nu vindem nemica! Voĭu lăsa pe Leşĭ maĭ bine,
Ş'o să m'aşeḑ romănesce, în ţéra mea şi la mine ..

VIDRA

Aşa? Nu cum-va, Răzvane, să ne 'nchidem într'un sat,
Gustând vĭéţa de câmpiă şi vezduhul cel curat
Într'o cuşcă mojicéscă, plină cu miros de varḑă,
În casă grămeḑĭ de téncurĭ şi pe-acoperiş o barḑă?
Tu o să petrecĭ, ĭubite, vĕnând pătărnichĭ şi lupĭ,
Eŭ purtând grijă de turme, de ţarină şi de stupĭ,
Ĭar vătaviĭ, părcălabiĭ şi veciniĭ de moşiă,
Vĕḑêndu-ne, o să ḑică: ce bună gospodăriă!..
Frumos traĭu! plăcută sórtă! Noĭ, o Vidră ş'un Răzvan,
Să 'nlemnim stând la o parte, nemişcaţĭ ca un buştén!..

SBÎEREA

Este fórte potrivită socotéla dumitale:
Decât a sta la moşiă, mult maĭ bine cu parale...

RĂZVAN

Dar ascultă, dragă Vidră, şi'n Moldova ca ş'aicĭ
Se dă cuvenita cinste la ostaşĭ şi la voinicĭ...

SBÎEREA (clătinând din cap)

Hem! s'ar puté ca ş'acolo să te priméscă polcovnic...
Însă la Românĭ o slujbă nu'ĭ tocmaĭ lucru statornic!

VIDRA

Să vĕd eŭ, cum se'ncovoe cu sfiélă un Răzvan
Pe lîngă ceĭ maĭ din códă boeraşĭ dela divan,
Pentru ca dintr'înşiĭ unul, c'o inimă maĭ milósă,
Ca la un câĭne din curte să'ĭ arunce nesce ósă?
Ba póte că şi pe Vidra, pe nepóta luĭ Moţoc,
O să mĕ trimiţĭ, cu lăcrimĭ să mĕ duc într'un noroc
La nevasta vr'unuĭ vornic saŭ la vr'o logofetésă,
Care n'ar puté la mine să fie nicĭ fétă 'n casă!..
Aşa se capetă slujba, când tu te plecĭ ca s'o ceĭ,
În loc d'a-ĭ sili prin fapte să te caute chĭar eĭ!
Nu, nu! Las'ca ţéra nóstră să simţă durerea crudă
Că'n sînu'ĭ omul de frunte în deşert îl veḑĭ c'asudă,
Şi din cupa desnedejdiĭ bĕnd ocară, bĕnd amar,
Lucréză şi ḑi şi nópte, lucréză tot în zădar,
Căcĭ mişeiĭ, ca o strajă, cărma ţĕriĭ impresóră
Şi pe-orĭ cine nu'ĭ dintr'înşiĭ, mi'l resping şi mi'l dobóră!..

SBÎEREA

Ca unul ş'unul fac doĕ, vorbit'aĭ drept şi frumos:
Pe mine, ḑeŭ, tot mişeiı din visteriă m'aŭ scos.
Mulţĭ mişeĭ sînt în Moldova! Dumneḑeŭ să te feréscă
Eŭ ş'orĭ care om de trébă póte să se prăpădéscă!..

(către Răzvan)

Aşa dar vinde'ţĭ moşia, să n'aĭ bătae de cap:
Uĭte, eŭ ca un prieten, aş vré numaĭ să te scap...

RĂZVAN (luând pe Vidra la o parte)

Ĭubito Vidră, maĭ lasă... De ce'ĭ astă grabă mare?
Eŭ nu ţĭ am spus încă tóte... Maĭ este o 'mpregĭurare...

(cu recélă, către Sbĭerea)

Vino maĭ tărḑiu, jupâne!.. Maĭ tărḑiŭ!

SBÎEREA (cu umilinţă)

Vĕ las... Vĕ las..
Mĕ'ntorc într'o jumătate... ba nu! într'un şfert de cĭas.

(se depărtéză, apoĭ se opresce în uşă, se maĭ închină o dată şi ese)

VIDRA (cu tăriă)

Fie! Eŭ ţĭ-am spus, Razvane, ş'acum îţĭ voĭu spune éră
Că Vidra nu vrea să plece ca să se 'ngrópe la ţéră...

RĂZVAN

Bine! Nu ne vom întórce!.. Vréŭ şi eŭ să'ţĭ dovedesc

Cât de mare ţĭ-e puterea şi cât de mult te ĭubesc...

VIDRA

Dar óre vĭéţa'mĭ întrégă nu'ĭ destul să'ţĭ dovedéscă
In tótă clipa, că Vidra scie şi ea să ĭubéscă?
Eŭ nu mĕ gândesc, Răzvane, eŭ nu maĭ pot cugeta,
Eŭ nu maĭ pricep nemica decât înălţarea ta...

RĂZVAN

Nu vom pleca la Moldova; mĕ supun voinţeĭ tale;
Dar lumea'ĭ încăpĕtóre; s'alegem o altă cale:
La Nemţĭ, la Turcĭ saŭ aĭurea, orĭ-unde 'mĭ veĭ porunci
Atăta 'ĭ cu neputinţă de-a maĭ remâné pe-aci...

VIDRA

Şi de ce'ĭ cu neputinţă?

RĂZVAN

Sciĭ c'am fost la hatman...

VIDRA

Bine...

RĂZVAN

Acum el n'o maĭ ascunde ş'o spune la orĭ-şi-cine
C'o să fie cu Moldova un resboĭu înfricoşat...
Astă-ḑĭ la dînsul acasă ne-a chemat pe toţĭ la sfat,
Ne spuse de'ntâĭu că Leşiĭ sînt reŭ cu ţéra nemţéscă,
Ş'avênd legăturĭ cu Turciĭ ar dori să le păḑéscă;
Ne maĭ spuse c'Aron-vodă, noul domn moldovenesc,
Ţine 'mpotriva Turcieĭ cu 'mpĕratul cel nemţesc;
Ne-a maĭ spus altele multe, înşirând vr'o patru óre,

Şi'n sfîrşit, drept încheĭere, ne-aŭ arĕtat o scrisóre,
In care craĭul îĭ ḑice să fie gata pe loc
A trece hotarul ţereĭ cu sabiă şi cu foc...
M'aĭ lăsa tu óre, Vidro, ca braţul meŭ să isbéscă
Un pept de Român? S'aprinḑă o colibă românéscă?...

REḐAŞUL (intrând zăpăcit)

Vine hatmanul! El însuşĭ!..

(ese)

VIDRA

Eŭ te las a cugeta
Că... lovind pe-un Domn netrebnic, veĭ scăpa chiar ţéra ta...

(Vidra ese prin o uşă, pe când prin alta intră hatmanul)

HATMANUL (privind. în urma Vidreĭ)

Este sora dumitale? Acea femee vitéză
Ce te 'nsoţesce 'n resbóe, înfruntă mórtea, veghéză
Pe câmpul de bătăliă, în rînd cu ostaşiĭ meĭ,
Pe carĭ ades îĭ întrece?.. Minune dintre femeĭ!

RĂZVAN

Este Vidra...

HATMANUL

Astă dată cerul a fost cu dreptate,
Dând o asemenea soră la un asemenea frate...

(se aşéḑă, se gândesce, apoĭ după o tăcere)

Fiind c'astădĭ diminéţă ne certasem óre-cum,
Tu nu te-aşteptaĭ, sînt sigur, să ne maĭ vedem acum?..

RĂZVAN

Nu, hatmane. N'aşteptată e numaĭ cinstea cea mare
De-a te vedé 'n locuinţa unuĭ om fără 'nsemnare...

HATMANUL

În întâlnirea ce-avurăm, pare-mi-se că 'mĭ spuseşĭ..?

RĂZVAN

Şi ţĭ-o maĭ spuĭu înc'o dată că'mĭ daŭ vĭéţa pentru Leşĭ,
Ş'orĭ-unde mĕ vor trimite, le voĭu sluji cu credinţă,
Dar nu mĕ bat cu Româniĭ... nu; asta'ĭ peste puţinţă!..

HATMANUL

Polcovnice! Bagă séma că, maĭ mult ca orĭ-şi-când,
Eştĭ dator tocmaĭ acuma să te jertfescĭ chĭar nevrênd.
Ajutorul dumitale, decât altul orĭ-şi-care,
Ni'ĭ cu totul de nevoe în acéstă 'mpregĭurare.
Dumnéta cunoscĭ Moldova; ţéra ş'ómeniĭ cunoştĭ,
Locurile, rînduéla, tot ce trebuĭ pentru oştĭ...
Resbóĭele se câştigă nu numaĭ prin vitejiă;
Ades maĭ mult ca prin braţe se face prin dibăciă...

RĂZVAN (posomorîndu-se)

Am înţeles! Prin urmare, voŭe vi'ĭ trebuitor
Un om vîndut, o iscódă, un mişel, un trădător...

HATMANUL

A, polcovnice! Se póte să'mĭ facĭ ast-fel de dojene?
Dumnéta eştĭ Léh acuma, căcĭ *patria ubi bene*,
După cum ḑice Latinul, şi nu maĭ eştĭ Moldovén:
Poţĭ să te baţĭ cu Moldova, făr' a te numi viclén...

RĂZVAN

Hatmane, Latinul ḑice... dar fiĭ bun de'mĭ tălmăcesce.
În cuĭbul meŭ, la Moldova, nu se 'nvaţă latinesce..

HATMANUL

Ţéra este unde'ĭ bine...

RĂZVAN

Aşa?... Păcătos Latin
Cine ĭubĭa de-o potrivă pe-un frate şi pe-un străin,
Ḑicênd că ţéra'ĭ o turtă, încât să pótă stomahul
Léh a mĕ face pe mine, saŭ Muscal să facă Léhul!
Nu, hatmane! Nicĭ o dată!.. Fie pâĭnea cât de rea,
Tot maĭ dulce mi se pare, când o sciŭ din ţéra mea!..

HATMANUL (sculându-se)

Vrea să ḑică, eştĭ statornic în hotărîrea luată
De-a eşi din sînul nostru?

RĂZVAN

Da! Ş'o maĭ spuĭu înc'o dată;
Dar mĕ jur că de nevoe şi cu părere de reŭ:
Dumnéta singur aĭ face tot aşa la locul meŭ...

HATMANUL (așeḑându-se după o tăcere)

Pe castelanul Piotrowski îl cunoscĭ; rudă cu mine,
In resbóe tot-d'a-una s'a bătut destul de bine,
Fiind dintre ceĭ de frunte și la luptă și la sfat.
Nu'ĭ bătrân, nu'ĭ fără stare, este fórte învĕțat...
Eĭ bine! eŭ, cum s'ar ḑice, aș puté să pun la cale
Ca nepotul meŭ Piotrowski să ĭea sora dumitale...

RĂZVAN (sculându-se)

Pe Vidra? El o ĭubesce? Țĭ-a spus?

HATMANUL

Nu...

RĂZVAN

El nu țĭ-a spus?..

HATMANUL

Piotrowski o să m'asculte: tînărul e pré-supus...

RĂZVAN (liniștindu-se)

Bine! O să 'ntreb pe Vidra...Vom vedé ce-o să ne ḑică!..
El nu țĭ-a spus c'o ĭubesce? Să fi spus... Dar nu'ĭ ne mică..

HATMANUL

Ș'acésta nu'ĭ încă totul. Ca să leg cu țéra mea
Pe vitézul cel maĭ mare din câțĭ am putut vedea,
Eŭ, eŭ hatmanul, sînt gata să'țĭ daŭ în căsătorie
Pe fiĭca mea...

RĂZVAN (mişcat)

Cum? Pe fiĭca'ţĭ...

HATMANUL

Aşa, polcovnice..

RĂZVAN

Mie?

HATMANUL

Nu mĕ mir că te uĭmesce...

RĂZVAN

Da! Ş'o s'uĭméscă pe toţĭ!
Hatmane! Eŭ în Moldova sciĭ óre ce-am fost?

HATMANUL

Ce?

RĂZVAN

Hoţ!

HATMANUL (sculându-se cu mirare)

Hoţ? O, Dómne!...

RĂZVAN

Hoţ de códru! să răpéscă şi s'omóre,
Nu făcea braţul meŭ alta... Îmĭ maĭ daĭ pe fiĭca'ţĭ óre?..

HATMANUL

Trecutul nu ne privesce... Să privim ce este az:
Eŭ te vĕd boer, polcovnic, ostaşul cel maĭ vitéz;

Când ţéra mea 'ţĭ datoréză isbânde strălucitóre,
Iar cine caută pete, le găsesce chĭar în sóre,
Eŭ îţĭ daŭ pe fĭca'mĭ!

RĂZVAN

Insă... gândesce-te...

HATMANUL (aşeḑându-se)

M'am gândit.

RĂZVAN (după o tăcere)

Hatmane pré luminate! In Biblia aĭ citit
Că Faraon din Eghipet s'a 'nfundat cu păcătoşiĭ
Din voea Dumneḑeéscă în undele Măriĭ Roşiĭ?..

HATMANUL

Dar ce 'nsemnéză 'ntrebarea?..

RĂZVAN

Ast-fel peri Faraon;
Puţinĭ dintr'aĭ seĭ scăpară din acel grozav canon;
Totuşĭ o altă pedépsă dela urgia ceréscă,
O pedépsă şi maĭ crudă, aŭ trebuit să priméscă.
Dumneḑeŭ îĭ osândise în urma celuĭ potop
Miĭ de vécurĭ să colinde, fără ţintă, fără scop,
Alungaţĭ din ţéră 'n ţéră, din loc în loc ca o turmă,
Despreţuiţĭ de noróde ca lucrul cel maĭ din urmă,
Şi 'nvîrtindu-se pe drumurĭ, pînă la gróznica ḑi
Când trâmbiţa judecăţiĭ din cer o vor auḑi,
Ş'atuncĭ lumea despletită, ca muĭerea vinovată,
O să strige: Dómne! Dómne! maĭ ĭértă-mĕ ş'astă-dată!..

HATMANUL

Polcovnice! Vino 'n fire..

RĂZVAN

Acel ném nenorocit,
La Dumnedeŭ în osândă şi la ómenĭ huĭduit,
Sufere cu nepĕsare mănia ursiteĭ sale.
Bărbaţiĭ lor nu sciŭ alta decât să fure, să'nşale,
Tăvălindu-se 'n mincĭună, în mişeliĭ cufundaţĭ,
Iar femeele ajută, şi chĭar întrec pe bărbaţĭ,
Vindênd drumaşilor flórea tinereţelor plăpânde,
Ş'apoĭ sufletul Sataneĭ, când alta nu se maĭ vinde,
Căcĭ sórta lor e să vindă... nu le pasă, ce şi cuĭ!

HATMANUL

Ţiganĭ?

RĂZVAN (ştergênd sudórea de pe frunte)

Tatăl dumitale a fost Léh?

HATMANUL

Ce vreĭ să'mĭ spuĭ?..

RĂZVAN

Însă maĭca dumitale, se dice c'a fost Maghĭară?

HATMANUL

Polcovnice! Ce'ntrebare? Unde mergem?

RĂZVAN

Aşa dară,
Eştĭ Maghĭar?

HATMANUL

Ba Léh; dar totuşĭ pré-cĭudate mi se par
Aste vorbe fără noĭmă....

RĂZVAN

Eştĭ Léh! Vaĭ, nu eştĭ Maghĭar!..
Némul se ĭea după taĭcă!.. După taĭcă! Bĭéta mamă
De loc nu se socotesce, de loc nu se bagă 'n samă!
Sărmana maĭcă, ce pórtă copilu'n sângele seŭ,
Ca să'ĭ dea suflarea vieţeĭ duce chinul cel maĭ greŭ,
Cu cântecul eĭ ne'nvaţă, cu laptele'ĭ ne nutresce;
Când plângem noĭ, ea, drăguţă, c'un zîmbet ne linişteşce
Şi plânge de bucuriă, vĕḑêndu-ne că zimbim;
Maĭca, cea de'ntâĭu fiinţă pe care noĭ o ĭubim,
Cea de'ntâĭu ce ne ĭubesce, nu'ĭ nemică!.. Totu'ĭ tată!..
O, dreptate omenéscă! O, dreptate blăstĕmată!..

HATMANUL (cu îngrijire)

Polcovnice! Tu mĕ sperii... Eştĭ bolnav... Eştĭ retăcit...

RĂZVAN

Maĭcă-mea a fost Româncă. Tată-meŭ... Maĭ în sfîrşit,
Eŭ... eŭ sînt Ţigan!

HATMANUL

O Dómne! Tu Ţigan?.. Nu'mĭ place gluma!..

RĂZVAN

Da! Ţigan, Ţigan!.. Eĭ bine, să te maĭ vedem acuma!...

HATMANUL (îşĭ pune mâna la frunte, se gândesce, apoĭ după o tăçere, în cursul căriĭa Răzvan îl privesce aţintit)

Întréga ţéră leşéscă...

RĂZVAN (apucându'l ĭute de mână)

Tacĭ, hatmane! Nu uĭta
Cine 's eŭ, ş'adu'ţĭ a-minte şi cine eştĭ dumnéta!..
În vĭéţă numaĭ o dată întâlniĭ în négra'mĭ cale
Una singură fiinţă cu simţirea dumitale,
Ce din falnica nălţime a nasceriĭ boerescĭ
Privind cu ochiĭ cu care tu, hatmane, mĕ privescĭ,
Cu mâna'ĭ îmĭ strînse mâna şi'mĭ vorbi cu omeniă.
Acea fiinţă e Vidra... nu soru-mea, ci soţiă.

HATMANUL (sculându-se şi răzĕmându-se pe umeriĭ luĭ Răzvan)

Am făcut, ca Léh şi hatman, tot ce'n putinţă mĭ-a stat,
Şi nemic, nemic în lume, din parte'mĭ n'aş fi cruţat,
Ca să căştig ţereĭ mele pe ĭubitul meŭ tovarăş...
Dar nu'ĭ chip! Să fim prietenĭ! Mâna ta!... spuindu'ţĭ
érăş
Că primĭam cu bucuriă un ginere ca Răzvan!...

VULPOĬU (intrând ĭute)

Polcovnice! Dela ţéră un boer... Un Moldovan...

(Lasă să între Başotă şi ese. Răsvan face o mişcare de mirare. Başotă, vĕdênd pe hatman, se opresce în uşă)

HATMANUL

Boerule din Moldova! Nu tĕ cunosc pîn'acuma,
Şi totuşĭ te rog dă'mĭ voe ca să'ţĭ spun o vorbă numa...

Norodul vostru se ḑice c'óre-şĭ-când ar fi venit
Şi s'ar trage tocma-tocma din Rîmul cel pré-vestit;
Dar cum óre vreţĭ ca lumea să v'asculte, să vĕ créḑă,
Când întrégă firea vóstră cu totul se depărtéză
Din obiceĭul acelor ómenĭ agerĭ şi vîrtoşĭ,
Pe care voĭ cu trufiă ni'ĭ arătaţĭ ca strămoşĭ?
Rîmleniĭ ceĭ din vechime căutaŭ fără 'ncetare
Ca să scóţă la lumină tot ce'ĭ bun şi tot ce'ĭ mare,
Încât la plug şi la sapă găsĭaŭ adesea bărbaţĭ
Cu carĭ se fălesce lumea: pe Catonĭ şi Cincinaţĭ...
La voĭ însă, când o rază
De sóre pĕtrunde'n ţară,
Toţĭ se scólă, toţĭ turbéză,
Toţĭ voesc s'o dea afară!..

(arată la Răzvan şi ese)

BAŞOTĂ (închinându-se)

Cer ĭertare; viŭ d'a-dreptul dela drum şi plin de prav.
Mĕ chĭamă...

RĂZVAN

Sciŭ cum te chĭamă, jupâne mare vatav!
Ne cunóscem fórte bine.

BAŞOTĂ (închinându-se)

Luptându-te cu Muscaliĭ,
Umplut-aĭ Moldova 'ntrégă de numele dumitale,
Şi slava, ce-o căştigaseşĭ, nu puţin a maĭ crescut
Prin vestea că maĭ în urmă şi pe Tătarĭ ĭ-aĭ bătut;
Decĭ, icóna matalutțeĭ, la Cracovia lucrată
Şi care, cum eştĭ acuma, întocmaĭ astfel te-arată,

Stăpânul meŭ Aron-Vodă o ţine 'n palatul seŭ,
Unde cu multă plăcere putut-am s'o vĕd şi eŭ;
Şi cum o veḑuĭ, pe dată ḑis'am: mare, mare, mare!
Nas de şoĭm! o frunte'naltă! din ochĭ inima tresare!
Maĭ în sfîrşit, tótă faţa numaĭ duh şi numaĭ foc!...
Căcĭ pe ceĭ aleşĭ de sórtă eŭ unu'ĭ ghicesc pe loc...

RĂZVAN

Nasul meŭ, ochiĭ şi fruntea vor fi fost de tot altminte;
Aşa dar nu'ĭ de mirare că nu'ţĭ maĭ aducĭ a-minte!..
Ş'apoĭ alt-ceva maĭ este: eŭ eram atât de mic,
Încât vătavul cel mare, zărind un sărman pitic,
Nu vrea nicĭ să'l bage 'n samă saŭ d'aprópe să'l privescă,
Ş'ar fi putut cu picíorul ca pe-o muscă să'l turtéscă!
Piticul însă de-atuncĭa, speriat de-un vis grozav,
N'a uĭtat şi n'o să'l uĭte, pe-acel puternic vatav...
Dar lăsând acestea tóte, spune'mĭ, cinstite jupâne,
Ce'ntămplare, ce furtună te-o fi aducênd la mine?

BAŞOTĂ (închinându-se)

Măria sa Aron-Vodă, din voea luĭ Dumneḑeŭ
Moşténul ţĕreĭ Moldoveĭ, domnul şi stăpânul meŭ, —
Ba şi naş, căcĭ maĭ de-ună-ḑĭ, din părintésca sa milă,
Mĭ-a făcut nespusa cinste de-a'mĭ boteza o copilă, —
Mĕ trimite cu soliă la polcovnicul Răzvan,
Ca să'ĭ spuĭu că'l chĭamă ţéra, dându'ĭ un loc în divan...

RĂZVAN

În divan?...

BAŞOTĂ (închinându-se)

Sîntem în luptă cu puterile păgâne,
Şi după câte se spune, o să maĭ vedem ca mâne

Că şi Léhul trece Nistrul Turculuĭ în ajutor.
Un resboĭu atât de straşnic nu'ĭ tocmaĭ lucru uşor!
Deşi Nemţiĭ şi Munteniĭ sînt legaţĭ cu noĭ frăţesce,
Deşi oştĭ avem destule, deşi hrana nu lipsesce,
Totuşĭ este trebuinţă şi de-un hatman ispitit:
Stăpânul meŭ Aron-Vodă la dumnéta s'a gândit...

RĂZVAN (ĭute)

Cum aĭ spus? Ce ḑicĭ? Eŭ hatman? Maĭ spune dar înc'o dată!..
Hatman?.. Hatman în Moldova?.. Ce 'ntîmplare n'aşteptată!..

BAŞOTĂ (închinându-se)

Sărut mâna. Merg la gazdă şi staŭ gata orĭ-şi-când
La porunca dumitale... Cred c'o să plecâm curând?..

(Ese cu multă umilinţă, pe când Vidra se arată în altă uşă, oprindu-se fără a fi vĕḑută de Răzvan).

RĂZVAN (după o tăcere)

Acest om fără dreptate de nu m'arunca'n robiă,
Eŭ n'aş fi cătat lumină la codru şi'n haĭduciă;
De nu mĕ ducea norocul în umbra negreĭ pădurĭ,
Pe minunata mea Vidră n'aş fi'ntălnit-o aĭurĭ;
De nu ĭubĭam o femee cu o inimă seméţă,
N'aş fi găsit în resbóe un nume ş'o noŭă vĭéţă!..
Acest om, fără s'o scie, m'a rădicat pîn'aci:
O Dómne! căile tale cine le póte ghici!

Tu, ce pe dușmaniĭ noştri ades ni'ĭ facĭ o unéltă,
Prin care ne'mpingĭ cu'ncetul la ţinta cea maĭ înaltă!..

VIDRA (apropiindu-se)

Jupâne!.. Jupâne hatman!

RĂZVAN (strîngêndu-ĭ mâna)

Tu o sciĭ?..

VIDRA

Ţí-a maĭ remas
Să facĭ pe calea măririĭ un singur, un singur pas!

RĂZVAN

Un pas?..

VIDRA

Ca s'apucĭ cu fală scaŭnul luĭ Ştefan cel Mare
Şi patru-ḑecĭ miĭ de óste să te-aştepte 'n ascultare,
Bucuroşĭ a 'nfige lancea, în ce parte'ĭ va 'ndrepta
Un deget al mâneĭ tale, o vorbă din gura ta!

RĂZVAN (turburat)

Scaŭnul luĭ Stefan cel Mare?..

VIDRA

Stefan cel Mare, ĭubite!

RĂZVAN (punênd mâna pe brațul cel legat)

Sciĭ tu óre că Tătariĭ pórtă săgețĭ otrăvite?..
Astă rană...

VIDRA (zîmbind)

Astă rană?.. Eĭ bine?.. Ce'ĭ?.. Să vedem!..
Te temĭ de mórte, Răzvane?.. De când asta?..

RĂZVAN

Da, mĕ tem!..
Nu mĕ temeam maĭ 'nainte, pînă ce cu desfĕtare
Nu gustaĭ, Vidro ĭubită, din fagurul de-a fi mare!

VIDRA

Așa'ĭ, Răzvane, că'ĭ dulce?..

RĂZVAN

O, nepóta luĭ Moțoc!
Sufletul meŭ fără tine n'ar fi cunoscut de loc
Astă simțire cĭudată, ce 'l îndémnă să dorécă
Jos la picĭórele sale tótă lumea să privéscă!..

VIDRA

Și numaĭ tu ca un munte ce primesce cel de'ntâĭ
Mândrul sóre, pe când nóptea stă culcată peste vâĭ!..

RĂZVAN

O da! Voesc a fi mare, precum Sbĭerea cu grămadă
Voesce movile de-aur numaĭ la dînsul în ladă!

(Sbĭerea scote capul prin uşa din fund)

Insă rana! Braţu'mĭ arde... O săgétă cu venin!

SBÎEREA (înaintând)

Vindeţĭ? Dacă daţĭ maĭ eften, eŭ plătesc acum pe-şin...

CÂNTUL V

M Ă R I R E A

Aşa s'a plătit şi luĭ Răzvan reul
ce'l făcuse şi el luĭ Aron-Vodă...

MIRON COSTIN, cap. II.

F E Ţ E L E :

RĂZVAN, hatman moldovenesc.
VIDRA.
BAŞOTĂ.
SBÎEREA.

TĂNASE, | **REDAŞUL** | **VULPOÏU** } căpitanĭ.
ŞOLTUZUL.

UN COPIL.

MAĬ MULŢĬ CĂPITANĬ ŞI TÎRGOVEŢĬ.

Palatul luĭ Răzvan în Iaşĭ.

(Reḑaşul şéde gânditor, fluerând o doĭnă, cu capul plecat pe mână. Afară se aud din depărtare împuşcăturĭ de tun).

VULPOĬU (intrând)

Bună ḑiŭa, căpitane!

REḐAŞUL

Ḑiŭa rea, nu ḑiŭa bună:
Unde veḑĭ tu bunătate, când tot fulgeră şi tună?
Măĭ Vulpoĭule, nu'ĭ bine...

VULPOĬU

Te pré poftesc maĭ întâĭ
Să te'nveţĭ a nu'mĭ maĭ ḑice nicĭ «Vulpoĭule», nicĭ «măĭ!»
Sînt căpitan ca şi tine, şi nu's căpitan deglabă:
Te rog dar să'mĭ ḑic de-acuma: căpitane...

REḐAŞUL

Mare trébă!
Nu cum-va să'ţĭ ḑic «jupâne» saŭ «boerule»? Ce spuĭ!
Maĭ aştéptă! De-o cam dată puneţĭ, dragă, pofta'n cuĭ!..
Léhul ne trimite 'ntr'una ghĭulele peste ghĭulele,
Noĭ stăm închişĭ în cetate ca dobitocul în pele,
Merinda se 'mpuţinéză, érbă de puşcă mĕ tem
Că peste doĕ-treĭ ḑile de léc n'o să maĭ avem,
Şi tu te gândescĭ acuma, móră stricată! dihane!
A da lege şi poruncă ca eŭ să'ţĭ ḑic: căpitane?..

VULPOIU

Te sperià Léhul?.. Asta'ĭ..? Apoĭ pe pace să fiĭ.
Noĭ ne-am înfrăţit cu dînşiĭ.

REDAŞUL

Dar tu de unde o sciĭ?..

VULPOIU

Drace! Vulpoĭu ce nu scie? Ascultă, să'ţĭ spuĭu pe faţă.
Măria sa Aron-vodă trimis'aŭ adĭ diminéţă
Chĭar pe Başotă vatavul drept la hatmanul leşesc...

REZAŞUL

Şi credĭ tu?...

VULPOIU

Cu bună samă! Nicĭ decum nu mĕ'ndoesc!...
Leşiĭ sînt gata la pace... Vreĭ dovedĭ? Eĭ bine, ĭată!..
Dîntâiŭ cetatea Suceveĭ nu s'a luat nicĭ o dată
Şi, prin urmare, nicĭ astădĭ nu se ĭea aşa uşor;
Apoĭ Başotă vatavul e un faĭmos vorbitor,
Şi decĭ, îndrugând la flécurĭ, pe Leşĭ o să'ĭ ameţéscă,
Că'ĭ sciut ce fel de pómă'ĭ înţelepcĭunea leşéscă;
În sfîrşit, duşmanul vede că nu'ĭ glumă cu Răzvan,
Cunoscêndŭ'l din aprópe că'ĭ suflet de hoţoman!..
Aşa dar la dracu luptă, ducă-se naĭbeĭ vrăjmaşul,
Tîrgu'ĭ rupt, pacea'ĭ făcută, n'aĭ strica nicĭ aldămaşul;
Cărşmăréśa nu'ĭ departe: o măsură doĭ şalăĭ
Cotnar din viĭa domnéscă..,

REḌAŞUL

Măĭ Vulpoĭule...

VULPOĬU

Ĭar «măĭ»?
Nu poţĭ să ḑicĭ: «căpitane»?...Ḑeŭ c'o s'ajungă la cértă!..

REḌAŞUL

Bre, n'am vĕḑut pîn' acuma o făptură maĭ deşértă,
Trăsni-te-ar căpitănia, căpitane mare fléc!
Sînt sute de semne rele, ĭar bune nu's nicĭ de leac.
Hatmanul nostru, de pildă, când întră, când vrea să esă,
Mereŭ se tot poticnesce, intrând şi eşind din casă...

VULPOĬU

Dec! Astea sînt semne bune!

REḌAŞUL

Semne bune?

VULPOĬU

Negreşit!
Este rĕŭ când omul cade, ĭar nu când s'a poticnit...

REḌAŞUL

Veḑĭ că ş'alt ce-va maĭ este...

VULPOĬU

Orĭ-şi-câte mi s'ar spune,
Tălmăcind cum se cuvine, tóte semnele sînt bune!

TĂNASE (intrând)

O veste, copiĭ!... O veste!...

VULPOĬU

Căpitanĭ, ér nu copiĭ!
Te rog, căpitan Tănase, ca şi dumnéta s'o sciĭ...
Am ajuns şi eŭ o dată să fiŭ un obraz în lume,
Şi tocmaĭ acuma nimenĭ nu vrea să'mĭ ḑică pe nume!..

REḐAŞUL

Ce veste?

TĂNASE

O veste mare. Vatav Başotă 'n sfîrşit
Împăcâ tréba cu Leşiĭ, şi domnul a iscălit...
Avem pace chĭar la vreme: ne lipsĭaŭ hrana şi pravul,
Nu era chip a maĭ merge...

VULPOĬU

Isteţ maĭ e şi vatavul!

REḐAŞUL

Cu Leşiĭ?.. Asta'ĭ nemică!.. Maĭ este Turc şi Tătar...

VULPOĬU

Haĭda-de! Eĭ sînt departe... Grijă le porţĭ în zadar...

TĂNASE

Ba nu'ĭ vorbă că's departe; dar Leşiĭ se'ndatoréză
A ne tocmi şi cu dînşiĭ...

REḐAŞUL

Cine'ĭ nebun ca să'l créză!

(Afară se aud strigăte: să trăéscă Aron-vodă)

VULPOÏU

Aron-Vodă să trăéscă... Audiţĭ, ce chiŭ? ce zvon?
Mult maĭ ĭubesce norodul pe Măria sa Aron!

TĂNASE

Adecă, orĭ-ce s'ar dice, e un vodă cum se cade:
Pe sărăcimea o cruţă, pe ceĭ cu căftan îĭ rade,
Ĭar nu lasă pe cĭocoĭul, fără fund şi fără dop,
Să despóe tótă ţéra, cum făcea Petrea cel Şchĭop!...
Insă nu'ĭ lucru temeĭnic a noroduluĭ strigare.
Sînt bătrân. Vĕduĭ cam multe ... Strigaŭ alţiĭ şi maĭ tare:
Să trăéscă Lăpuşnénul, şi'l vicleniră urît;
Despot-vodă să trăéscă, ş'apoĭ mi l'aŭ omorît;
Să trăéscă Ştefan Tomşa, şi'l goniră ca pe-un câne;
Ión-vodă să trăéscă, şi'l dete'n ghĭare păgâne...
Intr'o clipă Lăpuşnénul, Tomşa, Despot şi Ion
Fură sus şi jos d'o dată... Vaĭ şi de vodă Aron!
Una crede ş'alta spune, ĭar face din zăpăcire
Necredute şi nespuse: aşa'ı Românul din fire.

REDAŞUL

Bine-ar fi s'avem odihnă! După ce dela divan
Mĭ-am căştigat judecata, mulţumită luĭ Răzvan,
Cum aş maĭ sbura, bădiţă, să'mĭ maĭ vĕd de redăşiă!..

VULPOÏU

Nu'ţĭ este greŭ, căpitane, ca să spuĭ o nerodiă?
Eŭ unul, din diulica de când m'am căpitănit,
Uitta-am nu redăşia, ci chĭar codrul înverdit!...
Ş'aice 's ca şi'n pădure, avênd puterea de-a face,
Fără frică de pedépsă, tot ce vréŭ şi tot ce'mĭ place.

Neghïobiĭ, ce nu m'ascultă, staŭ la pândă de'ĭ ochesc,
Apoĭ mi'ĭ ïeaŭ la bătae, mi'ĭ închid şi mi'ĭ globesc....
Sîntem ómenĭ, căpitane, pentru carĭ totul e lesne,
Căcĭ lumea cea maĭ măruntă nu ne-ajunge nicĭ la glesne.
Venit-aŭ apa la móră! Vom măcina cât putem:
Să ne folosim de timpurĭ când alţiĭ de noĭ se tem!...
Ce să te maĭ plângĭ atâta pentr'un païu de reḑăşiă,
Când acuma ţéra'ntrégă e pentru noĭ o moşiă!...

RĂZVAN (intră fórte tulburat)

Bine că sînteţĭ aice!... Unde'ĭ Vidra?.. Ascultaţĭ!..
Mergeţĭ!.. Pe toţĭ căpitaniĭ pe dată să mi'ĭ chemaţĭ!..
Eŭ v'am fost ca ş'un părinte!.. Adunaţi-ĭ maĭ în pripa!..
Timpul sbóră!.. Maĭ de grabă!.. Intr'o clipă! într'o clipă!..

(ese prin uşa din stânga)

VULPOÏU

Ha, ha! Inţeles'aţĭ óre vr'un singur cuvînt măcar?
Mĕ tem că hatmanul nostru e cu treĭ róte la car...

REḐAŞUL

Ce'ţĭ spuneam eŭ dineóră? Tot la vorba ceea vine:
Poticnéla'ĭ mare lucru... Mâĭ Vulpoïule, nu'ĭ bine!..

VULPOÏU (furios)

Mâĭ? Iar mâĭ?...

TĂNASE

Noĭ perdem vremea, tot la flécurĭ înşirând!..
Haïdem! Pe toţĭ căpitaniĭ să'ĭ adunâm maĭ curând.
Hatmanul scie ce face. El învaţă, el respunde.
Este datoria nóstră ca să'l ajutăm orĭ-unde...

Eŭ sciŭ că'n ţéra Moldoveĭ unul e Răzvan, mĕ jur!
Pĕcat că'ĭ Ţigan... La dracu!.. Asta'ĭ singuru'ĭ cusur!

(es toţĭ prin uşa din fund, pe când prin cea din stânga intră Răzvan şi Vidra)

RĂZVAN

Da! S'aŭ împăcat cu Leşiĭ...

VIDRA

Şi cu păgâniĭ?

RĂZVAN

Firesce!

VIDRA

Trebuĭa tu să'ĭ daĭ sfaturĭ....

RĂZVAN

Dela mine nu primesce...
Atâta'ĭ maĭ rĕŭ! Ĭubito, cată drept în ochiĭ meĭ!
Drept!.. Aşa!.. Spune'mĭ acuma, nu citescĭ nimic în eĭ?..

VIDRA (cu nedomerire)

Sînt tulburĭ...

RĂZVAN

Tulburĭ? Atâta?... Fórte bine! Vrea să ḑică
Nicĭ Aron-Vodă în ochi'mĭ n'a putut ceti nemică!..
Ochiĭ mĭ-aŭ fost cu credinţă...

(strîngênd pumniĭ şi cu un glas înecat)

Vidro! Vidro!.. Eŭ voesc
Negreşit una din doĕ: saŭ mórte, orĭ să domnesc!

VIDRA

Asta'ĭ şi dorinţa Vidreĭ... Insă trebuĭ amînată...
Nu'ĭ timp...

RĂZVAN

Astăḑĭ, astăḑĭ, astăḑĭ; saŭ astăḑĭ, orĭ nicĭ o dată
Aron se'mpacă cu Leşiĭ, şi cu ajutorul lor
Se'ntăresce la domniă, pe când eŭ sughiţ şi mor!
Aron se'mpacă cu Leşiĭ, şi sabia'mĭ nu maĭ póte
Prin duşmanĭ să mĕ slăvéscă, ĭar slava duce la tóte!..
Aron se'mpacă cu Leşiĭ... Fără nume, fără tron,
Ce fac eŭ?.. Respunde'mĭ, Vidro!.. Aşa dară, jos Aron!..

VIDRA

Nu te grăbi!.. Mĕ'ngrijesce o presimţire cĭudată,
Şi presimţirea femeiĭ nu se'nşélă nicĭ o dată...

RĂZVAN

Vorbe secĭ!

VIDRA

O nu, Răzvane! Chĭar astăḑĭ eŭ am visat
O vedeniă grozavă, un lucru înfricoşat...
Maĭca ta 'n haĭne cernite din mormînt păşĭa spre mine,
Ochi'ĭ se'necaŭ în lăcrimĭ, peptu'ĭ gemea de suspine,
Şi durerea'ĭ, plămădită cu mănia la un loc,
Imĭ striga din gura'ĭ mórtă: pĭeĭ, nepóta luĭ Moţoc!..

RĂZVAN

Vise! O nimică tótă! Luptătorul, care'n vĭéţă
Intâlnesce la tot pasul însăşĭ mórtea faţă'n faţă,

Încât i se par acuma d'o potrivă morţĭ şi viĭ,
Nu'l tulbură o nălucă ce speriă pe copiĭ!...
Ş'apoĭ unde'ĭ acea Vidră, care'mĭ tot spunea o dată
De-a nu fi ca micĭ pĕrae, ci ca Dunărea cea lată?
Unde'ĭ acea Vidră, care ḑi şi nópte me'nvĕţa
Că pîn' şi ĭubirea ţĕreĭ e pofta de-a se'nălţa?
Unde'ĭ acea mare Vidră, ale căriĭa cuvinte,
Ca o sĕmînţă mĕruntă, îmĭ cădeaŭ adânc în minte,
Şi din taĭnicele brazde ale sufletuluĭ meŭ,
Prinḑênd rădăcinĭ cu'ncetul, desvălindu-se mereŭ,
Eşir'acuma de-o dată, pline de suc şi de vĭéţă,
Riḑênd de viscolĭ, ca bradul încins cu sute de braţă?
Unde'ĭ Vidra?.. De 'nainte'mĭ stă un chip tremurător,
Ce de spaĭmă crede'n umbre şi plânge de spaĭma lor...
Aşa? Tu, ce-aĭ fost în stare, cu'mbrăncirĭ necontenite
Pîn' la marginea măririĭ să m'aducĭ pe nesimţite,
Tocmaĭ astăḑĭ, când ajungem la doritul nostru mal,
Te'ngrozesce faţa măriĭ ce ridică val pe val?..
Află dară, că degĭaba unda muge, vîntul geme;
Răzvan, împins pîn'aice, de furtunĭ nu se maĭ teme,
Şi călcând cu desperare peste undă, peste vînt,
Va sci să mérgă 'nainte: saŭ la tron orĭ la mormînt!..

(Intră Reḑaşul, Vulpoĭu, Tănase şi maĭ mulţĭ căpitanĭ)

VIDRA

Mĕ duc să mĕ'nchin, Răzvane... Numaĭ în ḑile de gónă
Omul uĭtă necredinţa şi'nţelege o icónă!..

(ese)

CĂPITANIĬ

Să trăescĭ!

RĂZVAN

Nu'ĭ timp de vorbe!.. Pe când vitézul Mihaĭu
Scaldă Ţéra-Muntenéscă, dela Gĭurgĭu pîn' la plaĭu,
In sângele de năpârcă al urdiilor păgâne;
Pe când Jigmon Ungurénul, la hotarele române,
Păscut cu noĭ împreună de şérpele veninos,
Işĭ pune peptul în luptă pentru crucea luĭ Hristos;
Pe când Némţul, Francul, Papa, ţerile creştine tóte,
S'aŭ unit ca să dobóre spurcata păgănătate;
Numaĭ Leşiĭ ceĭ sburdalnicĭ sînt cu Turcul înţeleşĭ,
Ĭar domnul Aron al vostru s'a tocmit argat la Leşĭ!
Sînteţĭ Românĭ, şi Româniĭ n'aŭ suferit nicĭ o dată
Pe fruntea domnilor ţeriĭ măcar o singură pată!
Un vodă'ĭ un fel de doftor, şi norodul, fraţiĭ meĭ,
Nu'ĭ dator să fie jertfa doftorilor celor reĭ!..
Mulţĭ domnĭ avuse Moldova; ceĭ bunĭ aŭ domnit o vĭéţă,
Ceĭ-lalţĭ aŭ purtat cununa o singură diminéţă;
Căcĭ făcêndu-se lumină şi sórele fiind sus,
Poporul da jos pe-aceĭa pe carĭ poporul ĭ-a pus!..
Un vodă, ca orĭ-şi-cine, îşĭ ĭea plata după faptă...
M'aţĭ înţeles? Vremea trece...

CĂPITANIĬ

Jos Aron!..

RĂZVAN (arătând uşa)

Ţéra v'aşteptă!

(Căpitaniĭ es, afară de Vulpoĭu şi de Tănase)

VULPOĬU

Să'l ucidem?..

RĂZVAN

Nu, lăsaţi'l... Domniĭ când nu maĭ domnesc
S'asémĕnă cu strigoiĭ: eĭ umblă, dar nu trăesc...

VULPOÏU

Bine!..

RĂZVAN

După ce'l veţĭ prinde, să daţĭ semne din pistóle...

VULPOÏU

Inţeleg!.. Ş'apoĭ să facem, ca norodul să se scóle
Ş'adunându-se cu glótă, mic şi mare pe maĭdan,
Să sbere dobitocesce: trăéscă vodă Răzvan!..

RĂZVAN

Pe Başotă...

VULPOÏU

Sciŭ! Cu dînsul voĭu avé chĭar eŭ a face:
De mult îl pândesc de-aprópe, că nicĭ de frică nu'mĭ place!..

(ese)

TÂNASE

O să plec şi eŭ îndată, numaĭ o vorbă să'ţĭ spuĭ...
Facĭ reŭ!...

RĂZVAN

De ce?

TÂNASE

Apoĭ bine, nu se cade orĭ-şi-cuĭ
A şedé pe scaŭnul ţereĭ...

RĂZVAN

Ce 'nsemnéză?..

TÂNASE

Prósta minte

Ar vré să 'ndulcéscă vorba şi nu găsesce cuvinte...
Dă'mĭ voe să'ţĭ spuĭu pe faţă...

RĂZVAN

Spune verde, moş-Tănas!

TĂNASE

Despot fu Grec, Ión-vodă fu Armén şi Ĭancu Sas...
Dar orĭ-şi-cum pîn'acilea, din mila dumneḑeéscă,
Noĭ n'am avut nicĭ un vodă... sciĭ!.. Ţéra o să cărtéscă.
Ce să'ĭ facĭ!. Maĭ bine hatman. Să nu fi fost tată-teŭ..!

RĂZVAN (încruntat)

Cum?..

TĂNASE

Apoĭ de! Bătrăneţe!.. Să ne ĭerte Dumneḑeŭ!..

(ese)

RĂZVAN

(se aşéḑă cu capul plecat pe mânĭ, apoĭ se scólă, face în tăcere câţĭ-va paşĭ prin odaiă, se opresce pe loc)

Nu 'ĭ greŭ încă patru ḑile de-a ne maĭ lupta'n cetate,
Pîn'ce tabĕra luĭ Jigmon va lovi pe Leşĭ la spate...
D'o cam dată, pîn'atunce, nu ne temem de păgânĭ:
Ramazanul lor maĭ ţine tocmaĭ doĕ sĕptĕmânĭ...
M'am gândit bine la tóte... Căte grijĭ şi câte trude
Numaĭ ca s'apucĭ domnia!..

(cu tulburare)

Dar pistolul nu s'aude!..

(ascultând)

Nu!.. Tot nu!..

(îşĭ fréca fruntea, se aşéḑă érăşĭ pe divan şi plecă capul pe mânĭ)

VIDRA (intrând încet)

Acum, ĭubite, nu'ĭ timp a maĭ cugeta!
Stéŭa luĭ Răzvan e mare: încrede-te'n stéŭa ta!..
Fiĭ bărbat în orĭ-ce sórtă: şi'n cădere, şi'n izbândă,
Privind cu sângele rece la resplată saŭ osîndă!..

RĂZVAN (sculându-se)

Tu n'aĭ audit pistolul?

VIDRA

De nu veĭ avé noroc,
Blăstemul o să izbéscă pe nepóta luĭ Moţoc,
Care din cupa măririĭ s'a străduit să te'mbete.
Şi nicĭ ea nu'ĭ vinovată! Nu!.. Sînt némurĭ cu pecete,
In carĭ Dumnedeŭ sădesce vr'un bine saŭ vr'un pĕcat,
Ş'apoĭ toţĭ d'acela-şĭ sânge îl moştenesc ne'ncetat!
Némul luĭ Moţoc nu póte s'aĭbă altă cugetare,
Decât numaĭ-numaĭ-numaĭ văpaea s'ajungă mare!..

RĂZVAN

Tu n'aĭ audit pistolul?.. Pistol!.. Nu l'aĭ audit?
Spune!..

(cu furiă)

Ureche! Ureche!..

(afară se aude o împuşcătură)

A!. De-acuma s'a sfîrşit!
Sînt domn! Trăéscă domnia!..

(cu amărăcĭune)

Cât de lesne, cât de ĭute

Se restórnă domniĭ țeriĭ, cel mult în ḑece minute!

(către Vidra)

Dar tu nu maĭ spuĭ nemica? Maĭ dinióră mĭ-aĭ ḑis
Nu sciŭ ce... ba mi se pare... de!.. îmĭ povestĭaĭ un vis..
Maĭ spune-mi'l înc'o dată...

VIDRA (îngenunchiând)

Iţĭ mulţumesc, Dómne Sfinte,
C'aĭ auḑit cu'ndurare o rugăcĭune ferbinte!..

(se scólă)

Creḑut'aĭ óre, Răzvane, că se póte speriea
De nesce deşerte vise chĭar o inimă c'a mea?
Gândit'aĭ óre, ĭubite, c'o nălucă muerésćă
Ar puté glasul măririĭ în peptu'mĭ să'l năbuşéscă?..
Vîntuleţul, ce-adiéză pintre viţe din lăstar,
Remâne fără putere în faţa unuĭ stejar,
Pe care numaĭ furtuna îl sgudue şi'l sfăramă...

RĂZVAN

Furtună?..

VIDRA

Cea maĭ cumplită!

RĂZVAN

Eştĭ dómnă, Vidro...

VIDRA

Sînt mamă!..

Aicĭ copilul se mişcă... Simţindu'l în sînul meŭ,
Uĭt tóte şi văd acuma, văd că's femee şi eŭ!..

(afară se aud strigăte: să trăéscă Răzvan-Vodă)

RĂZVAN

Ascultă, ĭubito Vidră! Ascultă, scumpo soţiă!..
Sângele nostru din légĕn va moşteni o domniă!..

(intră şoltuzul şi maĭ mulţĭ tîrgoveţĭ

ŞOLTUZUL (închinând luĭ Răzvan pe o tablă de argint strugurĭ şi spice de grâŭ)

După datina străbună, remasă dela maĭ marĭ,
Eŭ, şoltuzul ot-Sucéva cu ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ pĕrgarĭ,
Aleşĭ ca să fim în fruntea tîrgoveţilor d'aice,
Dorim mărielor vóstre anĭ mulţĭ şi vĭéţă ferice,
Incât să'ncingeţĭ Moldova, asemenea unuĭ brâŭ,
Numaĭ cu liveḑĭ de strugurĭ, numaĭ cu câmpiĭ de grâŭ;
Căcĭ norodul, dând domnia, se mulţumesce cu póme,
Ca să nu péră de sete şi să nu móră de fóme..

RĂZVAN

Primesc din mânile vóstre prinosul de bun ogur,
Ş'a fi părintele ţereĭ făgăduesc şi mĕ jur:
Nu voĭu uĭta nicĭ o dată, c'a Românuluĭ tăriă
Este plugul şi cântarul maĭ pre sus de boeriă...

ŞOLTUZUL

Tot după vechĭ obicee, păstrate din véc în véc,
Ales'am din sînul nostru băétul cel maĭ sărac,
Pentru ca mărieĭ tale din gura'ĭ copilăréscă
Să dea, fără să se témă, o povaţă bătrânéscă...

Copile! sărută póla îmbrăcămintei domnescĭ,
Şi cum veĭ puté maĭ bine, oraţia s'o citescĭ!

BĂÉTUL (după ce sărută mâna ce'ĭ întinde Răzvan)

Măria ta!
Nu te supĕra,
Ci fiĭ bun a ne asculta!
Îţĭ vom spune cam multe
Şi mărunte,
Dar tot lucrurĭ plăcute,
Să fie drag orĭ-şi-cuĭ să ne-asculte
O sută de anĭ să domnescĭ,
Pe duşmanĭ să'ĭ biruescĭ,
Pe vrăjmaşĭ să'ĭ pedepsescĭ,
Pe Turcĭ
Să'ĭ puĭ în furcĭ,
Pe Tătarĭ
Să'ĭ puĭ în parĭ,
Pe Leşĭ şi pe Cazacĭ
Să'ĭ daĭ la dracĭ,
Alta să nu le facĭ;
Pe Ungurĭ şi pe Nemţĭ
Tot acolo să'ĭ trimeţĭ;
Ş'aşa maĭ departe,
Ca toţĭ să'şĭ aĭbă parte,
Ş'aşa înainte
Ca toţĭ să'nveţe minte,
Ş'aşa rândurĭ-rândurĭ
Ca toţĭ să se pue pe gândurĭ!..
Dar cu Moldoveniĭ teĭ,
Măcar de-o fi şi reĭ,
Măria ta să fiĭ bun cu eĭ;
Şi de'ĭ vedé uniĭ şi desculţĭ,
Măria ta tot să'ĭ asculţĭ;
Căcĭ norodul e cam năzdrăvan:
Face multe pozne într'un an;
Şi ţéra 'ĭ cam nebună:

Face multe pozne şi'ntr'o lună;
Ba la'ndĕmână
Şi'ntr'o septămână;
Iar de nu te'ĭ păḑi,
Chĭar într'o ḑi
Multe'ĭ auḑi!

RĂZVAN (dându'ĭ o pungă)

Destul! Să trăescĭ, băete!..

(intră Reḑaşul, Tănase şi maĭ mulţĭ căpitanĭ)

REḐAŞUL

Măria ta! Sănĕtate!
Isprăvit'am tótă tréba fără multă greutate:
P'Aron-vodă la recóre în spătăriă l'am pus;
Boeriĭ, Mitropolitul, pe toţĭ la palat ĭ-am dus;
Maĭ în sfîrşit, lucru'ĭ gata!

RĂZVAN

Unde'ĭ Başotă?

REḐAŞUL

El are
Pe Vulpoĭu cu tótă céta de vînătorĭ în spinare.

RĂZVAN

Bine, dragiĭ meĭ tovarăşĭ!.. Stăpânirea'mĭ în curând
La toţĭ şi la fie-care va da resplată pe rând...

SBIERRA (intrând ĭute, speriat, perḑênd resuflul, cu o lădiţă în mână)

Jupâne!.. Mărite Dómne!.. Scapă-mĕ!.. Norodul pradă!
Sinete, zapise, ţéra, lumea'ĭ în acéstă ladă!..

RĂZVAN

Linişteşte-te, jupâne! Averea'ţĭ chĭar pe maĭdan
O poţĭ lăsa fără grijă în ḑilele luĭ Răzvan...

SBÎEREA (resuflând maĭ uşor şi făcênd semnul cruceĭ)

În ladă tot e maĭ sigur!.. Părăluţa cere paḑă:
Maĭ bine s'o ţiĭ sub chee, ca nemine să n'o vaḑă...

VIDRA

Dómne, soţule, stăpâne! Nu mĕ maĭ pot opri!..
Intr'un glas cu ţéra 'ntrégă, viŭ a'ţĭ urà ş'a 'ţĭ dori
O domniă fericită... Ba înc'aş maĭ vré ca mâne
Tu să legĭ într'o cunună tóte ţerile române,
Incât dela Marea Négră pîn'la falnicul Carpat
Să nu domnescĭ ca un vodă, ci ca Răzvan împĕrat!

CĂPITANIĬ

Da, da, da! Împĕrăţiă!.

TĂNASE (trist)

Ar fi bine d'o cam dată
Să remânem cu Moldova!

SBÎEREA

Ce om fără judecată!
Dar Moldova'ĭ sărăcită! Nu'ĭ chip alt-fel s'o cârpescĭ
Decât unind la o-laltă maĭ multe ţerĭ românescĭ...
Doĕ şi doĕ fac patru: cea maĭ dréptă socotélă!..

REḐAŞUL

Vulpoĭu avuse dreptate... Nu maĭ cred în poticnélă!..

Tóte semnele sînt bune !.. Măria ta, la palat
Ne-aştéptă mitropolitul cu toţĭ boeriĭ din sfat...

RĂZVAN

Să mergem! Voesc acuma din gura domnieĭ mele
Ţéra s'audă nădejdea d'a scăpa din ḑile grele.

SBÎERREA (cu umilinţă)

Stăpâne pré-milostive, unde'ĭ merge, merg şi eŭ;
Lada mea e'n siguranţă numaĭ lîngă domnul meŭ!.

(Toţĭ se pregătesc a eşi)

VULPOÎU (intrând cu spaĭmă)

Perduţĭ!..

TOŢI

Ce veste?..

VULPOÎU

Vătavul...

TOŢĬ

Ce'ĭ?..

VULPOÎU

Başotă..

TOŢI

Ḑi!..

VULPOÎU

Trădare!
Scăpâ din mânile mele, deschise pórta cea mare,
Leşiĭ aŭ umplut cetatea!..

(Sbĭerea cade mort, fulgerat de apoplexiă)

REḐAȘUL (clătind din cap)

Poticnéla!..

TĂNASE

Eŭ scieam
Că nu se cădea s'apuce scaŭnul țereĭ orĭ-ce neam.

VIDRA (luând pe Răzvan de mână)

Ĭubite! Nu sta pe gândurĭ... Când sórta te prigonesce,
Fiĭ mândru chĭar în cădere!..

CAPITANIĬ

Măria ta! Poruncesce!..

VIDRA

Și ce s'așteptațĭ voĭ óre dela vitézul Răzvan,
Decât paloșul în mână, și'nainte la dușman?

RĂZVAN (scoțênd sabia)

Să trăéscă négra mórte! Ne cunóscem fórte bine!..
Cine vrea s'o strîngă'n brațe, ĭată calea! După mine!..
Mórtea'ĭ mirésă,
Mormîntu'ĭ casă,
Vermiĭ sînt nașĭ,
Haĭ la vrăjmașĭ!

(ese urmat de căpitanĭ)

VIDRA

Mórte!.. Mórte!.. Dar se póte?.. Móră ómeniĭ ceĭ micĭ,
Precum călcâĭul turtesce moșoroĭul de furnicĭ;
Omul însă, care lumea pe palmă 'ĭ ar vré s'o pórte,
Zodia'ĭ, scrisă pe frunte, respinge pizmașa mórte!..

(se gândesce)

Dumneḑeule puternic! De ce maĭ facĭ uriașĭ,

Dacă 'n rînd cu toţĭ piticiĭ pradă morţiĭ vreĭ să'ĭ laşĭ?..
Cum? Cerésca ta dreptate se pogóră pîn' la fĭară:
Vulturul trăesce vécurĭ, ĭar musca d'abĭa o vară,
Şi numaĭ omul cel mare, stăpâne, tu'l osândescĭ
Ca să móră d'o potrivă cu muscele omenescĭ!..

(se cutremură)

O nu, nu! Răzvan nu móre!.. Orĭ-ce paĭu în astă lume
Trebuĭ s'aĭbă vr'o ursită, o ţintă, vr'un scop anume,
La care'ĭ dator să mérgă, de vîntul sorţiĭ împins,
Şi cade numaĭ atunce când este semnul atins!..
Calea luĭ Răzvan e lungă şi d'abĭa se desfăşóră:
Pîn' la capĕt e departe... Răzvan nu póte să móră!
Nicĭ chĭar Dumneḑeŭ el-însuşĭ nu schimbă ceea ce'ĭ scris!..

(ĭute)

In genuchĭ, Vidro!..

(îngenuchéză şi ridică ochiĭ în sus)

Iertare!..

(cu spaĭmă, punênd mâna la ochĭ)

Visul meŭ!.. Grozavul vis!..

(sculându-se cu tăriă)

Şi de ce eŭ staŭ aice, când Răzvan înfruntă focul?
Daţi'mĭ armă!.. Lângă dînsul, în primejdiă mĭ-e locul...

(se repede la armătura de pe părete şi se opresce)

Dar copilul meŭ, o Dómne!

(se cutremură)

Ce-aud?

(Din spațiŭ resună o voce ca un echo:)

Dar copilul meŭ?...

(Vidra cu grόză îșĭ întόrce fața spre ușă, ca și când ar vedé pe cine-va acolo)

Muma luĭ Răzvan!.. Mĕ 'ntrébă... Și ce'ĭ pot respunde eŭ?

(făcênd semnul crucíĭ)

Pĭeĭ, nălucă, pĭeĭ! Sînt mamă!..

(face un pas îndărăt)

Nu te apropià!..

(resună érășĭ echoul:)

Sînt mamă!..

(Vidra, sdrobită de emoțiune, se aruncă pe divan)

Ea vrea dinte pentru dinte! Muma mumeĭ cere samă!..

(face o sforțare și se scólă cu energiă)

Óre nu maĭ sînt eŭ Vidra?

(abătută)

E cumplit al mumeĭ dor!..

(pe prag apare Răzvan, greŭ rănit, ținut de Vulpoĭu și de Reḑaș. Vidra se repede înainte'ĭ)

A! Scăpat!.. Ce fericire!.. Tu!

RĂZVAN (cu un glas slab, pe când Vulpoĭu și Reḑașul îl pun pe divan)

Am biruit și mor!..

(arătând la cadavrul luĭ Sbĭerea)

Nu'mĭ ḑiceaĭ tu óre, Vidro, să fiŭ întocmaĭ ca Sbĭerea?
Eŭ cu cinstea și mărirea, el cu prada și averea!

(Vidra îngenuchéză și'șĭ ascunde fața în mânĭ)

Dar ce'ĭ maĭ trebuĭ acuma miĭ de galbenĭ în grămeḑĭ?
Ce'mĭ folosesce domnia?.. Pe-amîndoĭ aci ne veḑĭ
Praf, pulbere şi cenuşă!.. Nebunĭ, ce din lăcomiă,
El pentr'o bĭétă lescae, eŭ pentr'un cĭas de măndriă,
Ne-cruţând nemica'n lume, nesciind nemica sfînt,
Uĭtam că vĭéţa'ĭ o punte dintre légĕn şi mormînt!..

(cu durere)

Mi se'ntunecă vederea, dar vĕd ce-va de departe...
O jumătate din mine de cea-laltă se desparte...
Ah, veniţĭ, veniţĭ cu toţiĭ!.. Unde'ĭ bătrânul Tănas?..

REḐAŞUL

Apĕrându-te pe tine, mort în luptă a remas!..

(Vulpoĭu plânge)

RĂZVAN (în agoniă)

Ţigan!.. Ţigan!.. Apă!.. Apă!..

(cade mort peste Sbĭerea)

REḐAŞUL

Decât o aşa domniă,
Miĭ de tunete, maĭ bine'ĭ un petec de reḑăşiă!..
Zmeul zmeilor să'ncapă într'o şchĭópă de mormînt!..

VULPOĬU (cu spaĭmă)

Nu veḑĭ că'ĭ mórtă şi Vidra?. N'a ḑis un singur cuvînt,
Nicĭ o vorbă, nicĭ un ţipet, privind pe Răzvan că móre!..

VIDRA (sculându-se liniştită)

Voĭ puteţĭ vorbi ş'a plânge!..

VULPOĬU

Dómnă!..

VIDRA

Pe voĭ nu vĕ dóre!..

REĎAŞUL (cu furiă)

Dar tu l'aĭ ucis, cĭocóĭcă! Tu la mórte l'aduseşĭ!
O să mĭ-o plătescĭ acuma, tune-fulgere!...

(scóte cuţitul şi voesce s'o lovéscă)

VIDRA (cu sânge rece, arătând la uşă)

Să eşĭ!..

(Reďaşul lasă măna în jos şi plécă capul)

FINE

NOTE ISTORICE

Pag. 26. Adecă, nu'i vorbă, nicĭ calâiĭ nu sînt rarĭ...

Despre acéstă ocupațiune a Țiganilor, vedĭ Toppeltinus, Origines Transsylvanor. ed. 2, Vien. 1762, op. 6, p. 56. — Benkö, Transsylvania, Vinbod. 1778, t. 1, p. 502. — Miron Costin, Letop., t. 1, p. 231. — Grellmann, etc.

Pag. 27. Taĭ teŭ va fi fost, băete, o grózǎ de blăstĕmat
De-aŭ întortochĭat pe mă-ta în lingușirile luĭ!

Despre părințiĭ luĭ Răzvan, vedĭ Heidenstein, Rerum Polonicar. lib. XII. Francf. 1672, p. 315: «Rozvanum quemdam, qui matre Valacha, patre ex eo genere hominum, quos Ciganos vulgo vocant, natus.»

Pag. 33. Petru-vodă schĭopĕtézǎ, dar nu'ĭ slut...

Despre frumusețea luĭ Petru cel Schĭop, vedĭ Crusius, Turco-Graecia, Basil. 1584, p. 275. — Hammer, Geschichte d. Osmanisch. Reiches, t. 3, p. 205.

Pag. 38. Par'c'aș fi sigur că'ĭ érășĭ vr'un cântec nerușinat!

In pravila luĭ Vasile Lupul, publicată în 1643, dar basată pe nesce materialurĭ cu mult maĭ vechĭ, se prevede deja pedépsa pentru «cela ce va scrie versurĭ saŭ va scóte cântece întru ocară cuĭ-va...» Vedĭ Misail, Epoca luĭ Vasile Lupul, p. 54. — E remarcabil, că asemenĭ satire aŭ fost familiare străbunilor noștri chĭar în timpiĭ ceĭ primitivĭ aĭ Romeĭ; dovadă cele XII Table · «qui malum carmen incantasset...»

Pag. 42. Logofĕtul e viclén...

Mare-logofĕt era atuncĭ Luca Stroicĭ, unul din ómeniĭ ceĭ maĭ învĕţaţĭ şi ceĭ maĭ perfiḑĭ aĭ timpuluĭ, despre care veḑĭ monografia mea: Luca Stroicĭ, părintele filologieĭ latino-române, Bucurescĭ, 1864.

Pag. 42. Cată dar, dascăle, cată !...

Veḑĭ opiniunea luĭ Stefan Tomşa despre ómeniĭ ceĭ învĕţaţĭ, în Miron Costin, Letop. t. I, p. 231.

Pag. 43. Cumcă de-osândă se ĭértă pe cine'l vrea de bărbat
O copilă, o fecióră, un suflet nevinovat...

Acest sublim obiceĭu a existat în Moldova pînă la începutul seculuĭ nostru, după cum îşĭ maĭ aduc aminte bătrâniĭ. El se pare a fi o reminiscenţă a supremeĭ veneraţiunĭ, ce o avusese anticiĭ Romanĭ pentru virginitate.

Pag. 46. Ţiganul la mal se'nécă! Ţiganul îşĭ dete'n petec!..

O mulţime de asemenĭ proverbe şi anecdote despre Ţiganĭ, veḑĭ în Anton Pann, Povestea vorbeĭ.

Pag. 48. Furul să se dea aceluĭ, dela care a furat.

Acest obiceiŭ a existat deja în pravila cea perdută a luĭ Alexandru cel Bun, precum arată un călător, care a trecut prin Moldova în anul 1420. Veḑĭ Voyages et ambassades de Messire Guillebert de Lannoy, Mons, 1840: «les larrons jusques à neuf furent prins et a moy livrez la hart au col...» Pasagĭul întreg noĭ l'am reprodus în Arhiva Istorică, t. I, part. I, p. 129-30. In documente scrise românesce acésta se numesce: «a da pe fur de grumaz.» Originea obiceĭuluĭ se referă la legislaţiunea romană din cele XII Table. Veḑĭ Gaius, Comment. II, § 189: «liber verberatus addicebatur ei, cui furtum fecerat...»

Pag. 58. Ar fi redașĭ ca ș'aĭ nostri, numițĭ acolo moșnenĭ..

Reḑaș și moșnén sînt sinonimĭ în tótă puterea cuvîntuluĭ. Reḑaș vine dela «redire», verb juridic, care însemna la anticiĭ Romanĭ moștenirea averiĭ teritoriale în marginile uneĭ singure familie. Veḑĭ Terentius apud Heinecc., Antiquitates Romanae jurisprudentiae, Argentor. 1734, t. 2. p. 11.

Pag. 58. Le ḑice kinejĭ, dar este chĭar o brêslă reḑășéscă.

Veḑĭ Pușcar, Disertaț. despre împărț. Ardéluluĭ, p. 15, 16, etc. — Kemény, Ueber die ehemal. Knesen und Kenesiate der Walachen, in Kurz, Magazin, t. 2, p. 286—339. Vizsgálódás az erdélyi kenézségekröl, Enyed, 1846. — etc.

Pag. 64. Sciut! După ce'ĭ din osul aceluĭ vornic Moțoc...

Despre acest Moțoc, care a resturnat unul după altul pe Stefan Rareș, pe Joldea-vodă, pe Alexandru Lăpușnénu și pe Basilic Despota, veḑĭ Ureche, Letopis., t. I, p. 176, 182 etc., Engel, Geschichte der Moldau, p. 192, 202, etc., Șincaĭ și alțiĭ.

Pag. 72. Insușĭ Domnul cu rușine plécă fruntea la păgân...

Botero, Relazioni universali, Venezia, 1600, t. 2, p. 120: «I Vaivodi «di Moldavia. di Valachia, e di Transilvania, si mantengono ne'loro «principati a viva forza di presenti, e si mutano ogni giorno quei di «Valachia e di Moldavia, perchè si danno a quel che più offerisce, e «per poter mantener quel che si e offerto, consumano i popoli...»

Pag. 92. C'acest vir Valachus este strenuissimus...

A amesteca cuvinte, locuțiunĭ și chĭar frase întregĭ latine, a fost în Polonia o modă de eleganță și de erudițiune, maĭ ales pe la finea seculuĭ XVI. Din acest punct de vedere, personagiul luĭ Piotrowski este un tip istoric.

Pag. 95. Eŭ unul îțĭ spuĭu atâta că de-oĭu fi vr'o dată craĭu..

In Polonia, după stingerea dinastieĭ Jagellonilor, toțĭ nobiliĭ, pînă și ceĭ maĭ de jos, eraŭ eligibilĭ la tron. Proverbul favorit al aceleĭ epoce era: «țeranul nobil este egal voevoduluĭ» (szlachcic na zagrodzie, równien wojewodzie)...

~~~~~~~~~~~~

Pag. 95. La marginea drumuluĭ
In calea Arménuluĭ...

Tot comerciul Moldoveĭ din secolul XVI se află în mâĭnile Armenilor, ceĭa ce explică sensul acesteĭ doine, publicate de Alexandri. — Pentru citațiunĭ, vedĭ scrierea mea: Istoria toleranțeĭ religióse în România p. 61—65.

~~~~~~~~~~~~

Pag. 98. In codru se pedestresce, pe câmp încalecă eră...

Vedĭ Bălcescu, Arta militară la Moldovenĭ, în Magaz. Istoric, t. 2. p. 52.

~~~~~~~~

Pag. 100. Dela Alexandru-vodă și dela Ștefan cel Sfînt...

Așa numĭa poporul pe Ștefan cel Mare. Vedĭ Urechea, Letop. t. 1, p. 145.— Strykowski, Kronika Polska, Warszawa, 1846 t. 2, p. 320.

Pag. 102. Leșiĭ aŭ o lege-anume: un om de ném țigănesc, etc.

Vedĭ legile din 1565 și 1578, în Volumina Legum, t. 2, p. 608 și 691.—Cf. Czacki, O Cyganach, în Dziela, Poznan, 1845, t. 3, p. 300.

~~~~~~~~~~~~

Pag. 102. Iar Jidoviĭ, maĭ cu samă, sînt ca'n țéra lor...

Despre Evreiĭ în Polonia vedĭ o interesantă scrisóre din 1601 în Burmann, Sylloge epistolarum, Leidae, 1727, t. 2, p. 69—71.

~~~~~~
~~~~~~

Pag. 105. După cum mărturisesce fericitul Chrisostom...

Vedĭ Königswarter, Hist. de l'organisation de la famille, Par. 1851, p. 337, unde maĭ citéză un canon synodal: «Mulier non est facta ad imaginen Dei.»

Pag. 106. Iscódă'n întrégа lume, preot numaĭ în altar...

Cumcă preuţiĭ grecĭ şi ruşĭ din secolul XVI jucaŭ în adevĕr asemenea rolurĭ, vedĭ Akty Zapadnoi Rossii, t. 4, p. 159—160, 203—236, şi Acta Tomiciana, t. 1, p. 154.

Pag. 108. Precum anume se scrie în sfîntul Nomocanon...

Vedĭ Nomocanon Photii cum comment. Balsamonis, ed. Justelli, Paris, 1615, p. 186—197.

Pag. 112. Spre maĭ deplină resplată în boerimea leşéscă...

Despre acéstă înaintare a luĭ Răzvan în armata polonă sub regele Stefan Batori, vedĭ Heidenstein, loco laudato: «pro gregario primum milite inter pedites meruerat, postea a Stephano Rege virtutis causa ad ordinem perductus fuerat...»

Pag. 120. Dela Tătarĭ mĕ luară...

Despre tot ce suferĭa Moldova în secolul XVI din causa invasiunilor tătărescĭ, vedĭ Gratiani, De Despota Vallachorum Principe, Varsaviae, 1759, p. 19, 75: «senibus atque imbelli aetate occisa, aedificiis incensis, quindecim millia capitum Christiani nominis in servitutem abduxere».

Pag. 127. Să nu vĕd o sărmăluţă, ci tot numaĭ borş cu ştir...

Pînă la introducerea cucuruzuluĭ sub primul Mavrocordat, varḑa saŭ curechĭul forma măncarea naţională a ţĕranuluĭ român, după cum ḑice

Miron Costin, Letop. t. 1, p. 9: «în tótă viéţa în mâncare cu dulcéţa curechĭuluĭ». Despre originea slavică a borşuluĭ cu ştir, vedĭ Golembiowski, Domy i dwory, Warzawa, 1830, p. 32—3.

Pag. 129. O viţă lăpuşnenéscă: fecĭorul luĭ Alexandru...

Aşa se intituléză însuşĭ Aron-vodă în crisóvele sale. Vedĭ Wickenhauser, Moldawa oder ein Urkundenbuch, Wien, 1862 t. 1, p. 93.

Pag. 136. Cumpĕraĭ pe lângă Nistru nesce câmpurĭ nelucrate.

Aşa era pe atuncĭ maĭ tot litoralul Nistruluĭ din causa invasiunilor tătărescĭ, precum arată călătoria Olandesuluĭ Douza, De itinere suo Constantinopolitano, Lugduni Bat., 1599, p. 16.

Pag. 137. . . . miĭ de vite rîmătóre...

Una din principalele resurce de bogăţiă în zona de mijloc a Basarabieĭ nistrene. Vedĭ Kantemir, Beschreibung der Moldau, Leipz. 1771, p. 69.

Pag. 146. Ast-fel peri Faraon etc.

Din acéstă opiniune poporană despre originea Ţiganilor a derivat la noĭ numele lor «Faraon» saŭ «Baraon». E remarcabil, că autoriĭ românĭ, de câte-orĭ vorbesc despre vechiĭ Egiptenĭ, par-că descriŭ pe Ţiganiĭ de astă-dĭ, buni-óră: Amm. Marcell., l. XXII, § 6 şi 16, Ariston ap. Aulu-Gell., l. XI, cap. 18 etc. — Cronicarul săsesc Weiss, care cunoscuse personalmente pe Răzvan, dice: «Resovan war gewis nationis aegyptiacae...» Vedĭ Trauschenfels, Deutsche Fundgruben z. Gesch. Siebenbuergens, Kronstadt, 1860, p. 145.

Pag. 168. Poporul da jos p'aceĭa pe carĭ poporul ĭ-a pus...

Cumcă la Românĭ n'a existat nicĭ o dată nicĭ măcar umbra aşa numituluĭ «drept divin», dovédă că chiar Stefan cel Mare, deşi cuce-

rise tronul cu sabia în mână și deși era fiŭ de Domn, totușĭ a fost silit să convóce adunarea poporuluĭ și «ĭ-a întrebat pe toțĭ, este cu voĭa tuturor să le fie Domn?» Vedĭ Urechĭa, Letopis., p. 118. Maĭ multe alte probe, carĭ nu pot avé aci locul lor, aŭ fost desvoltate în Cursul public de dreptul constituțional al Românilor, pe care 'l ținusem eŭ în sala Ateneuluĭ Român în Septembre-Noembre 1866.

Pag. 173. Eŭ, Soĭtuzul ot Sucéva, cu ceĭ doĭ-spre-ḑecĭ pârgarĭ...

Despre șoltuz, pârgarĭ și tótă organisațiunea vechilor municipalitățĭ române, vedĭ în a mea Archiva istorică, t. 1, part. 1, darea de samă, p. VII—VIII. — Despre obiceiul de a oferi principeluĭ la intrare în Domniă strugurĭ și grâŭ, caŭtă Heidenstein, op. cit. p. 318.

APENDICE

MODELURĬ DE VECHEA LIMBĂ ŞI VERSIFICAŢIUNE ROMÂNĂ.

I.

DIN PSALTIRIA DIACONULUI CORESI

(1577)

PSALMUL 149.

Căntați Domnului căntece noao; lăudaré lui în beséreca prépodobnicilor; să se veselésca Israilŭ de celŭ ce féce elŭ, și fiii Sionului să se bucure de înpăratulŭ său; să laude numele lui în zborŭ și în tămpăne; și în psăltire să cănte lui; că dulce vru Domnulŭ întru oamenii săi, și rădica-va blânzii în spăsenie; lăuda-se-vorŭ prépodobnicii în slavă, și bucura-se-vorŭ în straturele sale; rădicaré lu Dumnezeu în grumazulu loru, și spéte de amândoao părți ascuțite în mâĭnile lorŭ; să facă izbăndă întru limbi, oblicire întru oameni; să lége împărații lorŭ și slăviții lor, mâinile ferecate cu fierŭ; să facă într'ânșii județŭ scrisŭ; slava acésta ĭaste tuturoru prépodobnicilorŭ lui.

II.

POESIELE SATIRICE DE MIRON COSTIN

(1670)

I.

VIEŢA LUMII

Cătră cititor

In tóte ţerile, iubite cititorule, se află acest fel de scrisóre, care elinesce ρυθμος se chiamă; şi cu acest chip de scrisóre aŭ scris mulţĭ lucrurile şi laudele împăraţilor, a crailor, a domnilor şi a începătorilor ţerilor şi împărăţiilor.

Aşa aŭ scris vestitul istoric Omir resbóiele Troadeĭ cu Achilleus; aşa Virghilie — începătura împărăţieĭ Rîmuluĭ, şi alţĭ dascălĭ fără de numĕr.

Intr'acesta chip şi sfinţiĭ învăţătoriĭ bisericeĭ nóstre, cum este Ion Damaschin, Cosma, Teofan, Mitrofan şi Andreĭu dela Crit, au scris cântările sfinteĭ bisericĭ, stihirile, 'canónele şi antifónele, cu carile, ca cu nesce petre scumpe şi florĭ neveştejite, au împodobit biserica.

Cu acéstă pildă scrisu-ţĭ-am şi eŭ acéstă mică carte, căriia numele este: **Viéţa Lumiĭ**; arătându-ţĭ pre scurt, cum este de lunecósă şi supusă pururea primejdiilor şi premenelelor.

Nu să poftesc vre-o laudă dintr'acéstă puţină ostenélă, ci maĭ mult să *se védă, că póte şi în limba nóstră a fi acest fel de scrisore; şi nu numaĭ acésta, ci şi alte dăscălii şi învăţăturĭ ar puté fi pre limba romănéscă, de n'ar fi covărşit vécul nostru acest de acum de marĭ greutăţĭ, şi să fie şi spre învăţăturile scriptureĭ maĭ plecată a locuitorilor ţereĭ nostre voe.*

Citesce cu bună sănătate, dulcéţa maĭ vîrtos să înţelegĭ când citescĭ, că a citi şi a nu înţelege este a vîntura vîntul saŭ a ferbe apa; şi apoĭ căt poţĭ de primejdiile lumiĭ să te feresci, cu ajutorul puternicului Domnuluĭ Dumnedeu.

VIÉŢA LUMII

Deşertarea deşertarilor, şi tote sînt deşeite.
ECLESIAST CAP. I.

A lumiĭ cânt cu jale cumplita viéţă
Cu grijă şi primejdiĭ, cum este o aţă
Pré-supţire şi'n scurtă vreme trăitóre...
O, lume viclénă! lume 'nşelătóre!

Trec ḑile, trec ca umbra, ca umbra de véră;
Cele ce trec, nu maĭ vin, nu se întorc éră;
Trece vécul desfrănat, trec aniĭ cu rótă,
Fug vremile uşóre, fug şi nicĭ o pórtă

A le opri nu póte: şi maĭ mult cumplite
Lucrurile asteĭ lumĭ merg tot prăvălite;
Şi ca apa'n cursul seŭ cum nu se opresce,
Aşa cursul lumi'n vecĭ nu se contenesce!

Fum şi spuḑă tóte sînt, visurĭ şi părere
Sînt petrecerea lumiĭ ş'a lumiĭ durere!
Ḑice David prorocul: «vĭéţa este flóre,—
«Nu trăesce, ci'ndată o veḑĭ peritóre»;

«Verme sînt, verme, — nu om!» ér David ne ḑice...
O, viclénă lume! o, lume neferice!
Tóte căte-s pre tine, tu cu vreme tóte
Premenescĭ, şi nemică'n vecĭ să stea nu póte!

Cerul fapt de Dumneḑeŭ cu putere mare,
Minunată zidire, şi el sfársit are!
Şi voĭ, luminĭ de aur, sórele şi luna,
Căḑênd sub întunerec, veţĭ da jos cununa!

Voĭ, stele iscusite, ceruluĭ podóba,
Vă aşteptă gróznica trâmbiţă şi tóba!...
Nu-ĭ nemica să stea'n vecĭ, tóte trec în lume,
Tóte-s nestătătóre tóte-s nesce glume!

Tu, părinte-al tuturor, Dómne şi'nparate!
Singur numaĭ covîrşescĭ vremĭ nemăsurate!
Iar cele-lalte tóte cu vremĭ perd viéţa,
Âmblând după a lumi'nşelătóre faţa.

Vremea-ĭ lumiĭ soţiă, şi norocul alta,
Amînduo la mutărĭ şi amăgirĭ gata.
Norocul ne înalţă, lacom să ne surpe,
Iar soţia sa vremea gonesce şi rumpe!

Norocul, fără să stea, îşĭ tot schimbă pasul:
Aniĭ nu pot aduce ce aduce cĭasul!
Numaĭ mână şi aripĭ, ĭar picĭóre n'are,
Să nu pótă sta în loc nicĭ odinióre.

Vremea 'ncepe ţerile, vremea le sfîrşesce,
Indelungate domniĭ vremea premenesce;
Vremea petrece tóte: nicĭ o 'mpărăţiă
Să stea 'n vecĭ nu lasă; nicĭ o avuţiă

A trăi mult nu póte. Unde-s ceĭ din lume
Marĭ împăraţĭ şi vestiţĭ şi cu slăvit nume?
Unde-s aĭ lumiĭ stăpânĭ? unde este Xerxis?
Alexandru Machedon? Unde-ĭ Artaxerxis?

August, Pompeĭu şi Chesar, unde sînt în lume?
Pre eĭ toţĭ vremea ĭ aŭ spart, ca pre nesce spume!
Fost'aŭ Chiros împărat, vestit cu resbóĭe,
Cu avere preste toţĭ, plecându-şĭ sub voĭe

Pre Perşĭ, Haldeĭ, Tătarĭ şi Asia tótă....
Cată la ce l'aŭ adus norocul cu rótă!
Prinsu l'aŭ o femee, ĭ-aŭ pus capu'n sânge:
Satură-te de mórte, Chiros, şi te stinge

De vĕrsarea sângeluĭ, o óme'nfocate,
Ce de vrăjmăşia ta nicĭ Ganghes nu póte
Ţermul seŭ să-l păḑéscă; aşa opintesce
Pre ceĭ maĭ marĭ norocul şi-ĭ tot prăvalesce!

Nicĭ voĭ, lumiĭ înțelepțĭ, cu filosofia
De rótă hălăduițĭ; nicĭ teologhia
V'a scutit de primejdiĭ, sfințĭ părințĭ aĭ lumiĭ,
Ci v'aŭ adus la mórte amară pre uniĭ...

Că Dumnedeŭ aŭ vĕrsat tóte cu sorocul,
Aŭ poruncit la un loc să nu stea norocul,
Iar când sînteţĭ fericițĭ, vremea cursul vostru
Îl taĭe : așa este întreg traĭul nostru!

Pre mulțĭ și nevinovațĭ ea le curmă vécul,
O! vrăjmașă, viclénă, ce vînezĭ cu sacul
Şi, ca pescarul, spre noĭ tindĭ mrejile tale,
Ducêndu-ne la Mórte, cu cale făr' cale!

De-aceĭa cată, óme, sfîrșitul cum vine:
Cine nu-l socotesce, nu-l petrece bine!
Sfîrșitul dă laudă, orĭ face ocară:
Multe 'nceputurĭ pré dulcĭ ajung pré-amară!

Căcĭ mórtea făr' de veste calcă orĭ-ce casă,
Domnéscă, 'mpărătéscă, pre nimenĭ nu lasă;
Bogatul și săracul, cel frumos, cel tare...
Vrăjmașa mórte prieten pre nimene n'are!

Așa ne pórtă lumea, așa ne-amăgesce,
Așa ne'nșélă, surpă și batjocoresce:
Născându-ne murim, murind — praf și cenușă, —
Pintr'acéstă lume trecĭ, cum trecĭ pintr'o ușă!

2.

STIHURI IMPROTIVA ZAVISTIEI.

Viéța ta n'are pace, zavisnice óme:
Pururea te simțĭ muncit de a pizmeĭ fóme;
Să musce pre cine-va colțul teŭ rîvnesce;
Dintr'al fraților necaz inima îțĭ cresce!

Bine scrie'n psaltire de tine prorocul :
«Zavisniculuĭ este acesta norocul :
«Gura luĭ, ca mormîntul destupat, tot cască,
«Limba luĭ este gata să tot ocórască !...»

Două bóle'ntru sine zavisnicul are :
Una când petrece rĕŭ, a doua maĭ mare,
Când privesce pre altul că petrece bine...
Numele bun al cuĭ-va ca o mórte-ĭ vine!

Acestuĭ nicĭ o dată bóla nu-ĭ lipsesce
Şi 'n tot césul cu-acestea vĭéţa'şĭ pedepsesce....
Ci 'ndeşert te silescĭ să 'ntunecĭ dreptatea
Şi 'n scaunul bineluĭ s'aşeḑĭ reutatea,

Nicĭ reul s'arăţĭ că-ĭ bun, în vecĭ nu poţĭ face:
Decĭ aşa tot traĭul teŭ nu maĭ are pace,
Se sbucĭumă ne'ncetat, se tot chinuesce,
Şi de câte i s'aŭ dat nu se mulţămesce!

Află dară că nimenĭ s'aibe tot nu póte:
Nu tóte are unul, ci cu toţiĭ tóte,
Unul una şi altul altă bunătate,
Dupre cum de Dumneḑeŭ le sînt însemnate!

III.

EXTRACTE DIN PSALTIREA VERSIFICATA A MITROPOLITULUI DOSOFTEIU

(1671)

DIN PSALMUL 41.

In ce chip doresce cerbul de fântână,
Când'l strînge setea de'l arde 'n plămână,
Sufletul meŭ, Dómne, aşa te doresce,
Cu sete aprinsă de mé veşteḑesce...

DIN PSALMUL 45.

De-am vedé pămîntul clătit de vînt ĭute,
Şi munţiĭ în mare den loc să'ĭ strămute,
Marea valurĭ nalte urlând să ridice
Şi să le izbéscă de munţĭ să'ĭ despice
Cu pórnele apeĭ....

DIN PSALMUL 53.

Dómne, mĕ spăsesce
Cu sfîntul teŭ nume,
Fă'mĭ judeţ pre lume
Şi'ntreg mĕ feresce;
Cu a ta putere,
Grije când am multă,
Tu, Dómne mĭ-ascultă
Ruga din tăcere:
Că se rădicară
Asupră'mĭ păgâniĭ,
Şi cu toţĭ streiniĭ,
De mĕ'mpresurară!...

DIN PSALMUL 63.

Că li-ĭ tăĭósă limba ca spata,
Cu venin ĭute li-ĭ arcul gata:
Fără de veste, cu lancea plină.
Vor să săgeté ceĭ fără vină....

DIN PSALMUL 97.

Cântaţĭ Domnuluĭ în strune,
In cobuz cu versurĭ bune,
Şi din ferecate surle
Vĭersul de psalomĭ să urle,
Cu bucin de corn de bùor (*)
Să resune pînă'n nùor...

(*) Zimbru, bisonte, bos urus.

O IMPROVISAŢIUNE LA LECTURA PSALMULUÏ 123.

Cıne face
Zid de pace,
Turnurĭ de frăţiă,
Duce vĭéţă
Fără gréţă
'Ntr'a sa bogăţiă;
Că'ĭ maĭ bună
Depreună
Vĭéţa cea frăţéscă,
Decât armă
Ce destramă
Óstea vitejéscă...

EPILOG LA PSALTIRE.

Cine'ĭ bogat de-avere, pre lume 'n tot omul,
De nu v'avé 'ntru sine lăcuind pre Domnul,
Acela de-avuţiă saţiŭ nu maĭ vede:
De ĭ-ar da tótă lumea, el tot nu se'ncrede,
Şi de cât maĭ mult strînge, maĭ mult se lărgesce,
Şi tot deşert se vede 'ntr'averea ce'ĭ cresce.

Decĭ nime'ntr'avere să nu se gândéscă
Că va puté să se 'mple, să se odihnéscă;
Iară 'ntr'a căruĭ suflet Domnul lăcuesce,
Acela de nemică nu maĭ jeluesce:
Pentr'aceĭa tot omul să nu se lenéscă
Pre Dumnedeŭ în suflet să'şĭ agoniséscă.

EPIGRAFUL LA ZIMBRUL DIN ARMELE MOLDOVEĬ.

Capul cel de buor, de féră vestită,
Semnéză puterea ţěreĭ nesmintită;
Pre câtu'ĭ de mare féra şi buécă,
Córnele 'n păşune la pămînt îşĭ pléćă:
De pre chip se vede buorul ce'ĭ place,
C'ar vré 'n tótă vremea să stea ţéra 'n pace!

IV.

DIN CAZANIA MITROPOLITULUI VARLAM

(1641-43)

FOAÏA 56.

Cumu'ĭ unŭ călătorĭu, ce îmblă şi călătoresce cale multă, şi'lŭ arde sórele, şi'l pălesce zăduvulŭ, şi este truditŭ şi ostenitŭ de cale; cându'ĭ la mijloculŭ caleĭ, află un copacĭu frumosŭ şi cu umbra désă, şi şéde subt dînsŭ de se odihnesce şi se recoresce în umbra luĭ; într'acela chipŭ şi noĭ într'acéstă ḑi de astăḑĭ, fiind supăraţĭ şi osteniţĭ etc.

FOAÏA 157.

Cumu'ĭ apa cea de plóe ce se pogóră din nuorĭ pre pămînt, în multe chipurĭ lucréză, pre câmpĭ şi pre codri, în florĭ şi în pomeţĭ, de le cresce şi le înfrămşéză, albesce şi le roşesce, gălbenesce şi mohorăţesce, unele verḑĭ, altele albastre, săvaĭ că este apa numaĭ într'unŭ felŭ, éră în multe felĭurĭ lucréză, îndulcesce şi amăresce; aşa şi duhulŭ sfântŭ în multe chipurĭ lucréză...

FOAÏA 212.

Ce este frica războĭuluĭ? Doaĕ oştĭ staŭ înprotivă, cu arme întrarmaţĭ, sabiile strălucescŭ, săgeţile acopărŭ sórele, sângele se vérsă pre pămînt ca păraele, trupurile vonicilorŭ zacŭ ca snopiĭ în vremea secereĭ....

FOAÏA 372

Ḑilele nóstre trecŭ ca o umbră de nuorŭ fără de plóe; ca corabia pre mare, ce o bate vîntulŭ spre margine; ca o pétră din délŭ la vale, cândŭ se rentună *(sic)* şi nu se póte opri; aşa merge de tare şi viéţa nóstră către mórte...

———————

Stab. grafic I. V. SOCECŬ, Str. Berzeĭ
BUCURESCI.